

Javaslat

Költséghatékony és környezettudatos közbeszerzési gyakorlat bevezetésére

(Új önkormányzati közbeszerzési modell)

Készült: Pásztó Város Önkormányzata Képviselő-testülete részére

Előterjesztő: Sisák Imre polgármester

Megtárgyalja: Az önkormányzat Pénzügyi Bizottsága, Településfejlesztési Bizottsága, Intézményirányítási és Szociális bizottsága

Előkészítette: Saldo Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt.

Tisztelt Képviselő-testület!

A közbeszerzési törvény alkalmazását (legalább) önkormányzati szinten mind költség, mind az erőforrások kihasználása terén hatékonyabbá, továbbá a környezeti és fenntarthatósági szempontokat érvényesítő megoldásokkal „zöldebbé” lehet tenni.

Az olcsó, egyúttal zöld beszerzés gyakorlatának bevezetéséhez az alábbi tanulmányban vázolt megoldásokat, modellt javasoljuk, amelynek elfogadása alapján új Közbeszerzési Szabályzat készülhet.

A pásztói intézményrendszer és önkormányzat közbeszerzési gyakorlatának felülvizsgálata alapján megállapítható, hogy a közbeszerzésekre fordított költségek és erőforrások racionalizálhatóak, a gyakorlat tudatosabbá és ily módon a beszerzések terén előnyösebbé alakítható.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Háttér, problémafeltárás	4
1.1. A vizsgálat eredménye – tapasztalatok összegzése	4
1.2. A zöld közbeszerzésről – háttér tanulmány	5
2. Új közbeszerzési gyakorlat – összefoglalás, javaslatok	28
2.1. Költséghatékony és környezetbarát közbeszerzési modell elemei és működése	28
2.2. Döntési javaslatok	44
2.2.1 Helyben központosított közbeszerzés	44
2.2.2 Elektronikus eljárási gyakorlatok	46
2.2.3 Zöld közbeszerzési politika, gyakorlat	47
1. sz. melléklet: ÁROP-1.A.2./2008-0161: Stratégia, reform, korszerűsítés: integrált szervezetfejlesztési program a pásztói polgármesteri hivatalban- kérdőívek értékelése	50
2. sz. melléklet: ÁROP-1.A.2./2008-0161: Stratégia, reform, korszerűsítés: integrált szervezetfejlesztési program a pásztói polgármesteri hivatalban- Kitöltött kérdőívek	57
3. sz. melléklet: Zöld beszerzési politika kialakításának modelljei (példák jó gyakorlatokra)	58
4. sz. melléklet: Egyes beszerzési tárgyak környezetbarát szempontú értékeléséhez	62

1. Háttér – problémafeltárás

Az ÁROP projekt keretében Pásztó Város Önkormányzata és a fenntartásában működő 5 intézménye vonatkozásában vizsgáltuk a közbeszerzés eddigi gyakorlatát, az eljárások lebonyolításának módját, az intézmény/önkormányzat részéről szükséges ráfordításokat, a közbeszerzések révén beszerzett termékek/szolgáltatások értékét, az esetleges hiányosságokat, valamint a szabályszerűséget. A vizsgálatok alapja szóbeli interjú, eljárási gyakorlatok megismerése, illetve egy erre irányuló kérdőív volt (ld. 1-2. sz. melléklet).

1.1. A vizsgálat eredménye – tapasztalatok összegzése

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy Pásztó Város Önkormányzata és a fenntartásában működő 5 intézménye (Iskola, Óvoda, Kórház, Könyvtár-Művelődési Ház, Polgármesteri Hivatal) az alábbi közbeszerzési kötelezettségeket kell, hogy évente teljesítse, melybe az eseti pályázati források elnyeréséhez kapcsolódó eljárások nem értendők bele.

Élelmiszer-alapanyagok: 2 eljárás

Gyógyszer: 1 eljárás

Labor-vegyszer: 1 eljárás

Étkezési jegy: 1 eljárás

Készétel: 2 eljárás

Gázszolgáltatás: 2 eljárás

Áram: 1 eljárás

Víz: 1 eljárás

Távközlés: 1 eljárás

Mosatás: 1 eljárás

Út/felújítás: 2 eljárás (átlag/év)

Összesen: 15 eljárás/év (minimum!)

Ehhez járul még az évente elnyert pályázati forrásokból megvalósuló fejlesztések közbeszerzési kötelezettsége (+ 3-4 eljárás/év).

Az emberi erőforrás ráfordítás önkormányzati szinten (az intézmények és hivatal részéről) eljárásonként 4-15 embernap, azaz éves szinten minimum kb. 100 embernap (csak a fenti eljárásokra vetítve). Ezen felül minden eljárás lebonyolítása külső szakértő közreműködésével valósul meg, amely költség tekintetében éves szinten legalább 20 millió Ft, továbbá egyéb eljárási költségként (hirdetmények, papír stb.) 5,5 millió Ft-ot költenek. Jelenleg tehát a közbeszerzési eljárások beszerzési összköltségéből legfeljebb annyit takarítana meg (feltéve, hogy minden eljáráson kb. 10%-ot nyer a piaci árakhoz képest) az ajánlatkérő intézmény/önkormányzat, amennyi lebonyolítási költsége, ráfordítása felmerül. Ami azt jelenti, hogy a közbeszerzési versenyeztetésnek lényegében nincs árcsökkentő, költségcsökkentő hatása.

Az ÁROP-pályázat célkitűzéseivel összhangban a fenti költségek - beleértve az operatív költségeket, valamint a beszerzések összköltségét /beszerzési, üzembe állítási, fenntartási

költségek jelenértéke/ - éves szinten 1-3%-kal csökkenthetők, amennyiben az alábbi javaslatok bevezetésével az önkormányzati közbeszerzések környezetbarát és operatív lebonyolítási szabályozása megvalósul.

1.2. A zöld közbeszerzésről - háttér tanulmány

Az *EU statisztikai kiadványa* megállapította, hogy európai szinten az EU bruttó hazai termékének kb. 16%-át költjük közbeszerzési eljárásokon beszerzett termékekre¹, és hogy az ún. Zöld Közbeszerzés (Green Public Procurement – a továbbiakban: GPP) csak elenyésző mértékben valósul meg a tagállamokban. A 2006-ban elfogadott Fenntartható Fejlődési Stratégia értelmében 2008-2010-re (azaz napjainkra) az EU-tagállamokban a közbeszerzések 50%-ának kellene Zöld beszerzésnek lennie.

A zöld beszerzés nemzetközileg elfogadott definíciója: minden beszerzésekkel, szerződéskötésekkel kapcsolatos döntés, amely az ár és a minőség mellett, környezetvédelmi szempontok figyelembe vételével születik.

Jogi háttér

A közbeszerzéssel érintett hatóságok sokáig nem vették figyelembe a termékek, szolgáltatások és építési beruházások környezeti értékét. Azonban a globális gazdasági és politikai háttér megváltozott. Egyre lényegesebbé vált a fenntartható fejlődés koncepciója – „az olyan fejlődés, amely megfelel a jelen szükségleteknek anélkül, hogy a jövő generációk arra való készségét csorbítaná, hogy saját szükségleteinek eleget tehessen”.

Az Európai Unióról szóló szerződésbe 1997-ben foglalták bele a fenntartható fejlődés koncepcióját, mely azóta az EU egyik legfőbb céljává vált.

2000-ben, Lisszabonban az EU vezetői megfogalmazták azon céljukat, hogy az EU-t „a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdaságává tegyék, amely képes fenntartható gazdasági fejlődést elérni, úgy, hogy több és jobb munkahelyet és nagyobb társadalmi kohéziót teremtsen” 2010-re. A lisszaboni stratégiát kiegészítették egy harmadik, környezetvédelmi pillérrel az EU fenntartható fejlődési stratégiájának a 2001-es götebgori Európai Tanács alkalmával történő elfogadása után.² Ez a stratégia fordulópontra jelentett.

Ezt követően 2002-ben a Tanács és az Európai Parlament elfogadta a 6. környezetvédelmi cselekvési programot³, melyben meghatározták az EU-ra vonatkozó környezetvédelmi cselekvési irányokat a következő tíz évre vonatkozólag, és megszabtak négy olyan elsőbbségi területet, amelyen sürgős cselekvésre van szükség: klímaváltozás, természet és biodiverzitás, erőforrás-gazdálkodás, környezet és egészség.

Nemzetközi szinten az EU vezető szerepet játszott kulcsfontosságú nemzetközi környezetvédelmi megállapodások és egyezmények kialakításában és bevezetésében. Így pl. a klímaváltozásról szóló 2002-es Kiotói Jegyzőkönyv ratifikálása által az EU elkötelezte magát az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának 8%-kal történő csökkentése mellett a

¹ *Collection of statistical information on Green Public Procurement in the EU Report on data collection results*, PricewaterhouseCoopers, Significant and Ecofys, 2009, 5. l.

² COM(2001) 264 végleges.

³ Az Európai Parlament és Tanács 2002. július 22-i 1600/2002/EK határozata, amely a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program alapjait fekteti le (HL L 242., 2002.9.10.).

2008–2012 közötti időszakban (az 1990-es szinthez képest).

Világméreteken a zöld közbeszerzés külön kiemelt a fenntartható fejlődés kérdésében 2002. aug. 26. – szept. 04. Johannesburgban tartott csúcstalálkozó végrehajtási tervében, amely ösztönzi a „megfelelő hatóságokat arra, hogy döntéshozatalkor vegyék figyelembe a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos megfontolásokat”, és „hogyan támogassák az olyan közbeszerzési politikákat, amelyek segítik a környezetvédelmi szempontból megfelelő termékek és szolgáltatások létrejöttét és terjesztését”.⁴

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) keretén belül a tagállamok kidolgoztak egy tanácsi ajánlást „a közbeszerzés környezetvédelmi teljesítményének növelése érdekében”.⁵

Szemlélet és perspektívák

A zöld beszerzéssel foglalkozó tanulmányok egyik fontos felismerése, hogy a közszférának, amely egyike a legnagyobb fogyasztóknak, élen kell járnia a fenntartható fejlődésért való küzdelemben.

Az önkormányzat vagy egy központi költségvetési szerv által megvalósított zöld beszerzés erősíti a környezetbarát termékek és szolgáltatások iránti keresletet, közvetve csökkenti azok piaci árát; egyúttal pozitív megerősítést ad a környezetbarát termékek gyártóinak, illetve innovációra kényszeríti a környezetet jobban károsító gyártókat és szolgáltatókat.

A zöld beszerzést folytató önkormányzat emellett a lakosságnak is példát mutatna. A zöld beszerzés bevezetése így különösen hatékony lehet lakossági környezetvédelmi programokba integrálva.

A zöld szemléletű közbeszerzés olyan területekre terjed ki, mint az energiahatékony számítógépek és épületek, környezetvédelmi szempontból fenntartható előállítású fából készülő irodai berendezések, újrafelhasznált papír, elektromos autók, környezetbarát tömegközlekedés, bioélelmiszerek forgalmazása menzákon, megújuló energiaforrásokból származó áram, a legkorszerűbb megoldásokat alkalmazó légkondicionáló berendezések beszerzése.

Érdekes példa, hogy a RELIEF-program⁶ keretében végzett számítások szerint, amennyiben az Európai Unió minden önkormányzata által vásárolt villamos energia 100%-ban megújuló forrásokból származna, ez önmagában 3%-kal csökkentené az Unió összes szén-dioxid kibocsátását.⁷

Egy másik, konkrét eset volt, hogy egy zürichi állólámpa tender olyan hatással volt a lámpagyártás piacára, hogy következtében 18 új termékfejlesztés történt a közeljövőben. (további példák, jó gyakorlatok a 3. sz. mellékletben)⁸

⁴ További információ: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm

⁵ 2002. január 23. – C(2002) 3 – <http://www.oecd.org/>.

⁶ Az Európai Bizottság részt vett egy RELIEF (1) elnevezésű kutatási projekt finanszírozásában annak felmérésére, hogy milyen lehetséges környezeti előnyökkel járna az, ha a zöld közbeszerzést az EU-ban széles körben alkalmaznák. A fentiekben ennek megállapításaiból emeltünk ki néhányat. **Forrás:** *A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve*, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2005.

⁷ CHRISTOPH ERDMENGER (Szerk.), *Buying into the Environment: Experiences, Opportunities and Potential for Eco-Procurement*, Greenleaf Publishing, Sheffield, 2003.

⁸ ÖKO-INSTITUT E.V., *Costs and Benefits of Green Public Procurement in Europe, General Recommendations*, Freiburg, 2007.

Ha EU-szerte valamennyi hatóság zöld elvű elektromos szolgáltatást igényelne, az 60 millió tonnának megfelelő CO₂ megtakarítást eredményezne, ami megfelel az EU Kiotói Jegyzőkönyv szerinti üvegházhatás-csökkentési elkötelezettség 18%-ának.

Körülbelül ugyanekkora megtakarítás lenne elérhető, ha a hatóságok nagy környezetvédelmi értékű épületek mellett döntenének.

Ha EU-szerte valamennyi hatóság több energiahatékony számítógépet igényelne, és ez által az egész számítógéppiac ebbe az irányba mozdulna el, az 830 000 tonnányi CO₂-megtakarítást tenne lehetővé.

Ha valamennyi európai közhatóság épületeiben hatékony WC-k és csapok működése mellett döntene, az a vízfogyasztást 200 millió tonnával csökkentené (ami megegyezik az EU teljes háztartási vízfogyasztása 0,6%-ával).

A statisztikák és felmérések azt mutatják, hogy amennyiben a termék életciklusára vonatkozó árat és költségeket nézzük, a zöld közbeszerzés gyakran **megtakarításokhoz** vezethet. Például egy darab „zöld” irodatechnikai eszköz beszerzése többféleképpen vezethet megtakarításhoz: kisebb áramfogyasztás, hosszabb élettartam, életciklusa végén könnyebben újrahasznosítható vagy újrahasználható stb. Ez egyben az adófizetők pénzéért a **legelőnyösebb ajánlat** is.

A zöld közbeszerzés egyben a **példamutatásról** és a **piac befolyásolásáról** is szól. A közintézmények követendő példával járhatnak elől polgáraik számára is.

Az Európai Bizottság legfrissebb „Közbeszerzéssel egy jobb környezetért” című közleményében azt javasolja a tagállamoknak, hogy 2010-re politikai célként tűzzék ki a közbeszerzésekben a „zöld” közbeszerzések 50%-os arányának elérését.

A beszerzést végzők számára a környezetbarát közbeszerzés megvalósítása során az egyik legáltalánosabb probléma annak eldöntése, hogy milyen kritériumokat használjanak, mivel ezen a téren (értsd környezetvédelem) általában nem szakértők.

Annak érdekében, hogy a zöld közbeszerzés megvalósításához további segítséget nyújtson, a Bizottság, ahol elérhető, az Európai Unió ökocímke feltételrendszerére alapozva olyan környezetbarát közbeszerzési kritériumokat határozott meg, amelyek bármely európai közintézmény által szabadon használhatók. A kritériumok és információk letölthetők a <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/> címről, kapcsolódó képzési tananyag pedig a http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm címről (ez utóbbi magyarul is).

CO₂-csökkentés GPP által

A statisztika azt mutatja, hogy a zöld közbeszerzések kb. 25%-kal járultak hozzá a CO₂ kibocsátás csökkentéséhez 2006/2007-ben, a mutatók az átlagos 9% (Németország) és 47% (Hollandia) között mozogtak. A kiadvány végkövetkeztetése az volt, hogy a legtöbb termékcsoport esetén a zöld közbeszerzési gyakorlat a CO₂ kibocsátás csökkentését eredményezi.⁹

Költségcsökkentés a GPP által

A hétköznapi vélekedésekkel ellentétben a fenti tanulmány azt is bizonyította, hogy a zöld közbeszerzés egyúttal költségcsökkentést eredményez.

⁹ *Collection of statistical information on Green Public Procurement in the EU Report on data collection results*, PricewaterhouseCoopers, Significant and Ecofys, 2009, 7. l.

Az életciklusra vetített költségelemzés (LCC-elemzés) alapján megállapították, hogy a beszerzések közvetlen költsége ugyan a zöld beszerzések esetén nagyobb, de mégis általánosan kb. 1%-os csökkentést eredményez az ajánlatkérő büdzséjében. A magasabb beszerzési ár mindig megtérül.¹⁰

LCC-elemzés

Lényege, hogy egy termék használati életciklusában felmerülő különböző költségelemeket is számításba kell venni, azaz nem csak a beszerzési árat, hanem a termék jellegéből adódóan annak egyéb költségeit is. A tanulmány egyik fontos felismerése, hogy néhány tagállamtól eltekintve, általában a termékek beszerzési árát vizsgálják csak a beszerzők, az LCC-elemzést alig.

A zöld közbeszerzések pénzügyi hatását a zöld-termékek és nem zöld-termékek költségei közti különbségek határozzák meg. Ezen költségek nem csupán a beszerzési költségeket, hanem a működési és rendelkezésre állási költségeket is jelentik.

A statisztikai adatok szerint, ha a tenderek 50%-ában zöld szempontokat érvényesítenek, az a szervezet költségvetésében 1% csökkenést fog eredményezni.

Az életciklus költségelemzés (LCC) beemelése a közbeszerzésbe kétféle szinten történhet a beszerzési folyamat során:

- (1) a műszaki leírás összeállításánál
- (2) az alkalmassági és bírálati szempontok meghatározásakor.

Az LCC elemzés: minden költség, amely az adott terméktípus vagy verzió létrehozásához és fenntartásához kapcsolódik. Általában az alábbi költségelemek tartoznak ide: beszerzés és üzembe helyezés, fenntartási vagy fogyasztási költségek (bizonyos esetekben a használat során felmerülő költségek elenyészők a beszerzésihez képest, vagy más esetben éppen fordítva van, pl. az elektromos eszközöknél)

Az életciklus-költségelemzés megközelítésének egyik alternatívája a jelenérték számítás, amely az alábbi lépések szerint történik:

1. Minden költség ahhoz az időperiódushoz van hozzárendelve, amelyben felmerül Ez a periódus eltérő hosszúságú lehet.
2. Minden kiadást, amely egy adott periódusban felmerül, az adott periódus végén tekintjük felmerültnek. Ebből következően minden költség, amely az első évben felmerült úgy tekintünk, mint ami az 1. év végén merült volna fel
3. Egyetlen kivétel a fenti időszak-vége-elv alól a kezdő beruházási költség (üzembe helyezés, installáció) (t_0).

Példa: A beszerzendő dolog beszerzési ára 900 EUR. 10 éves élettartama van, elektromos árammal működik, és minden két évben karbantartási költsége van. Mind az áram, mind a karbantartás költségére 2%-os inflációs rátával számoltunk. 10 év után a beszerzőnek + 30 euróba kerül a termék ártalmatlanítása. Az alábbi táblázat mutatja az időszak során folyamatában felmerülő költségeket t_0 a t_{10} időig.

¹⁰ Collection of statistical information on Green Public Procurement in the EU Report on data collection results, PricewaterhouseCoopers, Significant and Ecofys, 2009, 7. 1.

Table 5 Real costs of an example investment (rounded figures, in Euro)

Cost element	Period	t0	t1	t2	t3	t4	t5	t6	t7	t8	t9	t10
Investment		900										
Electricity demand			50	51	52	53	54	55	56	57	59	60
Maintenance				80		83		87		90		
End-of-life disposal												30

4. Minden költségelemet időszakonként (itt évente) diszkontálunk, így megkapjuk a költségek jelenértékét
5. A költségek jelenértékének összege adja a termék jelenértékét, amely egyben a termék életciklus költsége (Total LCC).

Table 6 Discounted costs of an example investment (rounded figures)

Cost element	Period	Total NPV	t0	t1	t2	t3	t4	t5	t6	T7	t8	t9	t10
<i>Discount factor</i>			1,00	0,96	0,92	0,88	0,84	0,81	0,77	0,74	0,71	0,68	0,65
Investment		900	900										
Electricity demand		432		48	47	46	45	44	42	41	40	40	39
Maintenance		274			73		70		67		64		
End-of-life disposal		20											20
TOTAL LCC		1.626											

Az LCC-elemzés az alábbi lépések mentén valósul meg:

1. lépés: A termék/szolgáltatás funkciójának és funkcionális egységeinek meghatározása
2. lépés: A hagyományos (nem „zöld”, „bio”) és a környezetbarát termékváltozatok összehasonlítása, kiválasztása
3. lépés: Minden releváns költségelem azonosítása, illetve minden egyéb, a költségkalkuláció szempontjából szükséges paraméter számbavétele;
4. lépés: Piacelemzés a költségek és árak szempontjából, és ennek alapján további paraméterek meghatározása
5. lépés: Az infláció kalkulálása
6. lépés: NPV (jelenérték) kalkuláció a költségelemek és a felhasználási időszak alapján.

Ökocímke

Az Európai Ökocímke az Európai Unió hivatalos termékcímkeje, amely azt igazolja, hogy életciklusukat tekintve ezek a termékek „zöldebbek” az átlagos termékeknél. Környezeti szempontjai az Európai Unió összes hivatalos nyelvén jelenleg 26 termék kategóriában, többek között papír- és papírtermékek, tisztítószer, festékek, számítástechnikai termékek

stb. kategóriákban érhető el.

Az Európai Ökocímke az egyik legegyszerűbb eszköz annak meghatározásához, hogy mi tekinthető „zöld” terméknek. Az ökocímke kritériumrendszere figyelembe veszi a termék főbb környezeti hatásait és annak lehetséges csökkentését is. Ezeket a feltételeket európai szinten állítják össze (Európai Ökocímke Bizottság). A Bizottság tagjai többek között az Európai Bizottság, az Európai Ökocímke nemzeti illetékes szervezetei, az iparágak, a fogyasztók, a környezetvédő szervezetek, a szakszervezetek és a KKV-k képviselői. Mindez egy átlátható és objektív eljárást biztosít, amely kialakít egy összeurópai konszenzust a feltételek tudományos megbízhatóságára, azok környezeti szempontból tényleges pozitív hatásaira és a termék hatékonyságára vonatkozóan.¹¹

Az Ökocímke feltételrendszerének alkalmazása az ajánlati dokumentációban **teljes mértékben megfelel az EU Belsőpiaci szabályozási elveinek.**

Az Európai Ökocímke rendszere publikus, átlátható és nem diszkriminatív. Egyedi rendszer, amely érvényes az egész Unió területén és az EEA további országaiban is (Norvégia, Izland, Lichtenstein). Tengerentúli termékek szintén megszerezhetik a címkét pontosan ugyanolyan feltételek mellett mint az európai termékek. Mindez garantálja, hogy a közbeszerző egyenlő esélyeket biztosít minden ajánlattevő számára.

A Green Store (www.eco-label.com) naprakész információk található arra vonatkozóan, hogy a tagországokban hány vállalat rendelkezik ökocímkével az adott termékkategóriában, így az Ökocímke alkalmazása esetén pontosan lehet tudni, hogy hány vállalat terméke felel meg a műszaki leírásban foglalt feltételeknek.

Emellett persze előfordulhat, hogy további vállaltok termékei is megfelelnek ezen kritériumoknak, csak éppen ők nem rendelkeznek semmilyen ökocímkével. Fontos, hogy a belsőpiaci szabályozásnak megfelelően a közbeszerzési folyamat során minden az ökocímkével egyenértékű igazolást el kell fogadni, vagyis egy független szakember igazolását is, aki az adott terméket az Ökocímke által támasztott követelmények szempontjából megvizsgálta, és megfelelőnek találta.

Az ajánlati dokumentáció összeállításakor az Európai ökocímkének az adott szerződés szempontjából **releváns kritériumai közvetlenül átmásolhatók** a műszaki leírásba. Az Európai Ökocímke birtoklása ebben az esetben elfogadható a műszaki leírás feltételeinek való megfelelés igazolásaként. Emellett természetesen a szerződő hatóságoknak egyéb termékeket is el kell fogadniuk, ha azok megfelelnek az előírásoknak, csak éppen nem rendelkeznek ökocímkével.¹²

De emellett az Európai Ökocímke feltételei viszonyítási pontként is alkalmazhatók, ha a bírálati szempontok között kerülnek felhasználásra.

¹¹ A kritériumok elérhető és minden hivatalos nyelven letölthetők az alábbi linken: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/product/index_en.htm

¹² Kbt. 58.§ (5)-(6).

Összegzés

Figyelembe véve egy szerződés életciklusköltségeit, a zöld szemléletű beszerzés lehetővé teszi, hogy pénzt takarítsunk meg, és egyúttal védjük a környezetet. Az ilyen beszerzés által anyagot és energiát takaríthatunk meg, csökkenthetjük a hulladék és a szennyezés mennyiségét, illetve fenntartható viselkedésmintáknak adhatunk ösztönzést.

Elméletileg bármely ajánlatkérő egyszerűen hozhatna olyan politikai döntést, hogy környezetbarát előállítási szemléletű termékeket vásárol, és ez nemcsak a környezet számára lenne előnyös, hanem a szerződéskötő hatóság imidzsét is javítaná.

A zöld szemléletű beszerzési politika nem igényel semmilyen strukturális változást, csupán stratégiai tervezésre, és néhány gyakorlati előírásra van szükség.

A közbeszerzés lényegileg kereslet és kínálat illesztése, akárcsak bármely magánbeszerzés esetén, a különbség, csak az, hogy a szerződéskötő hatóság különös körültekintést kell, hogy tanúsítson a szerződések odaítélésekor.

Ez a különös körültekintés valójában két alapelvet jelent:

A. Az értékarányosan legkedvezőbb árú ajánlat kiválasztása

A szerződéskötő hatóságok felelősek azért, hogy az adófizetők pénzéért értékarányosan a legkedvezőbb árú ajánlatot részesítsék előnyben minden egyes beszerzésüknél. Az értékarányosan a legkedvezőbb árú ajánlat nem feltétlenül a legolcsóbb megvásárlását jelenti, hanem azt, hogy a meghatározott paraméterek szerint a legjobb üzletet köti meg. A környezet védelme e paraméterek egyike lehet, ezért a többiek mellett egyenlő tényezőként jelenhet meg a szerződés odaítélése során. Tehát az értékarányosan a legkedvezőbb ajánlat nem zárja ki a környezetvédelmi megfontolásokat.¹³

B. Korrekt eljárás.

*A korrekt eljárás a belső piac elveinek követését jelenti, amely a közbeszerzési irányelvek, illetve nemzeti jogszabályok alapját képezi. Ezen alapelvek közül a legfontosabb az **egyenlő elbánás** elve, ami azt jelenti, hogy a versenytársaknak egyenlő esélyekkel kell indulnia a szerződésért folytatott versenyben. Az egyenlő esélyek és egyenlő lehetőségek biztosítása érdekében az áttekinthetőség elvét is alkalmazni kell.¹⁴*

A környezetbarát, zöld szemléletű (köz)beszerzési politika kialakításának eszközei, illetve bevezetésének lépései.¹⁵

1. A termékek, szolgáltatások, építési beruházások meghatározása környezetvédelmi hatásuk, illetve egyéb tényezők, pl. a rendelkezésre álló információ, piaci kínálat, a rendelkezésre álló technológiák, költségek és kilátások alapján. Egyrészt a környezetvédelmi szempontból megfelelő alternatívák elérhetőségének és költségének, másrészt a termékek/szolgáltatások környezetre gyakorolt hatásának

¹³ Kbt. 57.§ (2) b)

¹⁴ Kbt. 1.§ (3)

¹⁵ *A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve*, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2005.

- átgondolása. (példák és segédlet ld. 4. sz. melléklet).
2. Lehetséges általános követelmények bevezetése az energiahatékonysággal vagy újrahasznosíthatósággal kapcsolatban.¹⁶
 3. A zöld politika **kommunikációja**. Célja, optimális áttekinthetőség biztosítása a lehetséges beszállítók, ill. szolgáltatók, valamint a polgárok számára. Ehhez az igények pontos megfogalmazása szükséges. A nagy profilváltások, mint pl. a hatóság által használt járművek típusa vagy az iskolai menzán a bioélelmiszerekre való áttérés segíthetik a politikával kapcsolatos társadalmi tudatosság kialakítását és annak az egyéb környezetvédelmi projektekhez való kapcsolását.
 4. **Képzés** szükséges a beszerző személyzet számára, és a környezetvédelmi információhoz való hozzáférés biztosítására.
 5. Releváns **információk**, környezetvédelmi jellemzőkkel kapcsolatos példák keresése, gyűjtése: pl. az ökocímkek alapjául szolgáló meghatározások, a fogyasztók tájékoztatására szolgáló weboldalak és adatbázisok, más szerződéskötő hatóságok legjobban bevált gyakorlatai. (példák ld. 3-4. melléklet)
 6. Költségekalkulációs életciklus-elemzés alkalmazása
 7. Világos és pontos **műszaki előírások** összeállítása, különös tekintettel a környezetvédelmi tényezőkre, ahol ez lehetséges (megfelelőségi/meg nem felelőségi feltételek). Az előírások többfélék lehetnek:
 - teljesítményalapú vagy funkcionális **előírások a műszaki leírásban** (amennyiben ez releváns a végtermék vagy szolgáltatás szempontjából), pl. az alkalmazott nyersanyagokra, a fenntartható termelési módszerekre, az energiahatékonyságra, a megújuló energiaforrások felhasználására, kibocsátásra, hulladékra, az újrahasznosíthatóságra, veszélyes vegyi anyagokra, környezetbarát szállítási módszerekre stb.
 - **kiválasztási feltételek** meghatározása. (környezetvédelmi feltételek megfogalmazása a szerződés teljesítésére való alkalmasságra vonatkozóan).
 - **bírálati szempontok**, feltételek meghatározása: olyan esetekben, amikor az „összességében legelőnyösebb ajánlat” szerepel mint feltétel, lényeges, környezetvédelmi kritériumok megfogalmazása, megfelelő súlyozással ellátva. Figyelembe véve a költségekalkulációs életciklus-elemzést

¹⁶ Szolgáltatások és termékek kis skálájával érdemes kezdeni, amelyek esetében a környezeti hatás világos, ahol a zöld alternatívák könnyen hozzáférhetőek, és nem költségesebbek (pl. újrahasznosított papír, energiahatékony irodai berendezés).

A közbeszerzés tárgyának meghatározása

Egy tendereljárás megindítása előtt elegendő időt kell szentelni a szerződés tárgyának, valamint a végső cél elérésére használandó eszközök meghatározására.

A közbeszerzés előkészítése az alábbi szakaszokból áll: a szerződés tárgyának meghatározása, a technikai előírások és a termék/építési beruházás/szolgáltatás szerződési paramétereinek meghatározása, kiválasztási feltételek meghatározása.

Van azonban egy kritikus lépés, amit az előkészítő szakaszban a szerződés tárgyának meghatározása előtt meg kell tenni: fel kell mérni az ajánlatkérő valós szükségleteit.

Egy szerződés tárgya az a termék, szolgáltatás vagy építési beruházás, amire a beszerzés irányul.¹⁷ A termék, szolgáltatás vagy építési beruházás alapvető leírása lehet teljesítményalapú meghatározás is. Környezetvédelmi megfontolásból a teljesítményalapú meghatározás javasolt, hiszen ebben az esetben a szerződéskötő hatóságnak nem kell precízen kikötnie valamennyi jellemzőt, amellyel a terméknek/szolgáltatásnak/építési beruházásnak rendelkeznie kell, csak az elérendő hatásait.

Elvileg a szerződés tárgya szabadon meghatározható bármely módon, amely a szükségleteknek megfelel. A közbeszerzési jogszabályok nem annyira arra vonatkoznak, hogy mi az, amit a szerződéskötő hatóságok vásárolnak, hanem főként arra, hogy hogyan teszik. Ezért a közbeszerzési szabályozás nem korlátozza a szerződés tárgyát mint olyat, viszont a szerződés meghatározásának szabadsága nem korlátlan.

A gyakorlatban ez azt jelenti: egyrészt biztosítania kell, hogy a szerződés ne befolyásolja EU-beli gazdasági szereplők számára az adott nemzeti piacához való hozzáférést. A második biztosíték pedig az, hogy a szerződés meghatározására alkalmazott műszaki előírások nem lehetnek diszkriminatívak.

A műszaki leírás

A szerződés tárgyának meghatározását követően azt le kell fordítani olyan mérhető műszaki előírásokra, amelyek közvetlenül alkalmazhatóak egy közbeszerzési eljárás keretén belül.

A műszaki előírásnak két funkciója van:

- Meghatározza a szerződést a piac számára úgy, hogy a cégek eldönthessék, hogy az érdeklő őket vagy sem. Meghatározzák a verseny szintjét.
- Mérhető követelményeket határoz meg, melyek alapján a tender értékelhető. Ha e megfelelőségi feltételek nem tiszták és pontosak, az nem megfelelő ajánlatokhoz vezet. A műszaki előírásoknak meg nem felelő ajánlatokat ugyanis vissza kell utasítani.¹⁸

Teljesítményalapú előírások

A teljesítményalapú megközelítés általában a nagyobb piaci kreativitás számára nagyobb teret enged, és egyes esetekben innovatív technikai megoldások kifejlesztésére sarkallja a piacot. Az ilyen megközelítés alkalmazása esetén nem szükséges túlzottan részletesen kifejteni a műszaki előírásokat.

Némely technikai norma olyan kikötéseket tartalmaz, amelyek magukban foglalják a termékek vagy szolgáltatások környezeti jellemzőit is. Ha ezeket az előírásokat alkalmazzák

¹⁷ Kbt 23-28.§

¹⁸ Kbt. 58.§

a közbeszerzésben, a cégeknek bizonyítékkal kell majd szolgálniuk vagy arra vonatkozólag, hogy meg tudnak felelni e szabványoknak, vagy ha nem követik ugyanezeket a módszereket, megfelelnek annak a teljesítményszintnek, amelyet a norma előír.

Egyes elemeiben magasabb fokú környezetvédelmet is meg lehet határozni annál, mint ami egy norma által megszabott, feltéve, ha ez nem jelenti a potenciális ajánlattevők diszkriminációját.

Pl. Adott kiírásban lényeges, hogy egy épület irodáit egy bizonyos hőmérsékleten kell tartani, ezt elő lehet írni azáltal, hogy részletes előírásokat adunk meg egy központi fűtési rendszerre vonatkozóan. Alternatív megoldás lehet, ha azt határozzuk meg, hogy az irodák állandó hőmérsékletének 20 oC-nak kell lennie, és a beszállítókra bízva, hogy ezzel kapcsolatban milyen lehetőségekkel álljanak elő. A beszállítók azután választhatják a természetes fűtési és ventilációs rendszereket a fosszilis üzemanyagok égetése helyett.

Változatok alkalmazása

Lehetséges, hogy még a piackutatás lefolytatása után sem egyértelmű, hogy léteznek-e a beszerzendő termékeknek/szolgáltatásoknak vagy építési beruházásoknak zöld alternatívái, illetve bizonytalan azok ára vagy minősége. Ebben az esetben lehetséges felkérni a potenciális ajánlattevőket zöld változatok benyújtására, vagyis létrehozni egy technikai minimumkövetelmény-csoportot, aminek vonatkoznia kell mind a termékre vonatkozó semleges ajánlatra, mind pedig annak zöld változatára (semleges és zöld változatok). Így rendelkezésre állnak a környezetvédelmet szolgáló változatok, és összehasonlítási lehetősége van a környezetbarát és a szokásos megoldások között (ugyanazon, szabvány szerinti technikai követelmények alapján). Ahhoz, hogy lehetőség legyen egy közbeszerzési eljárásban változatok elfogadására, a pályázati dokumentációban jelezni kell a következőket:

- a tényt, hogy változatokat is elfogadnak,
- azokat a minimális környezetvédelmi feltételeket, amelyeknek a változatok eleget kell, hogy tegyenek (pl. a jobb környezetvédelmi teljesítmény),
- speciális követelményeket az ajánlati változatok benyújtásával kapcsolatban (mint pl. egy külön boríték előírása változat jelzéssel vagy annak feltüntetésével, hogy változatot csak a semleges ajánlattal együtt lehet benyújtani).¹⁹

Technikák, amelyek segítenek a közbeszerzés tárgyának, valamint a műszaki leírás meghatározásában

Zöld cím, ökocímke

A különböző zöld címek, ökocímkék megkönnyítik az ajánlattevők számára annak azonosítását, hogy mi az, amire szükség van, és továbbítják azt az üzenetet, hogy a termék vagy szolgáltatás környezetbarát előállítás/telejesítése fontos részét képezi a szerződésnek. Az ilyen címek használata nemcsak a potenciális szállítók, hanem a helyi közösség és a más önkormányzatok, ajánlatkérők számára is közvetítenek üzenetet.

Környezeti jelölések típusai

- önkéntes és kötelező címkék (ISO, EMAS, GMO),

¹⁹ Kbt. 89.§

- pozitív, negatív vagy semleges tartalmú jelek,
- egy követelményen alapuló vagy életciklus elemzést igénylő minősítések (Energy Star)

Az egy tárgykörhöz kapcsolódó címkék azok, amelyek egy bizonyos környezetvédelmi kérdéshez kapcsolódnak, mint pl. az energiafelhasználás vagy kibocsátási szint. Két különböző típusuk van:

I. típus: egy vagy több meghatározott kérdéshez, mint pl. az energiahatékonysághoz kapcsolódó megfelelési kritériumon alapul. Ha egy termék megfelel a kritériumoknak, használhatja a címkét. Az ilyen címke példája az EU-biocímke vagy az irodai berendezések „Energy Star” címkéje (ld. 4.sz. melléklet).

II. típus: termékek, illetve szolgáltatások osztályozásán alapul a szóban forgó környezeti kérdéssel összefüggő teljesítményük szerint. Ennek a típusnak példája az EU-energiacímke, amely a háztartási cikkeket osztályozza azok energiahatékonysága szempontjából: az A* a leghatékonyabb és a G a legkevésbé hatékony eszköz jelzésére szolgál. Az egy tárgykörhöz kapcsolódó címkék nagyon hasznosak lehetnek, ha lépésenkénti megközelítést alkalmaz a beszerzés zöld szemléletűvé tételében, mert fokozatos előrelépésre teremtenek lehetőséget. Az energiahatékonysági normák alkalmazása kiváló első lépés lenne egy szélesebb spektrumú zöld szemléletű beszerzési program felé.

- államilag elismert, jogszabállyal létrehozott vagy a piac által szabályozott magán jelölési programok (pl. Kiváló Magyar Élelmiszer).

A fenti állami kibocsátású címkék mellett van számos, nem állami szervezet, ipari csoport vagy szereplők együttese által kibocsátott magáncímke is. Ilyenek pl. az erdészeti hitelesítési rendszerek, mint pl. az FSC (Forest Stewardship Council – Felelős Erdőgazdálkodás Tanácsa vagy a PEFC (Pan European Forest Certification – Páneurópai Erdőtanúsítás), a biocímkék, mint pl. az IFOAM rendszer (Biogazdálkodók Szövetsége), illetve az olyan, többkritériumú rendszerek, mint a svéd „Bra miljöval” címke stb. Azok hozzáférhetőségétől és azok alkalmazási módjától függően e címkerendszerek vagy megfelelnek, vagy nem a fent kifejtett, megfelelő, közbeszerzéssel kapcsolatos környezetvédelmi címkékre vonatkozó irányelveknek.

- termékre/szolgáltatásra vagy a gyártás/szolgáltatás folyamatára vonatkozó jelölések (ISO, EMAS),
- fogyasztók vagy üzleti partnerek számára szánt jelölések (Környezeti jelentés),
- első fél által kibocsátott vagy harmadik fél által igazolt minősítések.

Az ökocímkék széles skáláját azért alakították ki, hogy szabványosított módon közöljenek információt egy termék vagy szolgáltatás környezetvédelmi jellemzőiről, és segítséget nyújtsanak a vevőknek, fogyasztóknak a zöldebb szemléletű termékek vagy szolgáltatások kiválasztásában. Az ökocímke kritériumai nem egyetlen paraméteren alapulnak, hanem olyan tanulmányokon, amelyek helytálló, tudományosan megalapozott információk alapján elemzik egy terméknek vagy szolgáltatásnak a teljes életciklusa során a környezetre gyakorolt hatását. Ez hasznos információval szolgál a termékkel járó költséggel kapcsolatban a nyersanyag kitermelésétől kezdve a gyártás-előkészítési szakaszon keresztül

a végső leselejtezéssel bezárólag. Az ökocímkékről származó információt különféle módon lehet felhasználni:

- segítséget nyújthatnak a beszerzendő termék vagy szolgáltatás jellemzőinek megszabásához szükséges műszaki leírások elkészítésében;
- biztosítékként szolgálhatnak a műszaki előírásoknak (környezetvédelmi követelmények) való megfelelés ellenőrzésekor;
- felhasználhatók a legjobban bevált gyakorlat meghatározására, amelyhez az ajánlatokat az elbírálási szakaszban mérni lehet (ld. 3. sz. melléklet: Ökoizzók);

Az ökocímkét viselő termékek feltehetően megfelelnek a műszaki előírásoknak. Az azonban nem megengedett, hogy olyan követelményt írjanak elő cégek számára, hogy egy bizonyos ökocímkével rendelkezzenek, vagy (teljes mértékben) egy bizonyos ökocímke követelményeinek feleljenek meg. Mindig el kell fogadni más megfelelő bizonyítékokat is, mint pl. egy elismert testület által kibocsátott tesztteredményt vagy a gyártó által kiadott műszaki dokumentációt.²⁰

Ökocímkék kategóriái

Nyilvános, sok feltételt tartalmazó ökocímkék (ISO 14024 Típus I.) Ezek a legáltalánosabb címkék és a leggyakrabban használtak a zöld közbeszerzés során, de létezik számos egyéb európai és nemzeti ökocímke.

A legismertebb többkritériumú feltételrendszerek az európai címke (a virág – the flower²¹), a skandináv címke (az északi hattyú – Nordic swan²²) és a nemzeti címkék (mint pl. a német kék angyal – Blue Angel²³). Magyarországon 1993-ban vezették be a nemzeti környezetbarát védjegyet, a „zöld tölgyet”. (ld. még 4. sz. melléklet)

Valamennyi címke önkéntes alapon szerezhető meg, az életcikluson alapul, és a termék harmadik fél általi tanúsítását jelenti (tehát nem a gyártó maga ad tanúsítványt). Megfelelnek az áttekinthetőség magas szintű követelményeinek, a feltételek kialakításával kapcsolatos tudományos szigorúknak, és nem diszkriminatívak.

Az országhatárokon túllépő ökocímke, az EU-ökocímke (EU Ecolabel, „EU margaréta”, virág). Ennek alkalmazása esetén valamennyi termék és szolgáltatási csoport kritériumai (letölthető az EU ökocímke-weboldaláról²⁴) a műszaki előírásokba vagy az odaítélési feltételekbe bemásolhatók.

Azonban nem ez a helyzet valamennyi ökocímkével. Néhány címke olyan kritériumokat tartalmaz, amelyek:

- a terméket előállító vagy a szolgáltatást nyújtó cég általános vezetési gyakorlatára vonatkoznak;
- vagy etikai és más hasonló kérdésekkel foglalkoznak.

Ezek a kritériumok nem minősülnek a közbeszerzési irányelvekben megszabott műszaki előírásoknak, és nem használhatóak valamennyi szerződés vonatkozásában. Ahhoz, hogy

²⁰ Kbt. 58.§ (6)

²¹ További információ: http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm

²² További információ: <http://www.svanen.nu/Eng/default.asp>

²³ További információ: http://www.blauer-engel.de/englisch/navigation/body_blauer_engel.htm

²⁴ További információ: http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm

közbeszerzési kritériumként legyenek alkalmazhatóak, a szerződés tárgyával kell, hogy kapcsolatban legyenek.

Speciális anyagok beszerzése és termelési és feldolgozási folyamatok figyelembevétele

Az, hogy egy termék miből készül, illetve hogyan állították elő, jelentős részét képezi a termék környezeti hatásának, és adott esetben az előállítási módokat egyértelműen figyelembe lehet venni a műszaki előírások meghatározásakor.²⁵

Az ajánlatkérőnek jogában áll ragaszkodni ahhoz, hogy az által beszerzett termék egy bizonyos anyagból készüljön, feltéve, ha betartja a Kbt. diszkriminációmentességgel, valamint a termékek és szolgáltatások szabad áramlásával kapcsolatos alapelveit. Feltüntetheti azt az anyagválasztékot, amelyet előnyben részesítene, vagy kikötheti másképpen, hogy az anyagok vagy vegyszerek egyike sem lehet káros a környezetre.²⁶ Anyagok, illetve a termék tartalmának meghatározása azt a jogot is magában foglalja, hogy egy minimális arányú újrafelhasznált tartalmat követeljen meg, amennyiben ez lehetséges.

Feldolgozási és előállítási módszerekkel kapcsolatos igényeket is bele lehet foglalni a zöld közbeszerzés előírásaiba, de csak azokat a követelményeket, amelyek a termék előállításával függenek össze, és hozzájárulnak annak sajátosságaihoz anélkül, hogy feltétlenül láthatóak volnának. Lehet kérni pl. megújuló energiaforrásokból származó áramot, bár a zöld szemlélet jegyében gyártott villamos áram fizikailag nem különbözik a hagyományos energiaforrásokból termelt energiától, és pontosan ugyanúgy működtet a lámpákat. Azonban a végtermék jellege és értéke az alkalmazott eljárás és termelési mód miatt változott. Pl. egy megújuló forrás felhasználásával termelt villamos áram elvileg drágább lesz, de tisztább, mint a hagyományos forrás alkalmazásával előállított energia. Bármely előírást be lehet építeni, amely a szerződés tárgyához kapcsolódik, de nem köthetünk ki környezetvédelmi követelményeket olyan kérdések vonatkozásában, amelyek nem kapcsolódnak a szóban forgó termékhez. (Az elfogadhatatlan követelmény nyilvánvaló példája az, amikor bútor beszerzése kapcsán a beszerző ahhoz ragaszkodik, hogy a bútorgyártó újrahasznosított papírt használjon az irodájában.)

Piacelemzés

Annak meghatározása során, hogy mit érdemes venni, fontos ismeretekkel bírni a piacról. Nagyon nehéz koncepciót kialakítani egy termékre, szolgáltatásra vagy építési beruházásra vonatkozóan anélkül, hogy tudnánk, mi áll rendelkezésre a piacon. A zöld alternatívák nem mindig nyilvánvalóak és nem mindig jól reklámozottak. Kutatást kell folytatni. Ennek a kutatásnak piacelemzés-jellegűnek kell lennie. A siker érdekében ezt az elemzést nyílt, objektív módon kell lebonyolítani arra összpontosítva, hogy milyen általános megoldások állnak rendelkezésre, és nem preferált vagy előnyben részesített ajánlattevőkre koncentrálni. Az elemzésből ki kell derülniük a környezetbarát alternatíváknak, feltéve, hogy vannak ilyenek, továbbá a rendelkezésre álló lehetőségek árszínvonalának.²⁷

²⁵ Kbt. 4.§ 15.

²⁶ Pl. a takarítási termékekkel kapcsolatos zöld szemléletű beszerzést általában úgy közelítik meg, hogy az ajánlatkérő megad egy listát, amelyen a környezetre vagy az egészségre káros anyagok szerepelnek (objektív kockázatfelmérés alapján), és amelyeket nem szeretne, ha a termékben előfordulnának.

²⁷ Egy közösség, amely kerítések és köztéri bútor beszerzését tervezi, kereshet olyan, a piacon rendelkezésre álló

Környezeti hatástanulmány, ajánlások, jogszabályok

Az építési beruházásokra irányuló szerződésekkel kapcsolatban néha kötelező környezeti hatástanulmány elkészítése. Ez a kötelezettség nem közbeszerzési szabályozásból adódik, de befolyásolhatja a szerződés tárgyának meghatározását vagy a teljesítési feltételeket. A szerződés tárgyának meghatározása folyamán környezeti hatástanulmány elkészítése kiegyensúlyozottabb döntés meghozatalához vezethet. De számos egyéb előírás, pl. épületek energiahatékonyságával kapcsolatos előírások, hatást gyakorol az új vagy nagy, általános renoválás előtt álló épületekkel összefüggő építési beruházási szerződések tárgyának és technikai előírásainak meghatározásában.

Élettartam, fenntartási költség, hulladékkezelés

A zöld szemléletű árubeszerzésre és szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések környezetvédelmi előnyei a végeredményből származnak: a végtermékből vagy szolgáltatásból. Fontos megfontolás az általános energiafelhasználás javítása, pl. a nagyobb energiahatékonyság révén. Ez előnyös a környezet számára, illetve megtakarítás érhető el általa. Egy másik megfontolandó kérdés a zöld termék vagy szolgáltatás környezeti hatása abban a szakaszban, amelyben hulladék kezelésére kerül sor. Egy piacelemzés alapvető különbségeket fedhet fel a következők tekintetében:

- a kezelt hulladék mennyisége,
- az anyagok káros hatása, és
- az újrafelhasználható anyagok mennyisége.

Egy másik fontos sajátosság lehet a termék tartóssága, azaz az élettartama. Esetenként nagyon vonzónak tűnhet a legolcsóbb terméket megvenni, de hosszú távon drágább lehet, és károsabb a környezet vonatkozásában. A gyengébb minőségű termékek (függetlenül környezetvédelmi jellemzőiktől) általában rövidebb élettartamúak. Ha egy olcsóbb terméket gyakrabban kell cserélni, mint egy drágábbat, ez magasabb költségekhez is vezet, többlet-energiafelhasználást és több hulladékot eredményez.

Környezetvédelmi technikai normák

A technikai normáknak különféle formái lehetnek. Ezek a teljes európai normáktól az európai műszaki engedélyeken és a nemzetközi normákon át a nemzeti normáig és műszaki előírásokig vezetnek. A normák hasznosak a közbeszerzési előírásokban, mivel világosak, nem diszkriminatívak, és konszenzusos alapon hozzák azokat létre. Európai szinten ezeket az európai szabványügyi szervezetek – az Európai Szabványügyi Bizottság (CEN), az Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság (CENELEC)²⁸, továbbá az Európai Távközlési Szabványügyi Intézet (ETSI)²⁹ – határozzák meg. Az európai szabványosítási folyamat a résztvevők széles körét fogja át, kiterjed a nemzeti hatóságokra, környezetvédelmi szervezetekre, fogyasztói szövetségekre és az iparra. Ez az európai normák szerint létrehozott technikai megoldás számára nagy elfogadottságot biztosít.

Az európai szabványügyi szervezetek igyekeznek előmozdítani a környezetvédelmi

anyagokat, mint pl. környezetvédelmi szempontból fenntartható módon vezetett erdőgazdaságokból származó fa vagy újrahasznosított nyersanyagból készült műanyagok.

²⁸ További információ: <http://www.cenelec.org>

²⁹ További információ: <http://www.etsi.org>

megfontolások érvényesülését. A CEN pl. rendelkezik egy külön környezetvédelmi helpdeskkal, amely a technikai bizottságoknak nyújt segítséget és ad tanácsot.³⁰

Kiválasztási feltételek környezetvédelmi szempontjai

A szerződés odaítélése a közbeszerzési eljárás utolsó szakasza. Ebben a szakaszban a szerződéskötő hatóság értékeli a pályázókat, valamint az ajánlatok minőségét, és összehasonlítja az árakat.

Az ajánlatok minőségének értékelésekor annak eldöntésére, hogy mely ajánlat a legjobb, előre megszabott odaítélési feltételeket alkalmaz, amelyeket előzetesen közzétettek. A közbeszerzési törvény értelmében két lehetősége van: vagy kizárólag a legalacsonyabb ár alapján hasonlítja össze az ajánlatokat, vagy dönthet úgy, hogy a szerződést az „összességében legelőnyösebb ajánlatnak” ítélik oda, amely azt jelenti, hogy az áron kívül más feltételeket is figyelembe vesznek.³¹

Mivel az „összességében legelőnyösebb ajánlat” feltétele mindig két vagy több alkritériumot is tartalmaz, ezek között lehetnek környezetvédelmi feltételek.

Az irányelvek többek között a következő példákat sorolják fel arra, hogy a szerződéskötő hatóságok milyen tényezők alapján határozhatják meg a legelőnyösebb ajánlatot:

- a minőséget,
- árat,
- műszaki megfelelést,
- esztétikai és funkcionális jellemzőket,
- környezetvédelmi jellemzőket,
- üzemeltetési költségeket, költséghatékonyságot,
- ügyfélszolgálatot és technikai segítségnyújtást,
- a szállítás időpontját és időtartamát
- és a teljesítés idejét.

Mivel a legjobb ajánlatot különféle alkritériumok alapján határozzák meg, különféle technikákat alkalmazhat a különböző alkritériumokat összehasonlítására és súlyozására. Ezen technikák lehetnek mátrix-összehasonlítások, relatív súlyozások és előny/hátrány (bonus/malus) rendszerek.

A különféle kritériumokat, amelyek alapján kiválasztásra kerül az összességében legelőnyösebb ajánlat, olyan módon kell megfogalmazni, hogy:

- kapcsolódjanak a megszerzendő szerződés tárgyához (amint az a technikai előírásokban meghatározott);
- tegyék lehetővé az ajánlatok gazdasági és minőségi feltételek alapján egységben történő értékelését annak érdekében, hogy az értékarányosan legkedvezőbb ajánlat legyen meghatározható.

Az odaítélési feltételek és a technikai előírások összekapcsolása

Lehetséges kapcsolatot teremteni a műszaki előírások követelményei és bírálati szempontok között. A technikai előírások megadják a teljesítménynek azt a szintjét, aminek meg kell felelni. Azonban az ajánlatkérő dönthet úgy, hogy bármely termék/szolgáltatás/építési

³⁰ További információ: <http://www.cenorm.be/cenorm/index.htm>

³¹ Kbt. 57.§ (3)

beruházás, amely a minimumszintnél magasabb színvonalú, pluszpontokat kaphat, amelyeket az odaítélési szakaszban lehet kiosztani. Így lehetséges a technikai előírások odaítélési feltételekké történő átfogalmazása.

A környezetvédelmi feltételekkel kapcsolatos alapszabályt a C-513/99 eset kapcsán fektették le (Concordia Bus esete: ld. 3.sz. melléklet).

Az ebben az esetben született bírósági döntésből, valamint a 2004/17/EK és 2004/18/EK irányelvekből következik, hogy valamennyi bírálati szempontnak négy feltételnek kell megfelelnie.

1. Kapcsolódniuk kell a szerződés tárgyához

Ennek a fontossága alapvető. Ez biztosítja, hogy a szempontok kapcsolódjanak az ajánlatkérőnek a szerződés tárgyában meghatározott szükségleteihez. A Concordia Bus esetében a Bíróság úgy tekintette, hogy a feltételek, amelyek a nitrogén-oxid-kibocsátásra és a buszok zajszintjére vonatkoztak, megfeleltek annak a követelménynek, miszerint kapcsolódniuk kell a szerződés tárgyához.

2. Az odaítélési kritériumoknak speciálisaknak és objektíven számszerűsíthetőknek kell lenniük

A Concordia Bus esetében az ajánlatok értékelését megelőzően Helsink-i önkormányzata kialakított és közzétett egy rendszert, amely értelmében a zaj- és kibocsátási szintekkel kapcsolatban egyes szintek vonatkozásában pluszpontok adásáról döntött.³² E rendszert a Bíróság megfelelő mértékben speciálisnak és mérhetőnek találta.

A Wienstrom-esetben a Bíróság úgy találta, hogy annak érdekében, hogy a jelentkezőknek egyenlő esélyeket biztosítsunk pályázati feltételeik megfogalmazásakor, a szerződéskötő hatóságnak az odaítélési feltételeket olyan módon kell megfogalmaznia, hogy „valamennyi megfelelően jól tájékozott, gondos ajánlattevő azokat ugyanolyan módon értelmezze”.³³ Az odaítélési feltételek szükséges érthetősége és mérhetősége másik eleme a Bíróság megfogalmazásában az volt, hogy a szerződéskötő hatóság csak olyan feltételeket szabhat, amelyek révén az ajánlattevők által biztosított információk ellenőrizhetőek.

3. Az elbírálási feltételeknek korábban meghirdetetteknek kell lenniük

Valamennyi közbeszerzési irányelv értelmében az ajánlati felhívások meg kell, hogy említsék, hogy a szerződéskötő hatóság a szerződést a „legalacsonyabb ár” vagy „a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat” kritériuma szerint fogja odaítélni. Az utóbbi esetben a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat meghatározására alkalmazott kritériumokat fel kell tüntetni a felhívásban, de legalább a pályázati dokumentációban.

4. A bírálati szempontoknak meg kell felelniük a hatályos jogszabályoknak.

A Bíróság kifejezetten kiemelte a diszkriminációmentesség elvét, amely más elvek alapja, mint pl. a szolgáltatásnyújtás szabadsága és a szabad letelepedéshez való jog gyakorlása.

A diszkrimináció kérdését kifejezetten felvetették a Concordia Bus-esetben is. A Concordia Bus egyik kifogása az volt, hogy a Helsink-i önkormányzat által támasztott feltételek diszkriminatívok voltak, mert az önkormányzat saját busztársasága, a HKL volt az egyetlen, amely rendelkezett gázüzemű járművekkel, amelyekkel teljesíteni tudta ezeket a kibocsátási

³² Ebben az esetben pluszpontokat adtak többek között „4 g/kWh alatti nitrogén-oxid-kibocsátással működő buszoknak (buszonként + 2,5 pont) vagy 2 g/kWh alatti kibocsátás esetén (+ 3,5 pont buszonként) és 77 dB alatti zajszint esetén (buszonként + 1 pont)”.
³³ Ebben az esetben a szerződéskötő hatóság nem határozott meg olyan speciális szállítási időszakot, amelynek során az ajánlattevőknek meg kell nevezniük azt a mennyiséget, amelynek szállítására képesek.

értékeket. A Bíróság döntése értelmében az, hogy a szerződéskötő hatóság által támasztott egyik odaítélési feltételnek csak a cégek egy kis száma felel meg, a feltételt önmagában még nem tette diszkriminatívva. Ebből kifolyólag annak meghatározásakor, hogy volt-e diszkrimináció, az eset valamennyi tényezőjét figyelembe kell venni.³⁴

Alkalmassági feltételek

A. Lehetséges az olyan cégek kizárása, akik megszegték a környezetvédelmi jogszabályok előírásait, amennyiben ez szakmai hitelüket megkérdőjelezi.³⁵

A kizárási feltételek általában olyan körülményekre vonatkoznak, amelyek fennállása esetén egy cég olyan helyzetbe kerülhet, hogy a szerződéskötő hatóságok nem kívánnak velük semmilyen üzleti kapcsolatba lépni.³⁶ Azon esetek, amelyekben egy ajánlatkérőnek ki kell zárnia vagy kizárhat egy ajánlattevőt a pályázati eljárásból, a Kbt. taxatíve tartalmazza. Egy cég szakmai hitelét illetően a kizárási feltételek közül két rendelkezés használható arra, hogy figyelembe vegye a cégek viselkedésének a környezet hátrányára gyakorolt hatását, nevezetesen, ha a gazdasági szereplőt jogerősen olyan jogalapon ítélték el, amely a szakmai hitelét megkérdőjelezi, illetve ha súlyos szakmai kötelelességszegésben találták bűnösnek.³⁷

B. A műszaki feltételekkel kapcsolatos kiritériumok meghatározásakor egy cég múltban szerzett tapasztalata és személyzetének szakképzettsége jó lehetőséget nyújt környezetvédelmi megfontolások alkalmazására.³⁸

A környezetvédelmi technikai kompetencia tartalmazhatja pl. a hulladékkeletkezés minimalizálására, a szennyező anyagok környezetbe jutásának elkerülésére, az üzemanyagköltségek csökkentésére, illetve a természetes élőhelyek megbolygatásának minimalizálására való technikai alkalmasságot. Gyakorlati oldalról pl. olyan kérdésről van szó, hogy az ajánlattevő cég alkalmaz-e olyan technikai személyzetet, akik a szerződés környezetvédelmi kérdéseinek kezeléséhez a megkívánt tudással és tapasztalattal rendelkeznek, illetve igénybe tudja-e venni ilyen személyek szaktudását?

A technikai kapacitással kapcsolatos kritériumok között a környezetvédelmi kritériumok integrálásának hasznos eszköze a korábban teljesített szerződések adatai. Amikor a pályázatban szereplő szerződés „zöld”, ezt a kritériumot használhatja fel az ilyen szerződések teljesítése terén szerzett múltbeli tapasztalat iránti érdeklődés céljából. Ennek során feltétlenül egyértelműen kell meghatározni, milyen információ számít relevánsnak, és milyen bizonyítékokat kell benyújtani.

Egyéb esetekben a környezetvédelmi szempont az általános és szakképesítés kritériumnál érvényesíthető. E minőségek különösen fontosak az olyan szerződések esetén, amelyek a környezetvédelmi célkitűzéseiket csak a személyzet megfelelő képesítése által érhetik el.

C. Hogy az ajánlattevők teljesíteni tudják-e a szerződés által megszabott

³⁴ Ebben az esetben e tényezők egyike, hogy a panaszos Concordia Bus elnyert egy másik tételt, amelyben ugyanezen, a gázüzemű járművekre vonatkozó előírást alkalmazták.

³⁵ Kbt. 61.§ (1)

³⁶ Pl. ha a cég: – csodeljárás vagy felszámolási eljárás alatt áll, – súlyos szakmai kötelelességszegésben találtatott vétkesnek, – nem tett eleget adó és társadalombiztosítási járulék fizetésével kapcsolatos kötelezettségeinek.

³⁷ Kbt. 61.§ (1) a) és 62.§ (1) a).

³⁸ Kbt. 67.§

környezetvédelmi előírásokat, az ajánlatkérők felkérhetik őket az ezzel összefüggő műszaki kapacitásuk bemutatására.

Pl. Az ajánlattevő cég rendelkezik-e saját tulajdonú, a környezetvédelmi célok elérését lehetővé tevő technikai berendezésekkel, illetve van-e hozzáférése ilyen eszközökhöz?

Rendelkezik-e az ajánlattevő olyan kutatási és technikai létesítményekkel, amelyek a környezetvédelmi szempontok érvényesítéséhez szükségesek?

Például, ha egy szerződéskötő hatóság biztosítani kívánja, hogy egy középület környezetvédelmi teljesítmény szempontjából szigorú normák szerint épüljön, érdemes a pályázó építészeket felkérni, hogy szolgáltatassanak bizonyítékot azzal kapcsolatban, hogy terveztek már korábban kiváló környezetvédelmi minőségű épületeket.

Ennek megfelelően, ha egy helyhatósági hatáskörbe tartozó létesítményt környezetvédelmi szempontból kényes területen kell felépíteni, a szerződéskötő hatóságnak bizonyítékot lehet kérnie arra vonatkozóan, hogy az ajánlattevő rendelkezik ilyen feltételek mellett történő projektvezetés terén szerzett tapasztalattal.³⁹

D. Az olyan környezetgazdálkodási rendszerek, mint pl. az EMAS – közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer – (nem kizárólagos) bizonyítékul szolgálhatnak a megfelelő kapacitás meglétének igazolására.

Bármely szervezet (kormányok vagy cégek), amely környezetgazdálkodási teljesítménye általános szintjét növelni kívánja, dönthet környezetgazdálkodási rendszer bevezetéséről. Két fő környezetgazdálkodási rendszer van használatban az EU-ban. Ezek az EMAS⁴⁰, a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (Eco-Management and Audit Scheme) és az Európai/Nemzetközi Környezetgazdálkodási Rendszerek Szabványa (EN/ISO 14001⁴¹). Az EMAS rendszer az olyan szervezetek számára áll nyitva, amelyek az EU-ban, illetve az Európai Gazdasági Térségben szervezeti egységgel rendelkeznek, míg az ISO-rendszer a világ valamennyi szervezete számára nyitott. Mintegy 13 500 ISO 14001 által minősített és kb. 4000 EMAS által bejegyzett szervezeti egység és szervezet van Európában. A környezetgazdálkodási rendszerek szervezetfüggő eszközök, amelyek célja, hogy az elkötelezett szervezet általános környezetgazdálkodási teljesítményét növeljék. Lehetővé teszik, hogy a szervezetek világos képet kapjanak környezetvédelmi hatásukkal kapcsolatban, segítik őket abban, hogy ezek közül a lényeges hatásokra koncentráljanak, illetve abban, hogy jól kezeljék azokat a környezetvédelmi teljesítményük folyamatos fejlesztésével. Fontos fejlesztési terület lehet a természeti erőforrások (pl. víz és energia) felhasználása; az alkalmazottak képzése és tájékoztatása; a környezetbarát termelési eljárások alkalmazása; irodai kellékek zöld szemléletű beszerzése; zöld szemlélet szerint

³⁹ Pl. Az asbesztszigetelés Európa-szerte még mindig számos épületben megtalálható. Amikor ezeken az épületeken karbantartási munkálatokat végeznek, fontos, hogy az asbeszt eltávolítását képesített vállalkozók végezzék. A hozzáértés igazolására egyes tagállamok engedélyezési rendszereket működtetnek az ilyen feladatok végzésére specializálódott ajánlattevők kiválasztására. Annak feltüntetése a kiválasztási feltételek között, hogy az ajánlattevők rendelkezzenek megfelelő, az erre hivatott hatóság által kiadott engedély által tanúsított tapasztalattal az ilyen feladatok elvégzésére vonatkozóan, vagy egy ezzel egyenértékű, a technikai alkalmasságra vonatkozó igazolással, fontos annak érdekében, hogy minimumra csökkenthető legyen az ilyen munka elvégzésével kapcsolatos egészségügyi, biztonsági és környezetvédelmi kockázat.

⁴⁰ A szervezeteknek a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerben (EMAS) való önkéntes részvételének lehetővé tételéről szóló 2001. március 19-i 761/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet.

⁴¹ Az európai környezetgazdálkodási rendszerekkel kapcsolatos EN/ISO 14001:1996 európai/nemzetközi szabvány.

gyártott termékek előállítása stb.

A közbeszerzési törvény lehetővé teszi, hogy „indokolt esetben” felkérjék az ajánlattevőket, hogy igazolják a szerződés által előírt technikai alkalmasságukat az építési beruházásra, illetve szolgáltatásra irányuló közbeszerzési szerződésekkel összefüggő meghatározott környezetvédelmi vezetési intézkedések megtételére.⁴²

„Indokolt eset” alatt az olyan szerződések értendők, amelyek teljesítése veszélyeztetheti a környezetet, ezért teljesítésük során környezetvédelmi intézkedések meghozatala tanácsos. Természetesen ezek az intézkedések közvetlenül kapcsolódnak a szerződés teljesítéséhez.

E. Olyan feltételek megszabása, amelyek arra vonatkoznak, hogy meg kell felelni valamely környezetgazdálkodási rendszer követelményeinek, nem megengedett.

Nem megengedhető olyan kiválasztási feltételeknek való megfelelést előírni, amelyek a teljesítendő szerződéssel nem állnak összefüggésben. Ebből következően a vezetési intézkedéseket nem kell alkalmazni a szerződésre történő ajánlattételkor, és nem szükséges azoknak a szerződés lejártát követő további érvényben tartása, mert az a szerződés szempontjából nem releváns.

A közbeszerzési törvény kimondottan elismeri, hogy az EMAS tanúsítványok (amennyiben relevánsak) alkalmasak a cégeknek a környezetvédelmi vezetési intézkedések teljesítésére való technikai alkalmasságának bizonyítására.

Természetesen az ajánlatkérőnek el kell ismernie ennek megfelelő olyan tanúsítványokat is, amelyeket olyan szervek állítanak ki, akik megfelelnek a közösségi jognak vagy a releváns, a tanúsítással kapcsolatos európai, illetve nemzetközi környezetgazdálkodási normáknak. Emellett el kell, hogy fogadjanak minden egyéb, e technikai alkalmasságra vonatkozó bizonyítékot is. Ez azt jelenti, hogy a hatóságok nem írhatják elő a cégeknek, hogy rendelkezzenek EMAS-tanúsítással, illetve azt, hogy teljes mértékben megfeleljenek az EMAS követelményeinek. Ha a szerződéskötő hatóság más környezetvédelmi kiválasztási feltételeket szab meg (pl. technikai berendezésekkel vagy a személyzet képzésével kapcsolatos feltételeket), az EMAS-regisztráció is egy tanúsítási módként szolgálhat, amennyiben releváns információt tartalmaz a speciális követelmények vonatkozásában.

Bírálat

A. Lehetséges környezetvédelmi elbírálási feltételeket alkalmazni, feltéve, ha azok:

- a szerződés tárgyához kapcsolódnak,
- nem ruházzák fel korlátlan szabadsággal az ajánlatkérőt,
- egyértelműen fel vannak tüntetve az ajánlati felhívásban és a pályázati dokumentációban,
- megfelelnek a Kbt. alapelveinek.

B. Az „életciklusköltség”-megközelítés alkalmazása felfedi egy szerződés valós

⁴² Az építési beruházásra, az árubeszerzésre és a szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló 2004/18/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 48. cikke (2) f) bekezdése értelmében „építési beruházásra és szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződéseknel, és csak indokolt esetben, azon környezetvédelmi vezetési intézkedések megjelölése, amelyeket a gazdasági szereplő a szerződés teljesítése során alkalmazni tud”, használható a szerződéskötő hatóság által kiválasztási feltételként.

költségét. Az elemzési módszer alkalmazása az elbírálási szempontok megállapításakor növeli a környezetvédelmi teljesítményt, és javítja a pénzügyi helyzetet.

Egy közbeszerzési eljárás odaítélési szakaszában egy tender ára mindig az egyik legbefolyásosabb tényező. Egy termék, szolgáltatás vagy építési beruházás elvégzésének megvásárlásakor mindig fizet egy bizonyos árat, a beszerzési ár azonban csak a költségelemek egy része a beszerzés, birtoklás és a leselejtezés teljes folyamatában.

Egy szerződés teljes árának felbecsüléséhez szükséges valamennyi szakasz vizsgálata. Ezt hívják „életciklusköltség”- megközelítésnek. Ez azt jelenti, hogy a beszerzéssel kapcsolatos döntés során valamennyi költséget figyelembe vesznek, amely a termék vagy szolgáltatás élettartama során felmerül. Az életciklus költségének becslése nem szükségszerűen bonyolult, avagy időigényes.

Bár számos speciális technika létezik a magánpiacon az életciklusköltséggel kapcsolatos részletes kalkuláció készítésére, a legegyszerűbb a nyilvánvaló és mérhető költségek összehasonlítása. Ez a technika segítséget nyújt majd a jobb környezetvédelmi teljesítménnyel bíró termék megszerzésében, mivel ez az eljárás felfedi az erőforrások felhasználásának és a termék leselejtezésének a költségeit is, amelyek egyébként nem kapnának megfelelő figyelmet.

Hogyan alkalmazzunk teljes életciklusköltség-elemzést a környezetvédelmi megfontolások érvényesítésének elősegítése érdekében?

A költségmegtakarítás politikája – és egyúttal környezetvédelmi politika – az „életciklusköltség” elemzésének alkalmazása révén különféle módokon használható a gyakorlatban.

Erre vonatkozóan néhány példa.

- A legegyszerűbb lépés a környezetbarát és költséghatékony beszerzés irányában a víz, elektromos áram és a fosszilis üzemanyagok terén eszközölt megtakarítás. Előnye az, hogy e megtakarítások mind a szerződéskötő hatóság anyagi helyzetére, mind a környezetre egyértelműen előnyös hatással bírnak. Mivel egyszerű kiszámolni, és a gazdasági aspektusuk világos, a víz- és energiaköltségek könnyen használhatóak közbeszerzési eljárások odaítélési feltételeként. Környezetvédelmi szempontból a víz és energia használatának jelentősége vitathatatlan, kiváltképp pl. az üzemanyag-felhasználásnak a CO₂-kibocsátásra vagy a hulladékkeletkezésre gyakorolt hatása.
- A selejtezéssel kapcsolatos költségekről könnyen megfeledkeznek egy termék vásárlásakor vagy egy építési beruházási projekt pályázati folyamata során. A selejtezéssel kapcsolatos költségeket végül meg kell majd fizetni, bár néha jelentős időmennyiségbe telik, mire ezek realizálódnak. Ha a vásárláskor ezen költségeket nem veszik figyelembe, az néha egy jó vételt is költséges beszerzéssé változtathat. A selejtezéssel járó költségek skálája a fizikai eltávolítással kezdődik, és a biztonságos hulladékkezeléssel kapcsolatos költségekkel zárul.

A példák azt mutatják, hogy a hulladék mennyiségének és összetételének az odaítélési feltételekbe történő beépítése megtakarítást eredményezhet, és kíméli a környezetet. Amint

a hulladékeltávolítással kapcsolatos költség kalkulációja megtörtént, lehetségessé válik a hulladékmennyiség csökkentésével összefüggő környezetvédelmi kritériumnak gazdasági kritériummá való átalakítása.⁴³

- C. A tulajdonba vétellel összefüggő költségekkel és a minimalizált életciklusköltségekkel kapcsolatos feltételeket széles körben alkalmazzák számos közbeszerzési tenderben. Ennek következményeként minimalizált életciklusköltség-elemzés és iránymutatás áll rendelkezésre segítségként a pályázati és szerződés-kötési eljárások előírásainak kialakításához.⁴⁴

Életciklusköltség: az egyesült királyságbeli Chartered Institute of Purchasing javaslata⁴⁵
Az egyesült királyságbeli Chartered Institute of Purchasing javaslata szerint az életciklusköltségnek a következőket kell tartalmaznia:

- beszerzés és azzal kapcsolatos költségek (szállítás, felszerelés, üzembe helyezés stb.),
- üzemeltetési költségek az energiát, alkatrészeket és karbantartást tartalmazóan,
- elhasználódással kapcsolatos költségek, mint pl. az üzemben kívül helyezés és selejtezés költsége.

Szerződéses, teljesítési feltételek

A szerződés szerinti teljesítési feltételek annak meghatározására szolgálnak, hogy hogyan kell a szerződést végrehajtani. Elismert, hogy a szerződés szerinti teljesítési feltételekbe is foglalhatók környezetvédelmi megfontolások, feltéve, ha azokat az ajánlati felhívásban vagy a dokumentációban közzétették, és azok megfelelnek a jogszabályoknak.

Az ajánlattevőnek valamennyi, a szerződésben, dokumentációban megjelölt teljesítési feltételt tiszteletben kell tartania az előírt munka elvégzésekor, ill. termékek szállításakor.

Fontos kritériumok a szerződéses feltételekkel kapcsolatban:

- A. A teljesítési feltételek nem játszhatnak szerepet abban, hogy melyik ajánlattevő kapja meg a szerződést, ami azt jelenti, hogy azoknak bármely ajánlattevő meg kell, hogy tudjon felelni.
- B. Nem szabad, hogy burkolt műszaki előírások, odaítélési vagy kiválasztási feltételek legyenek. Míg az ajánlattevőknek bizonyítaniuk kell, hogy ajánlatuk megfelel a műszaki előírásoknak, a szerződés szerinti teljesítési feltételeknek való megfelelés nem írható elő a beszerzési eljárás folyamán.

Például arra nem használhatja a szerződési feltételeket, hogy előírjon egy bizonyos

⁴³ Pl. az egyik olyan terület, ahol sok hulladék képződik, az építőipari szektor. A régi épületek lebontásával nemcsak nagy mennyiségű hulladékot kell elszállítani, hanem veszélyes anyagok, mint pl. az azbeszt kezelését is maga után vonja. Ezért az ajánlati felhívásban kitérhet arra, hogy mennyi veszélyes hulladék termelődik a bontás során, illetve milyen költségvonzata van e hulladék eltávolításának. Néhány esetben, pl. útépitésnél lehetőség van az újrafelhasznált anyagok, mint pl. használt aszfalt felhasználásából származó haszon számításba vételére is.

⁴⁴ Néha különbségtétel történik a „teljes életciklusköltség” (vagy a „tulajdonlás teljes költsége”) és az „életciklusköltség” között. Ez utóbbi valamelyest szűkebb fogalom, amely nem mindig tartalmaz olyan költségeket, mint pl. a hulladékeltávolítási, illetve elhasználódással kapcsolatos („end of life”) költségek. Az ajánlatkérőtől függ annak eldöntése, hogy a legmegfelelőbb koncepciót alkalmazza (pl. a rendelkezésre álló információ alapján).

⁴⁵ További információ: <http://www.cips.org/>

előállítási folyamatot (az árubeszerzéssel kapcsolatban), vagy olyan személyzet alkalmazását, amely egy bizonyos tapasztalattal rendelkezik (szolgáltatások esetén), mivel ezek a feltételek az ajánlattevő kiválasztásával kapcsolatosak.

- C. Annak ellenére, hogy a szerződés szerinti teljesítési feltételek a szerződés-odaítélési eljáráson kívül állnak, azokat világosan fel kell tüntetni az ajánlattételi felhívásban. A pályázóknak valamennyi, a szerződésben foglalt kötelezettségüknek tudatában kell lenniük, és ezeket az ajánlatuk árában tudniuk kell érvényesíteni.
- D. A feltételeknek a szerződés teljesítéséhez kell kapcsolódniuk.
- E. A szerződéses rendelkezések nem vezethetnek bármely tagállamból származó ajánlattevők javára történő diszkriminációhoz.

Példák szerződéses feltételekre

- Az ajánlatkérő meghatározhatja a termékek vagy felhasználandó eszközök szállításának módját, vagy akár a közlekedési eszközt is.
- A szerződés környezeti hatására tekintettel meghatározható a terméknek a megfelelő mennyiségben történő leszállíttatása. Általánosságban ez nagy tételben történő szállítást jelent, mivel ez környezeti hatás szempontjából tételenkénti bontásban hatékonyabb, mint kisebb tételeknek gyakrabban történő szállítása. Hetenkénti vagy havonkénti maximális szállítási szám meghatározása lehet egy másik módja ugyanezen eredmény elérésének.
- Lehetséges annak előírása, hogy a termékek szállítása csúcsforgalmi időszakon kívül történjék annak érdekében, hogy minimalizálhassuk a szállításoknak a forgalmi dugók kialakulásához való hozzájárulása mértékét;
- Meghatározható, hogy a szállító visszavesz és újrahasznosít minden olyan csomagolóanyagot, amely a termékkel érkezik. Ennek kettős előnye van: a csomagolóanyagok központosított összegyűjtése az újrafeldolgozás vagy újrahasznosítás előtt, és a szállítónak arra történő ösztönzése, hogy mindennemű csomagolóanyag használatát csökkentse.
- Eszközök helyszínre szállítása – a termékek helyszínre szállítása koncentrátum formájában és a helyszínen történő hígítás, – újrafelhasználható konténerek igénybevétele a termékek helyszínre szállításához.
- A szolgáltatás teljesítése módjának meghatározása. Pl. Dózismérők használata annak biztosítására, hogy megfelelő mennyiségű tisztítóterméket használjanak fel.
- Használt termékek eltávolítása vagy termékekről származó csomagolás Az ajánlattevő által újrafelhasználás vagy megfelelő selejtezés céljából elszállított termékek, illetve csomagolás.
- Az ajánlattevő személyzetének képzése. A személyzet képzett tevékenységük környezeti hatása tekintetében és annak a hatóságnak a környezetvédelmi politikájával kapcsolatban, amelynek épületében a munkát elvégzik.

Mikor diszkriminatív egy feltétel?

Egy nagy volumenű építési beruházásra irányuló szerződés esetén elfogadható annak előírása, hogy az árut egy ajánlott vasúti vagy belföldi vízi úton szállítsák. Annak pusztán ténye, hogy az egyik ajánlattevőnek jobb hozzáférése lehet a vasúti vagy a belföldi vízi

szállítási hálózathoz, mint egy másiknak, még nem feltétlenül jelenti azt, hogy egy ilyen szerződési rendelkezés diszkriminatív. Ez csak abban az esetben lenne az, ha pl. csak egy ajánlattevőnek lenne lehetősége a vasúti vagy belföldi vízi szállítási hálózatot használni.

A szerződéses rendelkezés akkor lenne diszkriminatív, és akkor minősülne burkolt kizárási feltételnek, ha automatikusan kizárna a részvételből valamennyi olyan ajánlattevőt, akinek nincs hozzáférése az előírt szállítási módokhoz. Ugyanez állna egy olyan szerződési rendelkezésre, amely az alapján büntetné az ajánlattevőket, hogy mekkora távolságot kell megtenniük az áru leszállítása érdekében.

2. Új közbeszerzési gyakorlat – összefoglalás, javaslatok

2.1. Költséghatékony és környezetbarát közbeszerzési modell elemei és működése

A közbeszerzések költsége (a lebonyolításhoz kapcsolódó költségek és a közbeszerzés értéke együtt) éves szinten jelenleg több mint 400 millió Ft a Pásztói Önkormányzat esetében (nem számolva az eseti pályázati forrásokkal).

A költségek az alábbi, évi átlagos paraméterek mentén általánosíthatók: az Önkormányzat vonatkozásában 6 közbeszerzési törvény hatálya alá tartozó önálló és részben önálló intézmény, továbbá a polgármesteri hivatal közbeszerzéseivel együtt évente kb. 16 eljárás lebonyolításával kell számolni (pályázati forrásból megvalósuló beszerzések nélkül), amely a rendelkezésre álló, elmúlt évi adatok és szóbeli információk alapján nagyságrendileg 381 900 000 Ft beszerzési és kb. 29 210 000 Ft lebonyolítási költséget jelentene évente.⁴⁶

No	Költségvetés	2008 ⁴⁷	2009 ⁴⁸	2010 ⁴⁹
		kiinduló adatok (e Ft)		
1	Szakértői díjak (közbeszerzési szakértő, egyéb szakértők)	10 500	10 500	20 000
2	Hirdetmények költsége (szerkesztési díj)	4 000	4 000	7 500
3	Lebonyolítás költsége (alkalmazott humán erőforrások: bér+járulékok vagy megbízási díj)	500	500	1 000
4	Egyéb eljárási költségek (éves átlagos többletköltség: esetleges jogorvoslat, visszavont hirdetmény, eredménytelen eljárások miatt)	220	220	360
5	Rezsiköltség (papír, eszközök stb.)	176	176	350
6	Elektronikus árlejtési rendszer költsége	0	0	0
7	Építési beruházások ellenszolgáltatása	90 168	469 700	60 000 ⁵⁰
8	Árubeszerzések ellenszolgáltatása	64 000	241 000	131 600 ⁵¹
9	Szolgáltatásmegrendelések	55 300	62 000	190 300 ⁵²

⁴⁶ A táblázat és az összegzés adatai a kérdőíves felmérés, valamint a Pásztói Önkormányzat éves közbeszerzési statisztikai összegezése alapján becsült értékek.

⁴⁷ Az adatok a teljes éves közbeszerzéseket tükrözik, beleértve eseti, uniós pályázati forrásból megvalósuló beruházásokat, beszerzéseket is.

⁴⁸ Az adatok a teljes éves közbeszerzéseket tükrözik, beleértve eseti, uniós pályázati forrásból megvalósuló beruházásokat, beszerzéseket is.

⁴⁹ A felülvizsgálattal megállapított, lefolytatandó közbeszerzések volumene alapján becsült értékek. Kb. 15 eljárással számolva az intézményi körben.

⁵⁰ Pályázati beruházások nélkül.

⁵¹ Pályázati beszerzések nélkül.

⁵² Pályázati beszerzések nélkül.

	ellenszolgáltatása			
10	Dokumentáció bevétele ⁵³	400	400	1 000
	Összes költség: $\Sigma(1:9)-(10)$	224 464	787 596	410 110

2.1.1. Beszerzésekhez kapcsolódó megtakarítások módozatai a közbeszerzési eljárásokban:

I. Helyben központosított beszerzések (nagyobb volumen, nagyobb megtakarítás)

Az Országgyűlés 2007. január 11. napi hatállyal módosította a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvényt (Kbt.), amelyben lehetőséget adott a helyi önkormányzatoknak, hogy az általuk irányított szervezetek vonatkozásában, önkormányzati rendelet megalkotásával, összevont és helyben központosított közbeszerzési rendszert hozzanak létre.

A gazdasági értelemben vett hatékony beszerzés feltételezi, hogy olyan nagyságrendű a beszerzési igény, amely alacsonyabb árak mellett is vonzóvá teszi a közmegrendelés teljesítését a piacon.

A szabályzás lényege: A Kbt. 17/B §-a szerint az általa irányított szervezetek vonatkozásában a helyi önkormányzat jogosult a közbeszerzéseket összevontan, helyben központosítva lefolytatni. Erről a képviselőtestület kizárólag rendeleti formában dönthet.

A rendeletben a következőket kell meghatározni:⁵⁴

- 1.1. kijelöli a helyben központosított közbeszerzés keretében ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezetet;
- 1.2. meghatározza a rendelet hatálya alá tartozó, az alapján eljárni köteles önkormányzati költségvetési szervek körét, továbbá a többségi önkormányzati tulajdonú társaságok részére az eljáráshoz való önkéntes csatlakozás lehetőségét;
- 1.3. meghatározza a rendelet hatálya alá tartozó áruk és szolgáltatások körét;
- 1.4. meghatározza az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezet, és a helyben központosított közbeszerzés hatálya alá tartozó szervezetek együttműködésének szabályait: különösen a felek adatszolgáltatási kötelezettségét, az adatszolgáltatás és az adatkezelés módját;
- 1.5. meghatározza az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezet részére fizetendő, kizárólag a helyben központosított közbeszerzéshez kapcsolódó feladatok ellátásával kapcsolatban ténylegesen felmerült költségeket fedező díj számításának és megfizetésének módját, valamint az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezetnek az önkormányzat felé fennálló tájékoztatási és beszámolási kötelezettségét;
- 1.6. meghatározza, hogy a keretmegállapodásos eljárás második részét - e törvény szabályai szerint - az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezet vagy a helyben központosított közbeszerzés hatálya alá tartozó vagy ahhoz önként csatlakozott szervezet folytatja le;

⁵³ Nincs adat, becsült értékek.

⁵⁴ Kbt. 17/B.§ (3)

1.7. meghatározhatja a helyben központosított közbeszerzés részletes – a Kbt-től az ilyen eljárások sajátossága miatt szükséges eltérő - szabályait, az európai közösségi joggal összhangban.

A 17/B.§ (3) g) pontja lehetővé teszi, hogy a helyben központosított közbeszerzések során az önkormányzati rendelet eltérjen a Kbt-től. Hangsúlyozni kell, hogy az eltérések csak a helyben központosított közbeszerzési eljárás keretében megvalósított eljárásokra terjedhetnek ki, más közbeszerzési eljárásokra nem. Ki kell továbbá emelni, hogy az eltérések nem eredményezhetik az irányadó európai közösségi irányelvektől történő eltérést. Ebben a körben különösen a Kbt. alapelveit kell kiemelni. (Diszkriminációmentesség, versenysemlegesség, egyenlő bánásmód kötelezettsége, nyilvánosság, átláthatóság, kiszámíthatóság, a kötelezően alkalmazandó határidők, stb.)

Az eltérések tehát főként eljárás-technikai jellegűek lehetnek. Célszerű szabályozni például, milyen esetekben mentesülhetnek a helyben központosított közbeszerzési rendszer alanyi hatálya alá tartozó szervek a központosított beszerzés kötelezettsége alól. (Például nincs olyan érvényes keretmegállapodás, amely alapján az ajánlattevő a beszerzendő árut, szolgáltatást nyújtani tudná.)

A helyben központosított közbeszerzési rend bevezetésének akkor van létjogosultsága, ha a szabályozás által átláthatóbb, gyorsabb és szakszerűbb ügymenetet teremt a közbeszerzések folyamatában, továbbá amennyiben a közbeszerzések szakmai színvonala erősíthető, a feladatok átcsoportosításával az egyébként is időigényes eljárások lefolytatása gyorsítható és olcsóbbá tehető.

A (rendelet hatálya alá tartozó) közbeszerzési eljárások helyben központosított rendszerben való lefolytatásával az e célra létrehozandó „Beszerző Szervezet” keretei között működő állandó szakmai bizottság jön létre, amely minden egyes eljárás során kiegészül az adott közbeszerzés tárgya szerint szakértelemmel rendelkező személyekkel.

Ezek a szakértők a jövőre nézve is össze tudják hangolni, össze tudják vonni és előre tudják tervezni a beszerzéseket. A közbeszerzési szakmai feladatok ellátásának ilyenfajta központosítása nagy mértékben elősegíti a közbeszerzési törvény 1.§-ban megfogalmazott közpénzek ésszerű felhasználását és ennek az átláthatóságát.

A helyben központosított közbeszerzés (várható) előnyei

1.) A közbeszerzési eljárások átláthatósága

Az új szabályozás kedvezően hat a közbeszerzési eljárások átláthatóságára, vagyis a folyamatok a nyilvánosság előtt zajlanak és ellenőrizhetők, továbbá biztosítható a szakmai megalapozottság, amely ugyancsak elengedhetetlen feltétele az Európai Unió elvárásainak megfelelő közbeszerzési rendszernek.

2.) A szakmai szempontok előtérbe kerülése

A szakmaiság előtérbe kerülése várhatóan azzal hozható majd összefüggésbe, hogy a beszerző szervezet keretei között működő állandó szakmai bizottság minden egyes eljárás során kiegészül az adott közbeszerzés tárgya szerinti speciális szakértelemmel rendelkező személyekkel, akik a jövőre nézve is képesek lesznek megtervezni, összehangolni, és szakmai alapra helyezni a beszerzéseket. Mindez természetesen abból a szempontból is kiemelendő, hogy a közbeszerzési törvény olyan komplex joganyag, amelynek alkalmazása

számos szakterületről igényel ismereteket, vagyis a speciális szakértelemmel rendelkező személyek nagyobb arányú bevonását eredményező minden változás kedvezően fog hatni a lefolytatandó eljárások általános szakmai színvonalára.

3.) Adminisztratív terhek csökkenése

Az újonnan bevezetett rendszer számottevő előnye, hogy a beszerzések központi lebonyolításából eredően jelentősen csökkenhetnek a helyben központosított közbeszerzéssel érintett intézmények adminisztratív terhei.

A helyben központosított közbeszerzési rendszer bevezetésével (az egybeszámítási kötelezettség miatt) szükségképpen csökken a nem közbeszerzési úton beszerzett áruk és szolgáltatások mennyisége, értéke, mindez pedig a korábbinál nagyobb átláthatóságot eredményez.

4.) Ár- és díjcsökkenés

A piac törvényeiből is levezethető, hogy az azonos vagy hasonló termékek egy eljárásban való beszerzése a nagyobb mennyiség miatt várhatóan alacsonyabb árakat, díjakat fog eredményezni, mindez a rendelet hatálya alá tartozó vagy oda önként belépő szervek, és így a helyi önkormányzat gazdaságosabb működését segítheti.

5.) Egységes, figyelemmel kísérhető szerződések

Az adminisztráció jelentős csökkenése mellett, további előnyként jelentkezik a közbeszerzési eljárás eredményeképpen megkötendő szerződések egységesülése, teljesítésük hatékonyabb ellenőrzése.

Hátrányok

A rendelet megalkotása és a Közbeszerzési Szabályzat módosítása az eddigi működést jelentősen átalakítja, tekintettel arra, hogy a közbeszerzési eljárások eddigi résztvevői között szükségképpen feladat átcsoportosításokkal és új feladatkörök létrehozásával jár együtt.

Egyrészt az átláthatóság szempontjából előnyként fogalmazódott meg, hogy a helyben központosított közbeszerzési rendszer bevezetésével csökken a nem közbeszerzési úton beszerzett áruk és szolgáltatások mennyisége, értéke, ugyanakkor hátrányként említhető, hogy egy nem körültekintő szabályozás esetleg korábban egyszerűen és költséghatékonyan megvalósított, kis értékű beszerzéseket is a közbeszerzési kötelezettség körébe von.

Például: A Pásztói Önkormányzat fenntartásába tartozó kis intézmények egyes beszerzései (pl. irodaszerek) éves szinten alig 1-2 millió forintos költséget jelentenek, amelyet az intézmények helyi szállítók kedvező ajánlatai, sőt a vállalkozó által támogatásként, akciós ajánlatok alapján szereznek be.

A helyben központosítás alternatívája:

Mérlegelés kérdése, hogy az említett előnyök csak a központosított beszerzési rendszer kialakításával érhetők-e el.

A Kbt. szerint mind az önkormányzat, mind az önkormányzat költségvetési szerve, mind az önkormányzat többségi tulajdonában álló gazdasági társaság, mind az önkormányzati társulás a Kbt. szerint önállóan „klasszikus” ajánlatkérőnek minősülnek. Egy adott beszerzéssel kapcsolatban tehát a központosított beszerzési rendszer hiányában is dönthet úgy a képviselő-testület – jellemzően a közbeszerzési terv elfogadásakor – hogy ajánlatkérőként az eljárásban nem a költségvetési szerv, hanem az önkormányzat lép fel.

Ebben az esetben az ő költségvetésében szerepel a fedezet. Ez bármilyen beszerzés esetén alkalmazható megoldás, míg a központosított rendszer csak azokra az árukra, szolgáltatásokra vonatkozik, amelyekre a helyi rendelet hatálya kiterjed.

Akár több intézmény, akár több önkormányzat is fellephet közösen ajánlatkérőként, akár úgy, hogy együtt látják el az ajánlatkérői feladatokat, akár úgy, hogy az önkormányzatok (intézmények) megbízzák az egyiket az eljárás lebonyolításával.

A fenti gyakorlat hátránya, hogy az esetenkénti döntéshozattal elsikkadhatnak a centralizált beszerzési lehetőségek, és nehezkessé válhat az egységes eljárási gyakorlatok hiánya miatt.

II. Elektronikus eljárási gyakorlatok (pl. www.tenderkozpont.hu ajánlatkérői felületének használata)

Az eljárási ügymenet minél több szakaszának elektronikus útra terelése egyfelől a Kbt. rendelkezései szerint a közeljövőben várható kötelezettség⁵⁵, másrészt az eljárásokat terhelő operatív költségek csökkentésének, valamint a környezettudatos működés hatékony módja lehet.

A közbeszerzési eljárás szakaszai:

Előkészítés: közbeszerzés tárgyának meghatározása, műszaki leírás összeállítása, piacelemzés, becsült érték meghatározása, alkalmassági feltételek és bírálati szempontok kialakítása (ajánlatkérő döntéshozói, bíráló bizottság, szakértők közös munkája)

Pásztón jelenleg nincs kialakult gyakorlat az előkészítési feladatok elvégzésére, a műszaki leírás elkészítését, tárgytól függően, vagy egy szakértőre bízzák, vagy az eljárás lebonyolítójára, aki egyeztet a kiíró intézmény kijelölt vezetőjével (önkormányzat, polgármesteri hivatal esetében az aljegyző), ezt követően a rendszerint külső szakértő összeállítja az ajánlati felhívást

Hirdetményfeladás: az előkészítési szakaszban létrehozott ajánlati felhívás feladása a Közbeszerzési Értesítő/ TED számára (kizárólag a Közbeszerzések Tanácsa által üzemeltetett elektronikus hirdetményfeladási rendszeren keresztül történhet.)

Dokumentáció rendelkezésre bocsátása: a Kbt. lehetőséget ad, bizonyos esetekben pedig kötelez, dokumentáció készítésére, amelyet a felhívás megjelenése napjától rendelkezésre kell bocsátani az ajánlattevőknek.

A rendelkezésre bocsátás módjáról (milyen feltételekkel, hogyan jutnak hozzá) a felhívásban rendelkezni kell. A hagyományos gyakorlat (Pásztón is ez a jellemző) szerint papíralapon, személyesen vagy postai úton vehető át az összefűzött, esetenként több száz oldalas dokumentum.

Kiegészítő tájékoztatás: Az ajánlattételi határidőt megelőző 10 napig az ajánlattevőknek lehetőségük van kérdéseket feltenni, illetve pontosításokat kérni a dokumentációban foglaltakkal kapcsolatban a megfelelő ajánlattétel érdekében. Ennek módja, hogy

⁵⁵ Kbt. 21. § (4) elméletileg már 2010. január 1-től hatályos, de a végrehajtási rendelet még nem készült el.

kérdéseiket írásban eljuttatják a bonyolítóhoz vagy ajánlatkérőhöz, aki haladéktalanul írásban, minden ajánlattevő számára egyidejűleg válaszol azokra.⁵⁶

A Kbt. értelmében a kiegészítő tájékoztatást meg lehet adni úgy is, hogy előre kijelölnek egy konzultációs időpontot, amelyen a megjelentek kérdezhetnek, és a válaszokkal együtt erről jegyzőkönyv készül, amelyet szintén minden ajánlattevő (a meg nem jelent is) megkap.

A kiegészítő tájékoztatás általában faxon vagy levélben gyakorolják (Pásztón is).

Bontás: az ajánlatok felbontásának eseménye beleértve az erről készült jegyzőkönyv megküldését.

A jegyzőkönyvet nem kell a bontáskor kiosztani és létrehozni, a törvény értelmében 5 napja van az ajánlattevőnek, hogy a bontásról készült jegyzőkönyvet kiküldje. A bontási eseményen az ajánlattevők gyakran megjelennek, ezért a jegyzőkönyv helyben történő előállításuk sok ember idejébe kerül, míg később csak a jegyzőkönyv készítőjének idejébe kerül. Ezt a szempontot sok ajánlatkérő nem veszi figyelembe.

Hiánypótlás: Az ajánlatok felbontása után az első bírálati szakaszban az ajánlattevők alkalmasságának, illetve ajánlataik érvényességének vizsgálata történik, a megfelelő, előírt igazolások ellenőrzésével. Amennyiben az igazoló dokumentumok terén hiányosságot talál a bíráló, hiánypótlást köteles⁵⁷ előírni. A kért hiánypótlások jegyzőkönyvben rögzítik, és egyidejűleg megküldik minden ajánlattevőnek (nem csak az érintetteknek). A kialakult gyakorlatban ezt a dokumentumot is faxon és/vagy levélben küldik meg az ajánlatkérők, a hiánypótlásokat pedig sokszor több példányban, levélben kérik eljuttatni a megadott címre.

Bírálat, döntés: A hiánypótlást követően először megállapítják mely ajánlatok érvényesek, majd a bírálati szakaszban most már csak az ezen ajánlatokat kell értékelni és rangsorolni. A bírálatot, rangsorolást is a bíráló bizottság végzi, amely a törvény szerint legalább 3 tagú⁵⁸. A tagok mindegyike elvégzi az értékelést, amelyről, a gyakorlatban előre gyártott formanyomtatványon, bírálati lapot állít ki. A bírálati lapok összesítése alapján készül el a bírálati jegyzőkönyv, amelyben a bizottság javaslatot tesz a döntéshozónak az eredmény kihirdetésére, és a nyertes ajánlattevőre vonatkozóan.

Ezt a folyamatot a gyakorlatban gyakran hosszadalmas procedúrával valósítják meg az ajánlatkérők: néha több bíráló bizottsági ülést tartanak, a döntéshozó pedig szintén ülésezik a bírálati jegyzőkönyv elfogadásához (önkormányzat esetén a testület). A döntéshozással kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a döntéshozónak alapvetően nincs joga a javaslattól eltérő eredményről dönteni, a döntés itt alapvetően a bírálók törvényi rendelkezések szerinti eljárásának, a jogszerűség ellenőrzésére irányul, és amennyiben eljárási hibát, bírálati hibát nem észlelnek, a bíráló bizottság javaslatát el kell fogadniuk.⁵⁹

Eredményhirdetés: Az eredményhirdetés a bontáshoz hasonló esemény, amelyről jelenléti ív és jegyzőkönyv készül, és ez utóbbit az eredményhirdetés napján meg kell küldeni az összes

⁵⁶ Kbt. 56.§

⁵⁷ Kbt. 83.§

⁵⁸ Kbt. 8.§ (3)

⁵⁹ Nem teheti meg a döntéshozó, ahogy az egyik önkormányzat testülete tette, hogy a bíráló bizottság által nyertesként megnevezett ajánlattevő helyett egy másikat hirdetett ki nyertesként, csak azért, mert neki az „szimpatikusabb” volt.

ajánlattevőknek. Az eredményhirdetésen rendszerint nem jelennek meg az ajánlattevők, így a gyakorlatban az írásbeli összegzést kell faxon, levélben vagy e-mailen eljuttatni az érintetteknek.

Tájékoztató hirdetések: A jelenlegi szabályozás szerint minden eljárás eredményéről, továbbá a szerződések lejáratakor (teljesítésekor), illetve több éven át tartó szerződések esetén évente a teljesítésről is tájékoztató hirdetményt kell közzétenni. A közzététel módja a felhíváshoz hasonlóan kizárólag a Közbeszerzések Tanácsa elektronikus hirdetménykezelő rendszerén keresztül történhet.

Ebben a vonatkozásban annak van jelentősége, hogy ki, és hogyan tartja számon a futó közbeszerzési szerződések lejáratait, mivel ezekről a (rész)teljesítést követő 5 munkanapon* belül kell a hirdetményt feladni, és ez több futó szerződés esetén rendszerezett gyakorlat nélkül problematikus lehet.

Szerződéskötés: Az eredményhirdetést követően, a megfelelő moratórium betartásával, az ajánlatkérő megkötheti a szerződést. A jelenlegi szabályozás szerint a szerződéskötéshez további igazoló dokumentumok ellenőrzése lehet szükséges, ezért ma már ez az aktus nem automatikus, és a ratifikáció előtt dokumentálni kell ezeket az ellenőrzéseket.

Fontos tehát annak a gyakorlatnak a szabályozása, hogy a szerződéskötéshez benyújtandó dokumentumokat és ellenőrzéseket ki, hol, és milyen módon végzi el az ajánlatkérő számára.

A fenti eljárási események, tevékenységek jelentősen meggyorsíthatók, továbbá papírfelhasználás szempontjából, az eljárásban közreműködők (bíráló bizottsági tagok szakértők és ajánlatkérő döntéshozó) kommunikációjának szabályozása, átszervezése révén jelentős megtakarítást eredményeznek egy elektronikus tenderkezelő-rendszer bevezetésével.

Rendszer és gyakorlat ismertetése

A Saldo Zrt. kidolgozott egy olyan online közbeszerzési eljárások lebonyolítására alkalmas webes felületet (<http://tenderkozpont.hu>), amelyen keresztül bármely, a rendszert bevezető ajánlatkérő saját eljárásait /egyelőre az ajánlatok benyújtásának kivételével, de célunk ennek is lehetővé tétele/ teljes körűen elektronikus úton gyakorolhatja, megfelelően a törvényi szabályozás rendelkezéseinek.

A rendszer alkalmas az ajánlattevőkkel való szervezett, igazolható, hatékony és egyidejűleg megvalósuló kommunikációra (jegyzőkönyvek, tájékoztatások kiküldése); az eljárás folyamatos, rendszerezett dokumentálására; a nyilvánosságra vonatkozó kötelezettségeknek való automatikus megfelelésre; az adminisztratív feladatok gyors és koncentrált elvégzésére. Emellett a nemzeti eljárásrendben a Kbt. 251. § (2) bek. alapján 5 napos határidő-rövidítéssel lehet élni.

A rendszer rendelkezik egy kizárólag az ajánlatkérő számára hozzáférhető adminisztrációs felülettel (ahol természetesen több jogosultság is kiosztható), ahol az eljárások anyagai feltölthetők, az értesítések kiküldhetők, a nyilvánosság szintje meghatározható stb..

Továbbá az online felület egyúttal bárki számára elérhető, egyúttal egy ajánlattevői körre

szabott regisztrációs folyamat segítségével az adott eljárásban érdekeltek, jogosultak köre menedzselhető.

A fenti rendszer természetesen csak egy konkrét megvalósítási módja a fenti tevékenységekkel összefüggő eljárási gyakorlatok racionalizálásának.

III. Elektronikus árlejtés

Az elektronikus „árlejtés”, azaz fordított aukció bevett piaci gyakorlat, de 2007. óta (257/2007 számú kormányrendelet) a közbeszerzési eljárásokban is lehetőség van az elektronikus árlejtés alkalmazására.

A rendelet értelmében az elektronikus árlejtés a közbeszerzési eljárás részét képező olyan ismétlődő folyamat, amely az ajánlatok értékelését követően új, az ellenszolgáltatás mértékére, illetőleg az ajánlatnak a bírálati részszempontok szerinti egyes tartalmi elemeire vonatkozó kedvezőbb ajánlat megtételét, és az ajánlatok rangsorolását elektronikus eszköz segítségével, automatizáltan teszi lehetővé.

Az árlejtés alkalmazásának nincsenek különösebb feltételei: nincs kiépítési, telepítési költsége, gyorsan bevezethető. A gyakorlatban olyan tárgyalási technikai, amelynek során az ajánlattevők egy elektronikus rendszeren keresztül „valós időben” meghatározott időn keresztül „egymás alá” licitálhatnak. A rendszer képlet alkalmazásával folyamatosan automatikusan értékeli, rangsorolja a beérkezett ajánlatokat.

Az e-árlejtés gazdasági hatásai⁶⁰: költséghatékony (5-25%), időhatékony, gyors, egyszerű, átlátható, adminisztrációcsökkentő, piacerkentő, erős versenyt indukál. Szállítói oldalon tapasztalható előnyei: tisztességes versenykörülmények (üvegzséb), esélyegyenlőség, informatív, kiegyenlítő, költséghatékonyság, időhatékonyság.

Hogyan működik:

1. Az ajánlatkérő meghívja a résztvevőket az aukcióra
2. A licitálás időtartamát meghatározza.
3. A résztvevők az aukcióra szóló meghívást elfogadhatják vagy elutasíthatják.
4. A résztvevőknek az aukció időtartama alatt lehetőségük van ajánlattételre.

Ha egy résztvevő a licitálás időtartamának utolsó két percében tesz új ajánlatot, és ezzel az ajánlattal a résztvevők sorrendje megváltozik, akkor a licitálás időtartama automatikusan meghatározott perccel meghosszabbodik.

A résztvevők az aukció során csak saját licitjeiket, valamint a pillanatnyilag legalacsonyabb licit értékeket látják, illetve a többi licitálóhoz képesti rangsorukról kapnak információt.

A komplexebb (összességében legelőnyösebb) ajánlatkiválasztási szempontrendszer esetében a beszerző több paramétert is definiálhat, és közöttük különböző értékelési eljárásokat határozhat meg. Ezáltal a komplex beszerzések is összehasonlíthatóvá válnak.

Költséghatékonyság, rugalmasság, biztonság

⁶⁰ SZABADOS László, Elektronikus árlejtés a közbeszerzésben, szakmai konferencia 2007. november 27.

- Hatékonyság növekedés: egy e-aukció átlagos ideje 35–45 perc, amely alatt akár 10–15 szállítóval folytatható szimultán tárgyalás. Szemben egy hagyományos beszerzés ártárgyalásaira szánt 1–2 hetes ciklusával
- Változatlan dokumentálhatóság: a rendszerben minden licit, ajánlattétel és kommunikáció dokumentálásra kerül, amely a bármikor kinyomtatható és lefűzhető.

Közvetlen költségmegtakarítás a közbeszerzésben

- Átlagosan 13–16% megtakarítás a korábbi legjobb beszerzési árakból
- Speciális versenyhelyzet, versenykényszer: az összes ajánlattevővel egy időben tárgyalhat, a résztvevők egymással versenyeznek – egymás árait szorítják le – fáradtságos munkát takarítva meg a beszerzőknek.
- Korlátlan számú ajánlattételi lehetőség egy tárgyaláson belül
- Rövidebb beszerzési folyamatok (időigényes tárgyalások helyett)

Folyamathatékonyság

- Nincs szükség külön beruházásra, szoftver és hardver bevezetésre, csupán egy Internetböngészőre.
- A moduláris felépítésnek köszönhetően testre szabható megoldások alakíthatóak ki
- Kifinomult beállításokkal (súlyozás) összetettebb döntéshozói elvek is érvényesíthetőek (pl. beszállító minősítés)

A közbeszerzési törvény alapján főszabály szerint nyílt eljárást kell alkalmazni, amely során nincs lehetőség tárgyalást folytatni az ajánlattevőkkel.

Ennek következménye, hogy az ajánlattevők csak egyszer tehetnek ajánlatot, és – tárgyalási lehetőség híján – később nincs lehetőségük egymás alá licitálni.

Ahhoz, hogy az ajánlattevők egy eljáráson belül is többször tehessenek ajánlatot nem szükséges tárgyalásos eljárást alkalmazni, mindez elérhető nyílt eljárás alkalmazásával is, ha az ajánlatkérő az eljárás során elektronikus árlejtést alkalmaz.

Ebben az esetben az ajánlatkérő megszabadulhat attól a tehetől, hogy a tárgyalásos eljárás alkalmazásának jogszerűségét kelljen igazolnia, ugyanakkor nem kell lemondania a tárgyalás legnagyobb előnyéről sem, azaz a verseny újrainításáról.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az elektronikus árlejtés alkalmazása jelenleg az alábbi beszerzési tárgyak esetén bizonyulnak a leghatékonyabb eszköznek:

A leggyakoribb beszerzési területek az irodaszer, számítástechnikai kellékanyagok esetében lefolytatott e-beszerzések, de volt példa rá, hogy infrastrukturális fejlesztésekhez hosszú lejáratú hitelfelvételről döntöttek ezzel a módszerrel.

Ellenérvek és kifogások:

Ha kicsik a mennyiségek, és megvannak a jól bevált helyi szállítók, akik ezáltal erősítik a piaci pozíciójukat, foglalkoztatnak embereket, és helyi adót fizetnek, akkor a kiírók nem szívesen kezdeményeznek aukciós versenyt. (pl. nem közbeszerzési eljárásra kötelezett termékkörben)

A piaci szereplőkkel kapcsolatban az a prekonceptió, hogy nem igazán nyitottak az elektronikus eljárási megoldásokra, e-beszerzési technikák alkalmazására.

Ez utóbbi tévhitet ma már csak a közbeszerzők feltételezik, ugyanis a versenyszféra szereplői esetében az eszköz használata mindennapos és a cégek kultúra szerves része. Az állami szférában azonban csak egy-egy szereplő alkalmazza az elektronikus árlejtést. Ha megnézzük az EU sokak által ismert, a nagy értékű közbeszerzési hirdetményeket tartalmazó TED nevű kiadványát, abban elvételre találunk olyan magyar eljárást ahol az ajánlatkérő árlejtést venne igénybe.

Nem támogatja a rendszer alkalmazását az sem, hogy a motiváció, és a megtakarítás elérését követő „premierálás” a közbeszerzésekben nem csak az egyéni szinten hiányzik. Ameddig egy versenypiaci cégnél tulajdonosi elvárás és az év végi bonuszt jelentő motivációs tényező a költségcsökkentés folyamatos csökkentése, addig ha egy költségvetési szerv a hatékony gazdálkodás eredményeképp' kevesebbet költ, egyetlen „jutalma” a következő évben az ennyivel csökkentett költségkeret lesz.

IV. Kommunikáció

A. E-közbeszerzési rendszer bevezetése (pl. Saldo Tenderközpontja)

A közbeszerzési eljárás során kötelező ajánlatkérő és ajánlattevő közti kommunikáció elektronikus úton történő megvalósítása a törvényi szabályozás alapján is kötelező lesz, de a jelenlegi papíralapú és nehézkes postai vagy faxon történő kommunikációt törvényi kötelezettség nélkül is érdemes hatékonyabbá, illetve dokumentálását koncentráltabbá és megbízhatóbbá tenni.

Ma már itthon is rendelkezésre állnak azok a rendszerek, amelyek különböző mértékben ugyan, de a jogszabályokban előírt módon ki tudják szolgálni az elektronikus közbeszerzés jelentette funkciókat. Ilyen rendszer pl. a Saldo Zrt. Tenderközpontja (webes kezelőfelülettel).

B. Eljárásban közreműködők kommunikációjának lehetőségei

Az eljárásban a kiíró oldalán adott esetben több szakember, lebonyolító, ajánlatkérői kapcsolattartó, ügyintézők, döntéshozók, bíráló bizottsági tagok (a továbbiakban: beszerző-csoport) működnek közre. Az eljárások lebonyolításának időigényét (a kötelező törvényi előírásokon túl) az is befolyásolja, hogy a fenti beszerző-csoport tagjai hogyan tudnak kommunikálni egymással.

A közbeszerzési folyamatok szabályozásakor érdemes arra is gondot fordítani, hogy összetettebb eljárások esetén hogyan lehet a leghatékonyabbá és leggyorsabbá tenni a beszerző-csoport belső kommunikációját. Melyek azok az eljárási szakaszok, amelyekben a csoport bizonyos tagjai részt vesznek, és mely szakaszokban van szükség személyes, melyekben csak elektronikus kapcsolattartásra.

C. Hirdetések helyi és országos médiában (elsődlegesen ingyenes felületek keresése)

A tenderekkel elérhető megtakarítások mértéke nagyrészt attól is függ, hogy mekkora a verseny, azaz hányan vesznek részt a közbeszerzési eljárásban (és nem csak azért, mert annál többen vásárolják meg a dokumentációt, ami a beszerzési költségeket csökkenti).

A nagyobb verseny, nagyobb árkedvezményt jelent, ezért nem mellékes, hogy a piac érintett szereplői hogyan, mikor és milyen arányban értesülnek a tenderkiírásról.

Az ajánlatkérőnek, amennyire lehetőségei engedik széles körben hirdetni kell a közbeszerzési eljárásait. A Közbeszerzési Értesítőben való megjelentetés mellett az alábbi eszközökkel tudja népszerűsíteni tendereit:

- ii. Hirdetések online médiában (elsősorban ingyenes hirdetési lehetőségekkel: önkormányzati portálon, pályázati portálokon, helyi iparkamara weboldala, egyéb, a beszerzéssel kapcsolatos szervezetek honlapja stb.)
- iii. Hirdetések nyomtatott médiában (amennyiben nem jelent jelentős költséget, és a beszerzés szükségessé teszi, pl. pályázati kötelezettség miatt vagy a beszerzés jellege miatt)

V. Közbeszerzés költségeinek minimalizálása (pályázói oldalon)

A közbeszerzés adminisztratív terhei nem csak az ajánlatkérőkre, hanem a piac szereplőire is rendkívüli súlyként nehezednek, egyrészt növeli költségeiket, másrészt foglalja erőforrásaikat.

A minősített ajánlattevői rendszer, és 2009 áprilisa óta az a könnyítés, hogy elég a nyertes ajánlattevőnek benyújtani a kizáró okokról szóló igazolásait, a maga korlátaival ugyan, de mérsékelt sikernek tekinthető, de még mindig alig csökkenti az adminisztrációs terheket.

Ha az ajánlatkérő tehet valamit nem csupán a saját adminisztratív költségeinek, hanem esetlegesen a potenciális pályázók közbeszerzési költségeinek csökkentéséért, akkor ezzel nem egyszerűen jótékonyt tesz, hanem a közbeszerzési eljárásokon való részvételi hajlandóságot, ezáltal a versenyt, és a kisebb vállalatok részvételi arányát is növelheti.

De mit tehet egy pályázató az ajánlattevők költségeinek csökkentéséért?

- i. *Dokumentáció ára:* A beszerzés tárgyától, volumenétől és jellegétől függően határozza meg a dokumentáció ellenértékét. Nem csak a mondás, de a tapasztalatok is azt mutatják, hogy néha a kevesebb, több.
- ii. *Alkalmasság igazolásai:* Az alkalmassági feltételek körének meghatározásakor, a beszerzés figyelembe vétele mellett, mérlegelni lehet az igazolási módokat: egy költségesebb vagy csak időigényes igazolási móddal potenciális ajánlattevőket veszíthet a kiíró, ezért mindig megfontolandó, hogy szükséges-e adott igazolás vonatkozásában eredeti dokumentumot kérni; továbbá időt lehet megtakarítani az ajánlattevő számára, ha bizonyos igazolásokhoz szükséges nyilatkozatmintákat a dokumentáció tartalmazza.
- iii. *Dokumentáció elérhetősége:* A dokumentáció elektronikus formában történő rendelkezésre bocsátásával (pl. weboldalról letölthető vagy e-mailben megküldik) az ajánlattevőnek szintén időt és pénzt takarít meg a kiíró azáltal, hogy nincs szükség sem személyes, sem esetleg postai utánvétellel történő átvételére. A gyorsaság és hatékonyság mellett, nem utolsó sorban, rengeteg felesleges papír felhasználásától kíméli meg magát a pályázató.
- iv. *Ajánlatok példányszáma:* A legtöbb esetben nem indokolt két ajánlati példánynál (egy eredeti, egy másolat) több bekérése az ajánlattevőktől. A bírálóbizottság létszámára (minimum három tag) tekintettel sem feltétlenül szükséges a példányok megsokszorozása, ugyanis a bírálók

részére az ajánlatok megfelelő, érdemi részei az ajánlatkérő által is másolhatók. Lehetséges továbbá az érvényesség vizsgálatát egy személyre vagy munkacsoportra bízni, amely javaslatot tesz a Bizottságnak (külső tanácsadó megbízása esetén gyakorlatban a közbeszerzési referens végzi el az ellenőrzést). A jövő útja pedig az ajánlatok elektronikusan benyújtása, amely az ajánlati példányok dilemmáját egyszerre meg is szünteti.

VI. Környezetbarát (Zöld) közbeszerzési politika

Környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése hosszú távon megtakarításhoz vezethet, amennyiben a termék/szolgáltatás életciklusára vonatkozó árat és költségeket együttesen nézzük.

Dániában az ajánlatkérő állami intézmények 40%-a alkalmaz környezeti kritériumokat a beszerzéseinek több, mint 50%-a során, míg Svédországban a hatóságok fele alkalmaz ilyen követelményeket a beszerzéseik szintén 50%-ában. Ezen a két országon kívül Németország (30%), Ausztria (28%) és az Egyesült Királyság (23%) értékei haladják meg az Unió 19%-os átlagát.

A beszerzések, és így a környezetbarát közbeszerzés szempontjából is alapvető kérdés, hogy az adott önkormányzatnál milyen szervezeti keretek között folynak az ilyen irányú tevékenységek.

Nemzetközi szinten alapvetően két beszerzési „rendszer” ismert: centralizált és decentralizált rendszer. Az előbbi esetben egy csoport vagy ügyosztály felel az önkormányzat összes beszerzéséért, eltekintve általában az út- és közműberuházásoktól. Hazánkban, a gyakorlatban egy vegyes rendszer jellemzi az önkormányzatokat. A polgármesteri hivatalokban általában létezik egy centrális szerepkörű egység (beszerzési csoport, ellátási osztály stb.), amely a hivatal beszerzéseit intézi. Emellett azonban az osztályok legtöbbször a saját speciális területén, főleg ha intézmények is tartoznak az irányítása alá, vannak bizonyos beszerzési jogkörei, illetve alkalmanként a vásárolt termékek (pl. bútor, mikrohullámú sütő stb.) beszerzése szintén az adott egységek hatáskörébe tartozik.

Általános tapasztalat szerint a környezetbarát beszerzés kialakítása során nem feltétlenül szükséges a kialakult, működő beszerzési struktúrák átalakítása. Centralizált és decentralizált rendszerre egyaránt vannak jól bevált példák. Ráadásul a nemzetközi tapasztalatok⁶¹ azt mutatják, hogy bizonyos termékek beszerzésénél a centralizált, másokénál a decentralizált rendszer tekinthető működő struktúrának. Ugyanez igaz a település adminisztrációjának nagysága szerint is. Egy kisváros beszerzéseit könnyebb és valószínűleg szerencsésebb is centralizálni, mint egy megyei jogú városét.

Ugyanakkor a centralizált rendszer esetében egyszerűbb a koordinálás, kevesebb munkatárs képzése szükséges, eleve adott a kapcsolat a beszerzők között, továbbá a beszerzett nagyobb mennyiségek miatt kedvezőbb ár érhető el.

A decentralizált rendszer előnye ezzel szemben az, hogy a beszerző pontosabban ismeri a kielégítendő igényeket, könnyebben alkalmazkodik a feltételekhez. Viszont nehézkes a

⁶¹ A RELIEF program részjelentése. (ICLEI 2002)

koordináció és a nyilvántartás.

A környezetbarát személetű közbeszerzés alkalmazásának feltételei és beavatkozási területei:

- 6.1. Általános alapelvként kell érvényesíteni, hogy a legalacsonyabb összegű ellenszolgáltatás elve helyett általánosan az összességében legelőnyösebb ajánlat elve szerint folyjanak a tendereztetések.
- 6.2. Az egyik lehetséges mód az ajánlati felhívásokban a műszaki és minőségi feltételek környezetvédelmi jellegű kikötésekkel való kiegészítése, a szerződés teljesítésének feltételeinek meghatározása. (vö. 25-27. és 41-42. 1.)
- 6.3. A környezeti szempontok további érvényesítésére a döntéshozatal folyamán adódik lehetőség. A kiíró, az ajánlati felhívásban közölteknek megfelelően, kiválaszthatja a legalacsonyabb költségű vagy az összességében legelőnyösebb ajánlatot. Utóbbi esetben az elbírálás részszempontjai között olyan feltételeket is meg lehet jelölni, mint a város foglalkoztatási politikájához leginkább illeszkedő megoldás, a kis- és középvállalkozók előnyben részesítése, illetve a Nemzeti Környezetvédelmi Program⁶² végrehajtásához való hozzájárulásának mértéke. Mindezeket persze konkrét számszerűsíthető módon kell megadni! Az összességében legelőnyösebb ajánlat kiválasztása során, előnyben lehet részesíteni a környezetbarát védjeggyel (ökocímkével) rendelkező termékeket, vagy minőségbiztosítási rendszerrel, környezetirányítási rendszerrel rendelkező ajánlattevőket. (vö.19-25. és 41-42. 1.)
- 6.4. Amennyiben létezik az adott terméknek vagy szolgáltatásnak környezetbarát termékminősítéssel rendelkező alternatívája (akár a magyar, akár valamelyik hiteles külföldi rendszer), azt a beszerzésekben előnyben kell részesíteni.
- 6.5. Általános elvárásokat kell megfogalmazni a termékekre vonatkozóan pl. minél nagyobb arányban tartalmazzanak újrahasznosított anyagokat, illetve minél könnyebben újrahasznosíthatóak legyenek. Az egészségre és a környezetre ártalmas veszélyes anyagok kerülése.
- 6.6. A költségvetési szerveknek lehetőségük van a törvényben meghatározott központi beszerzési rendszerhez csatlakozni⁶³, és bizonyos termékeket (elsősorban az irodai és irodatechnikai eszközökre, számítástechnikai termékekre, felszerelésekre, üzemanyagra terjed ki) a központosított rendszeren keresztül szerezni be. Elméletileg a központosított beszerzési rendszerhez történő csatlakozás is a környezetbarát és költséghatékony beszerzési módok egyike lenne. A központosított közbeszerzéshez való csatlakozás előnye, hogy nem kell közbeszerzési eljárást lefolytatni az érintett

⁶² A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által 2002 októberében összeállított, a 2003 és 2008 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Környezetvédelmi Program II. hangsúlyosan foglalkozik a környezetbarát beszerzés kérdéskörével. (www.ktm.hu) A program megvalósítási területei között ugyanis tematikus akcióprogramként szerepelt a Környezettudatosság Növelése Akcióprogram, amelynek átfogó célja a szerzők megfogalmazásában "a környezettudatos döntések és a fenntarthatóbb életmód ösztönzése". A specifikus célkitűzések között szerepel a "környezetbarát termékek forgalmának növelése, a termékek környezeti jellemzésének, minősítésének (ökocímkézésének) fejlesztése". Továbbá: "A környezettudatos intézményműködtetést (munkahely, iskola, közművelődés, közhivatal, stb.) bátorítani, és a gyakorlati megvalósítást támogatni kell, mert a példamutató vezetés és működtetés erős szemléletformáló tényező. Elő kell segíteni a környezetbarát termékek és szolgáltatások előtérbe kerülését, a közbeszerzéseknél ezek előnyben részesítését." Az új, NKP III. még nem jelent meg, de társadalmi egyeztetése már 2009-ben megtörtént.

⁶³ Kbt. 17.§

árucsoportok vonatkozásában, hanem a regisztrációt és a csatlakozási engedélyt követően azonnal megköthető a szerződés. A rendszerhez való csatlakozás hátrányai azonban: a termékekre és azok kiválasztásra vonatkozó információk hozzáférése nehézkes, az állami normatívák, amelyek alapján a központosított közbeszerzésben a termékek kiválasztása történik nem tartalmaznak „zöld” szempontokat. Nem mindig érvényesül a központosított közbeszerzéssel szemben elvárt mennyiségi árkedvezmény az eljárás első fordulójában, mivel a beszerző szervezet az eljárásokat nem valós igények alapján folytatja le, aminek az az oka, hogy az intézmények jellemzően nem tesznek eleget a 168/2004. Korm. Rendeletben meghatározott igény bejelentési kötelezettségüknek⁶⁴. Mivel nincs valós mennyiségi garancia a beszerzés folyamat első fordulójában, ezért ajánlattevő kénytelen a legrosszabb esetre az egydarabos egyedi megrendelések, kiszolgálására felkészülni és árait ennek megfelelően megadni. A nyertes szállítók nem tudnak kapacitás lekötést tervezni a mennyiségi igények hiányában, ezért a maximális képzett szakember állományt és készletet kell fenntartani az intézményi igények kielégítésére.⁶⁵

- 6.7. Új dokumentumok készítése: a zöld közbeszerzési politika és gyakorlat bevezetéséhez szükségessé válhat a kapcsolódó önkormányzati rendeletek módosítása a jogi háttér biztosítása érdekében. Módosítandók általában: az önkormányzat beszerzéseit szabályozó helyi rendelet(ek), egyéb jogszabályok, Közbeszerzési Szabályzat, egyéb belső eljárási és végrehajtási utasítások; esetleg a Szervezeti és Működési Szabályzat, amelyben meg kell jelennie a végrehajtandó intézményi-szervezeti-adminisztratív változásoknak. Mindemellett szükséges a zöld beszerzési program integrálása az önkormányzat környezetvédelmi programjába.
- 6.8. Hosszú távon pedig hatékony stratégia lehet részt venni valamely környezetbarát beszerzést folytató önkormányzatok közötti kooperációban (legismertebb a „Buy it green”, azaz a „Vedd a zöldet” hálózat, a BIGNet – ld. 3. sz. melléklet).
- 6.9. Szakemberek: a folyamat elindításakor építeni lehet az önkormányzatnál vagy annak intézményeinél alkalmazott azon szakember(ek)re, aki(k)nek van tapasztalata, ismerete a termékek és szolgáltatások környezeti hatásairól, azok csökkentésének módjairól, ideális esetben konkrét környezetbarát beszerzésekről is.
- 6.10. Tudatos felkészítés – képzések elengedhetetlenek.
- 6.11. Piackutatás, piacelemzés előtérbe helyezése, gyakorlatának kialakítása.
- 6.12. Egyfajta közbeszerzési adatgyűjtő program bevezetése hatékonyan támogatja nem csak a zöld közbeszerzési személet eredményeinek nyomon követését, de a közbeszerzés költségeinek monitoringját is.

VII. Alkalmassági és bírálati szempontok a költséghatékonyság és zöld beszerzés irányában

- 7.1. Költséghatékony és környezeti szempontok a műszaki leírásban, illetve szerződés teljesítésére vonatkozóan (kötelező, érvénytelenítő hatású előírások)
 - i. kedvező esetben az adott termék vagy szolgáltatás kategóriájában létezik környezetbarát minősítéssel rendelkező termék vagy

⁶⁴ 168/2004. Korm. rendelet, 5.§, 17.§,

⁶⁵ Az Informatikai Vállalkozások Szövetsége véleménye szerint.

szolgáltatás, ekkor ennek kritériumai átemelhetők vagy az ökocímke előírható;

- ii. amennyiben nincs környezetbarát vagy más minőségre vonatkozó minősítés, akkor a kritériumokat előzetes tudományos munkával kell összeállítani, de sok esetben ezek is egyszerű kritériumrendszerek: pl. a termék környezeti hatásai közül a legfontosabbak az energiafogyasztás, a nehézfémek kizárása, az újrahasznosítás lehetősége, vagy újrahasznosított termék.
- iii. alkalmazhatók szállításra vonatkozó előírások, selejtezésre, hulladékkezelésre vonatkozó előírások,
- iv. a szerződés teljesítésének lehetnek különleges feltételei: pl. szociális, környezetvédelmi, minőségbiztosítási feltételei, amelyek a fenntartható fejlődés biztosítékaként jelenhetnek meg a közbeszerzésekben⁶⁶.
- v. Hulladékok csökkentése érdekében bizonyos terméktípusok előírása (pl. cserélhető betéttel ellátott termékek)

7.2. Költséghatékony és környezeti szempontok az alkalmassági feltételek körében:

- vi. Építési beruházásoknál és bizonyos szolgáltatások megrendelésénél a teljesítés során alkalmazandó környezetvédelmi intézkedések leírása kérhető, illetve előírható az ajánlattevő minőségirányítási rendszer (MIR) tárgyú szabványoknak), környezetközpontú irányítási rendszer) (KIR) tárgyú szabványoknak, illetve környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszernek (EMAS) való megfelelése tanúsítására független szervezet által kiállított tanúsítvány benyújtása.
- vii. Olyan referenciák (korábbi szerződések teljesítése) kérése, amelyeknek az adott termékkel/szolgáltatással/éptéssel kapcsolatos környezeti követelményeknek is megfeleltek.
- viii. A szerződés környezetvédelmi előírásainak teljesítéséhez szükséges műszaki kapacitás bemutatása (ld. azbeszt-eltávolítás építkezésen stb.)

7.3. Költséghatékony és környezeti szempontok a bírálati szempontok körében:

- ix. az elektromos áramot használó gépek, eszközök és berendezések beszerzésénél általános alapelv a minimális energiafogyasztás, minimális károsanyag-kibocsátás.
- x. Előtérbe kell kerülnie a termékek élettartamának vagy a garanciális vállalásoknak.
- xi. A beszerzés életciklusköltség-alapú értékelése a fenntartható, egyúttal költséghatékony beszerzést jelenti.
- xii. Építési beruházásoknál és felújításoknál általános alapelv a víz- és energiatakarékos megoldások előnyben részesítése.

⁶⁶ Pl. előírható, hogy az ajánlattevő kötelezettséget vállal arra, hogy minden termelési folyamat emberhez méltó munkakörülmények között, azaz a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alapegyezményei 87. és 98., 29. és 105., 138. és 182., 100. és 111., 131., 115., 155. és 170., 1. és 30., valamint a 158. pontjával összhangban zajlik. Emellett arra is kötelezettséget vállal, hogy a teljes beszállítói láncban emberhez méltó munkakörülmények között, vagyis a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alapegyezményei 87. és 98., 29. és 105., 138. és 182., 100. és 111., 131., 115., 155. és 170., 1. és 30., valamint a 158. pontjának (<http://www.ilo.org>) megfelelően végzik a munkát.

- xiii. Ökocímke-kritériumok bírálati szempontként is jól alkalmazhatók.
- xiv. Hulladékok csökkentésére irányuló szempontok érvényesíthetők.

További információk, ajánlások a különböző beszerzési tárgyak vonatkozásában a 4. sz. mellékletben található.

Az 1-7. gyakorlatok bevezetésének költségvonzata, és megtakarítási mutatói Pásztó Város Önkormányzatánál:

(adatok ezer Ft-ban)			
N o.	Költségvetés	2010	2011 ⁶⁷
1	Szakértői díjak (lebonyolító szakértő)	20 000	17 000
2	Hirdetmények költsége (szerkesztési díj)	7 500	6 300
3	Lebonyolítás költsége (alkalmazott humán erőforrások: bér+járulékok vagy megbízási díj)	1 000	500
4	Egyéb eljárási költségek (éves átlagos többletköltség: esetleges jogorvoslat, visszavont hirdetés, eredménytelen eljárások miatt)	360	306
5	Rezsiköltség (papír, eszközök stb.)	350	140
6	Egyéb, a lebonyolítást érintő költségek	0	200
7	Dokumentáció bevétele	- 1 000	- 1 000
8	Elektronikus árlejtéssel elért nettó megtakarítás ⁶⁸	0	-17 210 ⁶⁹
9	Közbeszerzési szerződések összértéke	381 900	376 900
Összes költség		410 110	383 136

⁶⁷ Az arányok (85%) alapja, hogy a kötelezően bonyolítandó (tehát a pályázati forrásokkal összefüggő eljárásokkal nem számolunk) közbeszerzések a teljes pásztói ajánlatkérői körben évi átlagosan 2 építési beruházással kalkulálva 16 eljárást jelentenek, amely összesen 14 különböző beszerzést takar.

⁶⁸ Mivel a szolgáltatók jellemzően a megtakarítás arányában határozzák meg a fizetendő díjakat, többletkiadást nem jelent.

⁶⁹ Mintegy 135 millió Ft-os éves beszerzési értéket érintő körben legalább 15%-ios megtakarítással lehet számolni, amiből csak a szolgáltatásért fizetendő sikerdíj jön le.

2.2. Döntési javaslatok

2.2.1 Helyben központosított közbeszerzés

(1) Határozati javaslat: Az önkormányzat képviselő-testülete hozzon döntést és alkosson rendeletet a közbeszerzés helyben központosításáról, melyben :

- a) kijelöli a helyben központosított közbeszerzés keretében ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezetet,
- b) meghatározza a helyben központosított közbeszerzés hatálya alá tartozó költségvetési szervek körét, az eljáráshoz való csatlakozás lehetőségét,
- c) meghatározza a helyben központosított közbeszerzés hatálya alá tartozó áruk és szolgáltatások körét,
- d) meghatározza az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezetet és a helyben központosított közbeszerzés hatálya alá tartozó szervezetek együttműködésének szabályait, különösen a felek adatszolgáltatási kötelezettségét, az adatszolgáltatás és adatkezelés módját,
- e) meghatározza az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezet részére fizetendő, kizárólag a helyben központosított közbeszerzéshez kapcsolódó feladatok ellátásával kapcsolatban ténylegesen felmerült költségeket fedező díj számításának és megfizetésének módját, valamint az ajánlatkérésre kizárólagosan feljogosított szervezetnek az önkormányzat felé fennálló tájékoztatási és beszámolási kötelezettségét;

az alábbiakra is tekintettel.

A helyben központosított közbeszerzési rend bevezetésének Pásztón azért van létjogosultsága, mivel egy ilyen szabályozás átláthatóbb, gyorsabb és szakszerűbb ügymenetet teremthet a közbeszerzések folyamatában, továbbá a feladatok átcsoportosításával az egyébként is időigényes eljárások lefolytatása gyorsíthatók és olcsóbbá tehetők.

A helyzetfelmérés során megállapítást nyert, hogy a pásztói költségvetési intézményi körben nincs kialakult beszerzési szervezet. A beszerzési tevékenységeket a munkatársak (rendszerint külső szakértők bevonásával) részmunkaidőben végzik egyéb feladataik mellett. Ez hátráltatja a hatékony munkavégzést és a professzionális beszerzési ismeretek elsajátítását és alkalmazását. Emellett az is megállapítást nyert, hogy egyes beszerzések vonatkozásában eddig soha nem folytattak le közbeszerzési eljárást, vagy 2004. előtt kötött élő szerződésekre tekintettel, vagy korábban értékhatár alatti beszerzéseknek minősültek, vagy az ismeretek hiánya miatt nem szabályszerűen jártak el.

A felülvizsgálat alapján 2010-től minden évben mintegy 16 közbeszerzési eljárásnak kellene lefolytania Pásztón az intézmények és a polgármesteri hivatal vonatkozásában, az szemben az elmúlt években jellemző 5 eljárással, melyek közül hármat a Margit Kórház évi átlagosan két építési beruházást pedig a polgármesteri hivatal bonyolított (nem számítva az önkormányzat pályázati forrásokhoz, eseti hitelfelvételéhez, alkalmankénti intézményi beszerzésekhez kapcsolódó eljárásokat).

A (rendelet hatálya alá tartozó) közbeszerzési eljárások helyben központosított rendszerben való lefolytatásával az e célra létrehozandó „Beszerző Szervezet” keretei között működő állandó szakmai bizottság jön létre, amely minden egyes eljárás során

kiegészül az adott közbeszerzés tárgya szerint szakértelemmel rendelkező személyekkel. Ezek a szakértők a jövőre nézve is össze tudják hangolni, össze tudják vonni, és előre tudják tervezni a beszerzéseket. A közbeszerzési szakmai feladatok ellátásának központosítása nagymértékben elősegíti a közpénzek ésszerű felhasználását, átláthatóságát, mérhetőségét, a centralizált rendszer könnyebben szolgálja a környezetbarát beszerzési politika érvényesülését.

A lefolytatott közbeszerzési eljárások tapasztalatai azt mutatják, hogy a beszerzések centralizált kiírása és lebonyolítása az érintett szervezet tervezésre és takarékosagra készíteti, ezáltal a helyben központosított közbeszerzésben részt vevő szervezetek beszerzései lényegesen olcsóbbá válhatnak, ami a közpénzek gazdaságosabb felhasználását eredményezi.

A majdani Rendelet hatálya alól természetesen ki kell venni azokat a szerződéseket, amelyeket a Kbt. is kivesz a hatálya alól, valamint azokat az intézményeket és/vagy beszerzéseket is, amelyeknek intézményenkénti kis értéke miatt a központosítása nem célszerű, nem érdemes egy bonyolultabb eljárási mechanizmusba kényszeríteni pl. ilyenek a papír-írószer termékek.

A Rendelet megalkotásának és a Közbeszerzési Szabályzat módosításának szükségességét fokozza az a jogalkotói igény is, hogy a közbeszerzéseket a közjövőben teljes körűen elektronikusan kell majd bonyolítani, továbbá készül a III. Nemzeti Környezetvédelmi Program is, amelynek alighanem a zöld közbeszerzés előmozdítása lényeges eleme lesz, márpedig intézményenként ennek úgy a személyi, mint a tárgyi feltételei nem adottak, és nem is lenne hatékony és működőképes új rendszereket olyan helyeken bevezetni, ahol eddig még hagyományos eljárást sem bonyolítottak.

A helyben központosított közbeszerzéshez kapcsolódó szervezetek együttműködésének szabályait, különös tekintettel a felek közötti adatszolgáltatás eljárásrendjére is szabályozni kell.

Meg kell vizsgálni, melyek azok a tárgyak, melyek beszerzésében több, vagy minden intézmény érdekelt, melyek esetén lehet pénzügyi-gazdasági előnyökkel számolni a közös beszerzés, nagyobb tételű megrendelés esetén, és miként csökkenthetők a beszerzésekkel kapcsolatos ügyviteli költségek.

A jelen tanulmányban vázolt felmérés alapján javasolt felmentést adni (de meghagyva a csatlakozás lehetőségét) az alábbi intézményeknek: Tűzoltóság, Városgazdálkodási Kft.

Továbbá javasolt az alábbi beszerzésekre kiterjeszteni a rendelet tárgyi hatályát: irodatechnikai eszközök (de papír-írószerre nem); Telekommunikációs szolgáltatások; Gáz-, Villamos-energia; vízszolgáltatás, étkezési jegy; mosatás; labor-vegyszerek, gyógyszerek, készétel-megrendelés; élelmiszer-alapanyag.

A központosított közbeszerzési rendszer kialakítása során el kell dönteni, hogy mely szervezet legyen a rendszerben kizárólagos ajánlatkérőként kijelölve.

Helyben központosított rendlelettervezet kidolgozása

Határidő: 2010. március 10.

Előkészíti: Saldo Zrt.

Jóváhagyja: Testület

2.2.2 Elektronikus eljárási gyakorlatok

(2) Határozati javaslat: A közbeszerzés gyakorlatának megújítása az eljárási ügymenet, folyamatok elektronikus gyakorlatának széles körű bevezetésével

A javaslatokkal kapcsolatos döntéseket az alábbi szabályzatokban, rendelkezésekben szükséges megalkotni: Közbeszerzési Szabályzat, SzMsz, továbbá a testület döntése alapján a helyben központosított rendeletben.

- Felhívástervezet ellenjegyzése – maga az ellenjegyzés egyelőre csak papíralapon történhet, azonban a tervezet készítője az ellenjegyző részére elektronikusan is továbbíthatja a felhívást. Erre természetesen csak akkor van szükség, ha az ellenjegyző és a felhívásterv készítőjének személye eltérő.
- Döntési javaslat: Az ellenjegyző csak abban az esetben térjen el a felhívás tervezőjétől, amennyiben a mindenkorli lebonyolítással megbízott szakértő nem megbízott közbeszerzési tanácsadó.
- Hirdetmények elektronikus feladása (ez már nem választható lehetőség)
- Dokumentáció rendelkezésre bocsátása: kizárólag elektronikusan (vagy elektronikus közbeszerzési rendszer keretében vagy e-mailen).
- A különböző ajánlattevőknek szóló tájékoztatások és jegyzőkönyvek megküldése (kiegészítő tájékoztatásoktól, bontási jegyzőkönyvön keresztül az írásbeli összegezésig):
- Tájékoztató hirdetmények:
- Szerződészkötés:

Kidolgozott tervezet, illetve a tenderkozpont.hu rendszerének bemutatása a fenti javaslatokkal kapcsolatos döntést követően

Határidő: 2010. március 10. (rendszer bemutatása)

Előkészíti: Saldo Zrt.

Jóváhagyja: Testület

(3) Határozati javaslat: A Közbeszerzési Szabályzat módosítása rendelkezzen az elektronikus árlejtés alkalmazásának lehetőségéről, alkalmazási és mérlegelési köréről, az ezzel összefüggésben hozandó döntési mechanizmusról

A költséghatékony közbeszerzési gyakorlatok tekintetében nagy előrelépést jelenthet az elektronikus árlejtés gyakoribb alkalmazása bizonyos közbeszerzési (és nyilván nem Kbt. hatálya alá tartozó beszerzések vonatkozásában is) szerződések odaítélésében pásztói önkormányzatnál.

Az étkezési jegyek, informatikai eszközök, irodatechnikai eszközök, gáz, villamosenergia, víz, távközlési szolgáltatások beszerzések tekintetében várhatóan jelentős közvetlen költségmegtakarítás érhető el az e-aukció alkalmazásával. Ezeknek az összértéke Pásztón minimum évi 135 millió Ft, amelyből akár 15%-os megtakarítás érhető el.

Közbeszerzési Szabályzattervezet

Határidő: 2010. február 28.

Előkészíti: Saldo Zrt.

Jóváhagyja: Testület

2.2.3 Zöld közbeszerzési politika, gyakorlat

(4) **Határozati javaslat:** Környezetbarát közbeszerzési gyakorlat és szemlélet bevezetése az alábbi beavatkozások elfogadásával és a Közbeszerzési Szabályzatba (valamint egyéb kapcsolódó szabályzatok, rendeletek, programok) történő beépítésével:

(4/1) Közbeszerzéssel érintett beszerzésekre követendő **elvek, beavatkozások:**

- A közbeszerzés zöld szemleletű meghatározásához szükséges a beszerzések termékenkénti értékelése, figyelembe véve a termékcsoport környezeti hatásait, a beszerzés illetve a felhasználás módját, a hulladékkezelést; és az egyes termékek beszerzésére vonatkozó környezeti szempontokon alapuló ajánlások megfogalmazása. (Adatgyűjtés: ajánlások katalógusának, környezeti feltételek jegyzékének létrehozása)
- Olyan termékeket kell előnyben részesíteni, amelyek a lehető legkevesbé károsítják a környezetet mind előállításuk, mind felhasználásuk során. A teljes folyamatot figyelembe kell venni, az előállítástól kezdve a felhasználáson keresztül a végső leselejtezésig.
- Olyan termékeket kell előnyben részesíteni, amelyek nem károsak a vásárlók, illetve a felhasználók számára (figyelembe véve az alkalmazottak munkakörülményeit is).
- Biológiailag lebomló vagy újrafelhasználható termékek, valamint energiatakarékos termékek előnyben részesítése.
- Amennyiben létezik az adott terméknek vagy szolgáltatásnak környezetbarát termékminősítéssel rendelkező alternatívája (akár a magyar, akár valamelyik hiteles külföldi rendszer), azt a beszerzésekben előnyben kell részesíteni. Ökocímke termékminősítő rendszerek alkalmazása (az EU-ökocímke tekintetében 25 termékcsoportha áll rendelkezésre életciklus elemzésen alapuló kritérium rendszer).
- Az EU vállalati környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerében (EMAS), illetve az ISO 14001 környezetközpontú irányítási (vagy azzal egyenértékű) rendszer előírása olyan esetekben, amikor az garanciát jelent egyes vállalatok környezettudatos magatartására (egyes szolgáltatások és építési beruházások esetében).
- Alapelvként kell érvényesíteni, hogy a legalacsonyabb összegű ellenszolgáltatás elve helyett általánosan az összességében legelőnyösebb ajánlat kiválasztási szempontrendszerét alkalmazzák a közbeszerzésekben, kivéve az olyan beszerzési tárgyakat, ahol a komplex bírálati szempontok kialakítása nem indokolt és nem is hatékony.
- A bírálati szempontok körében minden beszerzésnél mérlegelni kell, hogy lehetséges-e, és ha igen, hozzájárul-e a szerződés értékéhez valamely

környezetvédelmi, fenntarthatósági odaítélési feltételek alkalmazása. Ennek körében lényeges elvek: „értéket a pénzért”, az ajánlattevők esélyegyenlősége, környezetvédelmi szempontok, nem nő a beszerzés életciklusköltsége, a részszempont objektívan mérhető, értékelhető tényezőkön alapul, az értékeléshez szükséges információ rendelkezésre áll.

(4/2) A **leltározási rendszer** felmérése, a környezetbarát beszerzési politika kidolgozásához a közbeszerzéssel érintett termékekre vonatkozó meglévő adatok kigyűjtése, rendszerezése.

- Az önkormányzat belső leltári-nyilvántartási rendszerét a zöld beszerzés szempontjai szerint kell átalakítani, azaz: teljesen egészében számítógépesített nyilvántartási rendszert kell megvalósítani; a felhasznált szoftvernek lehetővé kell tennie a szükséges szempontok szerinti kigyűjtéseket, azaz tartalmaznia kell a következőket:
 - leltári szám, beszerzési ár, dátum, gyári szám illetve, hogy mely leltári egység használja;
 - beszállító neve, címe, elérhetősége;
 - a tárgyi eszköz típusának (nem csak márkánév!) pontos megadása;
 - a rendszer kiegészítéseként, akár számítógépes, akár hagyományos módon (dossziében lefűzve), gyűjteni és rendszerezni kell az önkormányzat által beszerzett termékek és szolgáltatások dokumentációját.

(4/3) A környezetbarát (köz)beszerzés folyamatának megvalósítását állandóan ellenőrző **monitoring rendszer** kiépítésének és működtetésének feltételrendszere és folyamata. Ennek segítségével követhetők nyomon az elért eredmények, az igen fontos pénzügyi vonatkozások, elemezhetők a hibák és kitűzhetők az új célok és feladatok. Egy ilyen rendszer működésének alapfeltétele a szükséges információk folyamatos, rendszerezett gyűjtése.

(4/4) Ajánlás az egyes beszerzési tárgyakhoz kapcsolódó alkalmassági feltételeket illetően

(4/5) Ajánlás az egyes beszerzési tárgyakhoz kapcsolódó bírálati szempontokat illetően

Kapcsolódó szabályozás

A zöld közbeszerzési politika és gyakorlat bevezetéséhez szükségessé válhat a kapcsolódó önkormányzati rendeletek módosítása a jogi háttér biztosítása érdekében. Módosítandók általában: az önkormányzat beszerzéseit szabályozó helyi rendelet(ek), egyéb jogszabályok, Közbeszerzési Szabályzat, egyéb belső eljárási és végrehajtási utasítások; esetleg a Szervezeti és Működési Szabályzat, amelyben meg kell jelennie a végrehajtandó intézményi-szervezeti-adminisztratív változásoknak. Mindemellett szükséges a zöld beszerzési program integrálása az önkormányzat környezetvédelmi programjába vagy új, aktuális Környezetvédelmi Program létrehozása (Pásztó utoljára 1999. évben alkotott Környezetvédelmi Programot)

A fenti javaslatokkal és a zöld közbeszerzési gyakorlat bevezetésével összefüggésben hozott döntéseknek megfelelő, kapcsolódó szabályozás megalkotása (Közbeszerzési Szabályzat)

Kidolgozott szabályzattervezet a tanulmányban tett javaslatok elfogadása után.

Határidő: 2010. február 28.

Előkészíti: Saldo Zrt.

Jóváhagyja: Testület

ÁROP-1.A.2./2008-0161
STRATÉGIA, REFORM, KORSZERŰSÍTÉS:
INTEGRÁLT SZERVEZETFEJLESZTÉSI PROGRAM A PÁSZTÓI
POLGÁRMESTERI HIVATALBAN

KÉRDŐÍV KIÉRTÉKELÉSE, MEGÁLLAPÍTÁSOK

A KÖZBESZERZÉSI GYAKORLAT HATÉKONYSÁGÁNAK FELMÉRÉSÉHEZ

**ÉRTÉKELÉS
KITERJED:**

Pásztó Város Önkormányzata és fenntartásában működő 5 intézménye
--

I. Az Önkormányzat és intézményei beszerzései

- Árubeszerzések**, amelyek összértéke legalább 1 intézményben meghaladja a közbeszerzési értékhatárt (8 eljárás, 6 beszerzés tekintetében évente):
 Irodaszerek – az önkormányzat beszerzéseiként több mint 8 millió Ft, az egyes intézményeknél azonban 0,2-4 millió Ft között van
 Tisztítószerek– az önkormányzat beszerzéseiként 12 millió Ft, az egyes intézményeknél azonban 0,1-4 millió Ft között van
 Élelmiszerek: egy intézményben meghaladja a 8 millió Ft-ot, 4-42 millió Ft között van a beszerzés
 Gyógyszerek: kizárólag a Margit Kórházban folyik beszerzés, az értéke évente kb. 38 millió Ft
 Labor-vegyszerek: kizárólag a Margit Kórházban folyik beszerzés, értéke évente kb. 18 millió Ft
 Informatikai eszközök: az éves beszerzések elhanyagolhatók intézményenként, pályázati forrásból időnként 20 millió Ft-os nagyságrend előfordul
 Étkezési jegy: A polgármesteri hivatalban a beszerzés értéke 13,6 millió Ft (más intézményben nem releváns)
 Alkalmanként hitelfelvétel: önkormányzat vonatkozásában releváns, becslült értéke azonban meghaladja a 8 millió Ft-ot.
- Árubeszerzések összértéke az Önkormányzat és intézményei vonatkozásában összesítve

Áru	Minden évben	Alkalmanként (pl. pályázathoz kapcsolódóan)	Összérték/év (ezer Ft)
Irodaszerek	☒	☒	15 080

Üzemanyag	☐	☐	8,3
Tisztítószer (vegyszerek)	☐	☐	17,72
Élelmiszerek	☐	☐	101,6
Gépjármű	☐	☐	
Informatikai eszközök	☐	☒	23
Gyógyszerek	☐	☐	38
Egyéb: Labor vegyszerek	☐	☐	18
Egyéb: könyv, szakmai folyóirat, anyag	☐	☐	4,4
Egyéb:	☐	☐	

3. Szolgáltatások, amelyek összértéke legalább 1 intézményben meghaladja a közbeszerzési értékhatárt (8 db):

Gáz: több intézményben (iskola, kórház) meghaladja az értékhatárt; minimum 4 millió Ft/intézmény

Áram: egy intézményben (kórház) meghaladja az értékhatárt; minimum 1,5 millió Ft/intézmény

Víz: egy intézményben (kórház) és az önkormányzatnál meghaladja az értékhatárt; minimum 1,5 millió Ft/intézmény

Készétel: 2 intézményben van készétel-rendelés, mindkét helyen meghaladja a közbeszerzési értékhatárt (de még 2004. május előtt kötött szerződések alapján)

Távközlés: egy intézményben (kórház) meghaladja az értékhatárt; minimum 0,3 millió Ft/intézmény

Mosatás: egy intézményben (kórház) meghaladja az értékhatárt

4. Szolgáltatások összértéke az Önkormányzat és intézményei vonatkozásában összesítve

Szolgáltatás	Minden évben	Alkalmanként (pl. pályázathoz kapcsolódóan)	Összérték/év (millió Ft)
Készétel	☒	☐	60
Gáz	☒	☐	60,08
Áram	☒	☐	32,21
Karbantartás	☒	☐	5,65
Képzés	☒	☐	0,67
Vízszolgáltatás	☒	☐	16

Távközlés	☒	☐	12,3
Mosás	☒	☐	9

5. Építési beruházás

Az építési beruházásokat minden intézmény vonatkozásában az önkormányzat finanszírozza és bonyolítja.

Építés	Minden évben	Alkalmanként (pl. pályázathoz kapcsolódóan)	Összérték/év (millió Ft)
Út	☒	☐	30
Felújítási munkák	☒	☐	30
Egyéb: Városrehabilitáció (2010-11)	☐	☒	680
Egyéb: eseti beruházások	☐	☒	200-700
Egyéb:	☐	☐	

II. A közbeszerzési eljárások

6. Évi átlagosan jellemző adat az önkormányzat és intézményeinél bonyolított eljárásokra vonatkozóan.

3 intézmény még soha nem bonyolított le közbeszerzési eljárást, ezért az adatok a kórház és a polgármesteri hivatal gyakorlatára vonatkoznak.

Közbeszerzési eljárások	Száma/év	A legalacsonyabb értékű eljárás (millió Ft)	A legmagasabb értékű eljárás (millió Ft)
Hirdetményel induló (nyílt) eljárások	3-4	8	680
Meghívásos vagy tárgyalásos eljárások	2	15	25
Jogorvoslatok	1		

A jövőben az évente kötelezően átlagosan lefolytatandó közbeszerzési eljárások száma

az önkormányzat és intézményei körében): 20-22
 Érintett intézmények száma: 4 (Iskola, Óvoda, Kórház, Polgármesteri hivatal)

III. A közbeszerzési gyakorlatra vonatkozó információk

7. Van-e az intézményeknek közbeszerzési szabályzata?

Igen: 3 (hivatal, kórház, iskola)

Nem: 2 (óvoda, könyvtár)

utolsó módosításának dátuma (év, hó): 2007. július (van ahol 2004, 2005)

8. Foglalkoztatnak-e az intézmények közbeszerzési referenst/munkacsoportot? Nem

Általában 1 fő foglalkozik közbeszerzések előkészítésével?

9. Ki a felelős a közbeszerzésekkel kapcsolatos döntések meghozataláért (pozíció)?

intézményvezető, főjegyző, képviselő testület

10. Ki a felelős a közbeszerzési eljárások lebonyolításáért, ellenőrzéséért?

(az önkormányzatnál az aljegyző foglalkozik a közbeszerzési eljárásokkal, illetve műszaki szakemberek, szakosztály (belső ellenőr), az intézményeknél a gazdasági vezető feladata)

11. Ki a felelős a közbeszerzési hirdetmények elkészítéséért?

Külső szakértő + aljegyző v. gazd.vez.

12. Hogyan informálódnak a közbeszerzési szabályozás változásairól, a KT ajánlásairól?

Közbeszerzési Értesítő, Tanács weboldala, szakértőktől

13. Van-e felelőse az intézménynél a közbeszerzési szabályozás ismeretének, illetve változásai nyomon követésének? nincs

14. Az intézmény munkavállalói (akár 1 fő) az elmúlt 4 évben hány alkalommal vettek részt közbeszerzési előadáson, továbbképzésen, tanfolyamon?

Alkalom: 3

Fő: 5

15. Az intézményeknél lebonyolított eljárások 90%-ában jellemző közbeszerzési szakértő alkalmazása.

16. Jelölje meg, az intézmény által folytatott eljárásokban jellemző gyakorlatra vonatkozó állításokat.

Állítás	Igen	Előfordult	Soha
---------	------	------------	------

		(többször)	már	
Hirdetmények feladása	elektronikusan	☒	☐	☐
	faxon	☒	☐	☐
Jegyzőkönyvek (pl. bontásról, hiánypótlás, összegezés stb.) megküldése	levélben	☒	☐	☐
	faxon	☒	☐	☐
	e-mailen	☐	☒	☐
Dokumentáció rendelkezésre bocsátása	Papíralapon	☒	☐	☐
	CD-n (vagy egyéb elektronikus formában, pl. e-mailen)	☐	☒	☐
Az eljárás lebonyolítása során a bíráló bizottsági tagok, lebonyolítók, döntéshozók, szakértők közti kommunikáció (jellemzően)	telefonon	☒	☐	☐
	személyesen	☒	☐	☐
	e-mailen	☒	☐	☐
	faxon/levélben történik	☐	☒	☐
Elektronikus árlejtés alkalmazása		☐	☐	☒
Az ajánlatokból	1 eredeti és legfeljebb 1 másolati példányt kérünk.	☐	☐	☐
	1 eredeti és 2 másolati példányt kérünk.	☒	☐	☐
	1 eredeti és több mint 2 másolati példányt kérünk.	☒	☐	☐

17. Az alábbiak közül, mely alkalmassági feltételeket alkalmazzák, alkalmazták valaha?

Saját tőke nem negatív	☒
Mérleg szerinti eredmény	☒
Forgalom (árbevétel)	☒
Bankszámlákon sorban álló tételek (tartozások)	☒
Az adott beszerzés tárgyával azonos referenciák	☒
A teljesítésben résztvevők (szakemberek)	☒
Felelősségbiztosítás	☒
Minőségbiztosítás	☒
Teljesítéshez rendelkezésre álló eszközök/berendezések	☒
EMAS vagy ÖSO 14001 vagy azzal egyenértékű környezetirányítási rendszer	☐ ritkán
Európai Ökocímke vagy azzal egyenértékű, vagy egyéb Ökocímke (pl. Ö ÖSO 14024)	☐

Bioélelmiszerek (egyes termékek, vagy valamilyen arányban)	☐
A szerződés környezetvédelmi előírásainak teljesítéséhez az ezzel összefüggő műszaki kapacitás bemutatása	☐

18. Az alábbiak közül, mely bírálati szempontokat alkalmazzák, vagy alkalmazták valaha?

Eszköz(ök) energiafogyasztása (pl. áram, üzemanyag, egyéb)	☐
Eszköz(ök) élettartama	☐
Eszköz(ök) újrahasznosításának mértéke	☐
A termék/áru alapanyagára vonatkozó szempontok	☐
A termék-előállításra vonatkozó szempontok (fenntarthatósági tényezők)	☐
A szolgáltatásnyújtásra vonatkozó minőségi előírások/szempontok pl. eljárások, minőségbiztosítási tényezők	☐
Környezetbarát szállítási módszerek	☐
A beszerzés során keletkező kezelt hulladék mennyisége	☐
Selejtezés költségei	☐
Garanciavállalás	☒
Karbantartási költségek/vállalások, szempontok	☐

IV. A közbeszerzések hatékonysága

19. A felsorolt beszerzések vonatkozásában (adott esetben) milyen hatása/eredménye volt a legutóbbi közbeszerzési eljárás alapján kötött szerződéseknek:

Beszerzési tárgy	Ajánlati ár alapján +/- beszerzési költség (%)	Minőség (+/-)	A közbeszerzési eljárásra fordított költség (kb. ezer Ft)	A közbeszerzésre fordított idő az intézmény dolgozói részéről (kb. embernapi)
Gyógyszerek	-10	+	320	4
Út	-10	0	1%	15
Felújítási munkák	0	+	1%	15
Labor-vegyszer	-10	0	250	4

20.2004. óta az intézményt érintő hány közbeszerzési jogorvoslati eljárásról van tudomása?

Jogorvoslatok száma (db)

2

21.Ebből hány jogorvoslati eljárásban állapítottak meg jogsértést (vesztett az intézmény)?

Jogorvoslatok száma (db)

1

22. Az elvesztett jogorvoslati eljárások összesen kb. milyen mértékű pénzbüntetéssel jártak?

Pénzbírság (ezer Ft)

3 000

23. Sorolja fel, milyen egyéb negatív hatásai, következményei voltak a

Anyagi kár

jogorvoslatoknak?

ÁROP-1.A.2./2008-0161
STRATÉGIA, REFORM, KORSZERŰSÍTÉS:
INTEGRÁLT SZERVEZETFEJLESZTÉSI PROGRAM A PÁSZTÓI
POLGÁRMESTERI HIVATALBAN

Kitöltött kérdőívek

Zöld beszerzési politika kialakításának modelljei (példák jó gyakorlatokra)

Az ausztriai Voralberg tartomány 96 kis helyi önkormányzatból áll, amelyek viszonylag gyéren lakott területen találhatóak. A legtöbb városi önkormányzat nemhogy környezetvédelmi szakemberrel nem rendelkezik, de teljes munkaidős beszerzővel sem. Ahhoz, hogy ebben a környezetben sikeres legyen a zöld beszerzés, szükség volt együttműködés kialakítására, továbbá a beszerzőknek a kritériumok felállításával kapcsolatos legtöbb technikai feladat alóli felmentésére. Ennek érdekében Voralberg ökoirányelveket dolgozott ki az építési szolgáltatások és irodai termékek és anyagok beszerzésével kapcsolatban, amelyek az interneten elérhetőek.⁷⁰

Dunkerque-ben és Lille-ben Dunkerque városa Franciaországban lépésről lépésre jellegű megközelítést alkalmazott a zöld szemléletű közbeszerzés irányában tett erőfeszítéseivel 1999-ben. Egy termékkel kezdve és a felhasználókkal való szoros együttműködés és tesztelés révén történő bizalomépítés útján megteremtették a megfelelő légkört arra, hogy rendszeresebb zöld beszerzés és más termékekkel kapcsolatos zöldebb szemléletű alternatívák irányában lehessen elmozdulni. Lille városa irodát létesített beszerzőinek arra történő képzése céljából, hogy olyan alternatív termékeket keressenek, amelyek csökkentik a környezetre gyakorolt hatást. Hat termékkel kezdik: papír, festék, nyomtatófesték, tisztítószer, utcai világítási termékek és fa. Ezt követően megpróbálnak eljárást meghatározni egyéb termékek bevezetésére.

Az Európai Közösségek Bizottsága egy adatbázist hozott létre, amely egyszerű környezetvédelmi információt tartalmaz mintegy száz termék- és szolgáltatási csoporttal kapcsolatban. Vállalati és állami beszerzőknek szánt alapvető információt nyújt, pl. egy adott termékkel kapcsolatban elérhető ökocímke, illetve főbb környezeti hatásaira vonatkozólag. Az adatbázis a következő weboldalon érhető el: http://europa.eu.int/comm/environment/green_purchasing

Az uszodák napenergiával történő fűtésével kapcsolatos német modellprojekt 1983-ban az Európai Bizottság és a német Kutatási és Technológiai Minisztérium modellprojektet kezdeményezett az uszodavíz hagyományos fűtésének napenergia általi fűtéssel való helyettesítésére. A közbeszerzés által ennek az újító projektnek nyújtott anyagi lökés segített az ár leszorításában, és a terméket vonzóbbá tette a magánbeszerzők számára is.

Kevesebb vásárlás Poriban

A zöld beszerzés nem mindig jelenti zöldebb szemléletű termékek vásárlását. Egyszerűen csak jelentheti azt is, hogy kevesebbet vásárolunk. Poriban, ami egy balti finn város, létesítettek egy belső újrafelhasználási szolgálatot egy webalapú hirdetőtábla felhasználásával. Azon alkalmazottak, akik már nem használnak egy bizonyos irodai berendezést, felajánlhatják azt más olyan osztályoknak vagy alkalmazottaknak, akiknek erre szükségük van.⁷¹

Zöld cím a Brüsszeli Környezetgazdálkodási Intézetből A Brüsszeli Környezetgazdálkodási Intézet (ÓBGE-BÓM) a következő címmel látta el takarítási

⁷⁰ További információ: <http://www.voralberg.at>

⁷¹ További információ: <http://www3.iclei.org/egpis/egpc-061.html>

szolgáltatásokra meghirdetett ajánlattételi felhívását: „Környezetbarát takarítási szolgáltatásra irányuló szerződés”. Más megfelelő címek tartalmazhatják még a következőket „Bioélelmezési szerződés” vagy „Energiahatékony épület”.

A környezetbarátabb lakásépítés érdekében kialakított francia teszteljárás

A francia kormány terveket indított el a HQE (haute qualité environnementale) alkalmazása céljából. Olyan módszerről van szó, amely kiváló környezetvédelmi minőség elérését teszi lehetővé az építési szektorban a szociális lakásépítés és várostervezés terén. Ez a módszer olyan épületek tervezésére összpontosít, amelyek kevesebb vizet és energiát használnak, továbbá kisebb a karbantartási költségük.⁷²

Ökocímkék alkalmazása villanyizzókkal kapcsolatban

A villanyizzókkal kapcsolatos ökocímke-feltételek azt írják elő, hogy azok átlagos élettartama 10 000 óra legyen. Ennek egy villanyizzókkal kapcsolatos tenderben történő megjelentetése esetén a 10 000 óra lehet a minimális élettartamra vonatkozó műszaki előírás. Az elbírálási kritériumokban bonuszpontot lehet adni minden ezer óráért, ami ezt a 10 000 órát meghaladja.

Az „Energy Star”-ral elért amerikai siker 1993-ban az Egyesült Államok szövetségi kormánya döntést hozott arról, hogy kizárólag az „Energy Star”-nak megfelelő információtechnikai berendezéseket szerez be. A szövetségi kormány a világ legnagyobb számítógép-vásárlója, és a becslések szerint e döntés jelentős szerepet játszott abban, hogy a piacon lévő információtechnikai berendezések jelentős része ezt követően elmozdult az „Energy Star” címkének való megfelelés irányában. A szövetségi államapparátus az „Energy Star”-nak való megfelelés felé való irányulásának környezeti hatását 1995 óta 200 milliárd kWh villamosáram-megtakarításra becsülik, ami 22 millió tonna CO₂-nak felel meg.⁷³

Brit és holland helyhatóságok megújulóenergia-beszerzése

2002 elején az egyesült királyságbeli Sheffield Hallam Egyetem úgy döntött, hogy energiaigényének 5%-át zöld szemléletnek megfelelően gyártott árammal elégíti ki, és az ezzel kapcsolatos szerződést egy zöld szemléletű energiatermelőnek ítélte. Energiaigénye 5%-ának beszerzése lehetővé tette az egyetem számára szénkibocsátása 1,5% helyett 2%-kal történő csökkentését. További hatékonysági intézkedések ezt a számértéket 3%-ra emelik, ami az egyetem éves célja.⁷⁴

A hollandiai Délkelet-Brabant majdnem valamennyi közintézményének és utcájának világítása zöld szemlélet szerint gyártott árammal történik. 2002 márciusában az Eindhoveni Együttműködési Régió 21 városi helyhatósága írt alá szerződést egy szállítóval zöld szemléletű elektromos áram beszerzésére vonatkozólag, fogyasztásuk 75%-át kitevő mértékben, ami mintegy 29 millió kWh-t jelent. A helyhatóságok azért szövetkeztek, hogy a szolgáltatónál jobb árat érjenek el. A környezetvédelmi eredmény mellett az így megkötött szerződés 620 000 € megtakarítást jelent a korábbi szerződésekhez képest.

Olaszországi iskolai menzák bioélelmiszerei és kórházi étkeztetés Bécsben

⁷² Információ: http://www.logement.equipement.gouv.fr/alaune/dossiers/presse_030102.pdf

⁷³ További információ: <http://www.energystar.gov/>

⁷⁴ További információ: <http://www3.iclei.org/egpis/egpc-059.html>

Több mint 300 példa található biojellegű iskolai étkeztetési szolgáltatásra Olaszország-szerte – ezek közül néhány biogyümölcsöt és -zöldséget használ, míg mások 80, 90 vagy 100%-ban bioalapanyagokból készült, teljes értékű élelmiszereket kínálnak. Az észak-italiai Ferrara városa strukturált megközelítést alkalmaz a bioélelmezésre való áttérés tekintetében. 1994-ben kezdték egy megvalósíthatósági tanulmány elkészítésére szóló megbízás kiadásával, azután pedig összeállítottak egy listát azokról az élelmiszerekről, amelyek felhasználhatóak lennének anélkül, hogy a költségeket jelentős mértékben növelnék. 2003-ban a közétkeztetésben kínált élelmiszerek 50%-a biotermelésben előállított volt, ez az arány a bölcsődék esetében 80% volt.⁷⁵ Hasonló megközelítést alkalmaztak Bécsben azokra az élelmiszerekre történő összpontosítással, amelyek biogazdaságokból könnyen elérhetőek ellátási gondok nélkül. Ezek tartalmazzak gabonát, tejtermékeket, gyümölcsöket, zöldségeket (idény szerint), valamint húst. Bioélelmiszereket kínálnak kórházakban, idősek otthonában, iskolákban és óvodákban. Az bioélelmiszerek aránya függ az intézmény fajtájától: pl. az óvodák esetében ez 30%, de az arálynak az 50%-ra történő emelését tervezik a következő két évben.⁷⁶

A Concordia Bus esete

1997-ben a finnországi Helsinki önkormányzata úgy döntött, hogy buszközlekedési szolgáltatásaikat megpályáztatják. Olyan odaítélési feltételeket alkalmaztak, mint pl. a teljes ár, a buszflotta minősége és az üzemeltetési minőség. Az odaítélési feltételek egyike értelmében a társaságok pluszpontokra tehetek szert, ha bizonyos kibocsátási és zajszinteket betartottak. Ezen pluszpontok alapján a szerződést a HKL-nek ítélték, ami a városi közlekedési társaság. A Concordia Bus, a versenytárs, aki nem kapta meg a szerződést, megtámadta ezt a döntést azzal érvelve, hogy a kibocsátási és zajszinteket nem lehetett odaítélési feltételként alkalmazni, mert azok nem eredményeztek gazdasági előnyt a szerződéskötő hatóság számára.

Takarítóberendezésnek energiahatékonyságra való tekintettel történő pozitív értékelése

A szerződéskötő hatóság a technikai előírásokban meghatározta, hogy a takarítóberendezések nem használhatnak 3 kWh elektromos áramnál többet. A szerződéskötő hatóság díjazhatja a legjobb teljesítménnyel rendelkező berendezést azáltal, hogy a pályázatok értékelésekor kiköti az odaítélési feltételekben, hogy az olyan berendezések pluszpontokat kapnak, amelyek a minimális mennyiségnél kevesebb kWh elektromos áramot használnak.

A dán Kolding város (60000 lakos) tanácsa 1998-ban fogadta el a település beszerzési politikáját, amelynek értelmében a város összes beszerzésének meg kell felelnie a következő elvárásoknak:

- megfelelő ár;
- **környezetbarát beszerzés;**
- mennyiségi kedvezmények;
- megbízható ellátás;
- egyszerűsített eljárás, minimális adminisztráció;
- minimális tárolási díj;
- hibás beszerzések elkerülése;
- bizalom és jó együttműködés a város és a kiválasztott szállító között.

A környezeti szempont a politikának megfelelően olyannyira hangsúlyos, hogy 1998 óta a

⁷⁵ További információ: <http://www.comune.fe.it>

⁷⁶ További információ: <http://www.wien.gv.at/ma22/oekokauf/>

tenderfelhívásokhoz termékenként összeállított "környezeti kérdőívet" csatolnak, amely a termékre magára és az előállítási folyamatra vonatkozóan egyaránt tartalmaz kérdéseket. Az első évben a tenderek 25%-a tartalmazott ilyen kérdőívet, 2002-re azonban ez az arány elérte a 100%-ot.

ICLEI

A helyi önkormányzatok, illetve nemzeti és regionális kormányzati szervek által közösen létrehozott nemzetközi szövetség, a Helyi Környezetvédelmi Kezdeményezések Nemzetközi Tanácsa (International Council for Local Environmental Initiatives – ICLEI) 1990-ben alakult az ENSZ égisze alatt 43 ország helyi önkormányzatai részvételével. Kezdetben a szervezet tanácsában 43 országból 200 önkormányzat kezdett el tevékenykedni. A szervezet titkársága Freiburgban működik. A tagok éves tagdíja a település nagyságától és az egy főre jutó nemzeti összjövedelemtől függ. A cégszerű aláírással ellátott angol nyelvű jelentkezési lap elküldésével, és a tagdíj befizetésével⁷⁷ minden csatlakozó város automatikusan hozzáfér a szervezet adattárához, és részesül a kedvezményekből valamint a tagságból származó előnyökből. Az ICLEI növekvő taglétszáma jelenleg 1079 városból, megyéből vagy azok szövetségéből áll, akik a világ 67 országát képviselik. Magyarországról Budapest, Miskolc és Tatabánya a tagja.

Az ICLEI szervezet azon helyi önkormányzatok nemzetközi szövetsége, amelyekben a városvezetés elkötelezte magát a fenntartható fejlődés mellett. Az ICLEI az aktív tagságára építve nemzetközi, teljesítmény alapú és eredményorientált programokat, kampányokat folytat, és aktívan lobbizik a tagjai érdekeiért. Technikai támogatást, képzést és információs szolgáltatást nyújt a tagjainak, hogy növelje a tagok vonatkozó kapacitását, segítse a tudáscserét, és helyi szinten segítse a helyi önkormányzatokat a fenntartható fejlődés alapelveinek az érvényesítésében, különös tekintettel az éghajlat-változási kérdésekre.

Az ICLEI minden publikációja és tudományos anyaga, technológiai eszköztára automatikusan hozzáférhetővé válik minden belépő tag számára. Rendszeres hírlevélben tájékoztatja a tagokat a soron következő eseményekről, nemzetközi pályázatokról. Segítséget nyújt a partnerkeresésben, felhívja a tagok figyelmét az aktuálisan nyitott pályázatokra. Rendszeresen megszervezett konferenciáin találkozási alkalmat, valamint tudás- és tapasztalatcsere lehetőséget nyújt a partnerek számára. Tatabánya az ICLEI rendszeres tájékoztatásának és hírlevelének köszönheti azt, hogy indulhatott és nyerhetett egy uniós versenyen. A tatabányai önkormányzat hőség és a magas ultraviola sugárzás elleni terve első helyezést ért el az uniós „Klímaváltozás és az Egészségvédelem” elnevezésű – települések közötti - verseny „alkalmazkodás” kategóriájában. Az uniós szakmai szervezetek vezetői szerint a tatabányai cselekvési terv jó példa minden európai város számára.

Összességében tehát az önkormányzatok csatlakozása az ICLEI nemzetközi szervezethez nagymértékben segítheti a városokat abban, hogy a helyi döntéseket a helyi körülményekhez és adottságokhoz igazított nemzetközi tapasztalatok segítségével hozza meg.⁷⁸

⁷⁷ A tagdíj 2009-ben emelkedett, tájékoztatásképpen ettől az évtől Tatabánya 1200 Eurót fizet.

⁷⁸ BOTOS Barbara, Az ICLEI bemutatása, www.klimabarta.hu, 2009. április 21.

Egyes beszerzési tárgyak környezetbarát szempontú értékeléséhez

Az adatok rendelkezésre állásának felmérése elsődleges a beszerzési tárgyak (környezetbarát) meghatározásakor. Hozzá tud jutni azokhoz a tudományos és környezetvédelmi adatokhoz, amelyek az adott termékkel kapcsolatos kritériumok meghatározásához szükségesek? Mennyiben lesz bonyolult eldönteni, mi az, amit technikailag akar, és azt egy ajánlattételi felhívásban kifejezni?

Egy szerződés tárgyának meghatározásakor a szerződéskötő hatóságok nagy szabadsággal rendelkeznek a tekintetben, hogy mi az, amit be kívánnak szerezni. Ez nagy teret biztosít a környezetvédelmi megfontolások figyelembevételére, feltéve, ha ez a piaci verseny feltételeit nem torzítja, pl. a hozzáférés hátráltatása vagy korlátozása révén.

A piacelemzés a rendelkezésre álló környezetvédelmi lehetőségekkel és az általános kereskedelmi árakkal és feltételekkel kapcsolatban alapvető információt szolgáltat.

Az ökocímkék alapjául szolgáló technikai előírások hasznosak lehetnek a technikai előírások megalkotásához, de nem lehet előírni az ajánlattevők számára, hogy valamelyik konkrét ökocímkerendszer alatt legyenek regisztrálva.

Meghatározhatóak – amennyiben valóban kapcsolódik a szerződés tárgyához – egyes anyagok és környezetbarát termelési eljárások.

Ökocímkék

euro-Virág”

Az Európai Unió környezeti címkéje.

Alapítási éve: 1992

23 termékcsoporthoz 259 cég termékeit minősítették.

Északi Hattyú” Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svédország által közösen működtetett környezeti címke. 1989-ben alapította az Északi Miniszterek Tanácsa. 10 témakörbe sorolt 60 termékcsoportban több mint 1200 vállalat termékeit minősítették.

Magyarország – Környezetbarát Termék

1994-ben alapította a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium. Szabályozza az 1995. évi LXXXV. törvény és a 9/2004. (V. 25.) KvVM rendelet.

2005. augusztusában 47 termékcsoportra volt kidolgozott követelményrendszer, 25 cég 319 terméke rendelkezett minősítéssel.

Csehország - "Ekologický Setrny Vyrobek" 1994-ben alapították.

32 termékcsoportra dolgoztak ki követelményeket. 73 cég 173 terméke nyerte el a minősítést.

Franciaország - 1992-ben alapították. 17 termékcsoportra dolgoztak ki követelményeket. A minősített termékek száma 10 termékcsoportban 93 vállalat, több mint 480 terméke.

Svédország

A Svéd Természetvédelmi Társaság 1987-ben indított mozgalma a tengeri élőlények védelmére, a papíripari kibocsátásokból származó tengeri klorid szennyezés csökkentésére. 1992-ben vezették be a vándor sólymot ábrázoló címkét. 7 termékcsoportban lehet rá pályázni.

A minősítés célja a vízszennyezés csökkentése

Németország – Kék Angyal

Az első államilag elismert környezeti címke rendszer. Alapítva 1977-ben. 179 termékcsoportra van kidolgozott követelmény.

710 cég 3800 termékét minősítették.

Horvátország - „Environmentally Label”

1993-ban alapították, Környezeti címke szabálykönyve alapján. 38 termékcsoportra dolgoztak ki követelményeket, 14 vállalat termékeit minősítették.

USA - Green Seal

1989-ben alapították a rendszert, működtetésére 1990-ben hoztak létre nonprofit szervezetet. A rendszer az ISO 14024 szabványnak megfelelően működik.

32 termékcsoportra dolgoztak ki követelményeket.

132 cég közel 400 terméke/szolgáltatása nyerte el a minősítést. Sikeres termékcsoportok: idegenforgalmi szálláshelyek, tisztítószeres, festékek, papíripari termékek

Kína - „China Environmental Labelling”
1994-ben alapították. Az alapítás óta 2005 nyaráig
42 termékcsoportha dolgoztak ki követelményeket,
305 cég 1274 termékét minősítették.

Az Egyesült Államok Környezetvédelmi Hivatala
által alapított egy kritériumon
(energiahatékonyság) alapuló környezeti védjegy
1992-ben létrehozva.

Terméktípusonként meghatározott
energiafelhasználási kritériumoknak kell
megfelelni a jel viselési jogának elnyeréséhez.
A nemzetközi „Energy Star” rendszerhez
csatlakozott Ausztrália, Kanada, Japán Új-Zéland
és az EU.

Lehetőség van háztartások, irodaházak minősítésére is. Az EU ökocímke kritériumok
energiafelhasználásra vonatkozó követelményeit összehangolják az Energy Star
határértékekkel.

A hulladékgazdálkodás jelzései

A német csomagolás hulladékgazdálkodására vonatkozó jel.
Jelentése: a jelet viselő termék gyártója/forgalmazója eleget
tett szabályozó 1991-ben kiadott, majd 1998-ban módosított
csomagolási rendelet alapján a cégre vonatkozó
kötelezettségeknek, pl. úgy, hogy szerződést kötött egy
megfelelő szervezettel (ilyen a Duales System Deutschland
AG) hogy elvégezze a termékek csomagolásának
visszagyűjtését, hasznosítását, ill. ártalmatlanítását.

ÖKO-Pannon Kht.

A magyar hulladékgazdálkodási törvényben foglalt gyártói
hulladékgazdálkodási kötelezettségek együttes teljesítésére,
1996 végén létrehozott magyar szervezet.

Irodatechnikai eszközök

Az irodatechnikai eszközök (elsősorban személyi számítógépek, monitorok, nyomtatók, lapolvasók, faxok, másológépek, projektorok) előállítása használata és használat utáni kezelése komoly környezeti hatásokkal jár.

A gyártáshoz felhasznált nehéz- (ólom, kadmium, higany stb.) és nemesfémek (arany, platina), valamint a réz bányászata és előállítása vagy éppen a műanyagok gyártása, legalább akkora környezeti terhelést jelent, mint ezen anyagok használat utáni elhelyezése.

Elsődleges cél tehát, hogy az adott termékek minél nagyobb arányban újrahasznosított anyagokból készüljenek, illetve tervezésük és gyártásuk során a későbbi minél nagyobb mértékű újrahasznosíthatóság szempontja domináljon. (Például ne tartalmazzanak egymáshoz ragasztással rögzített, azaz később gyakorlatilag szétszedhetetlen alkatrészeket.)

Ugyancsak a tervezés és a gyártás feladata, hogy ne vagy csak az elengedhetetlenül szükséges mértékben kerüljenek a környezetre vagy az egészségre veszélyes anyagok az eszközökbe. Régebbi berendezésekben ilyen például az égésgátló anyagként használt, rákkeltő poliklór-difenil.

Emellett fontosak az eszközök használatával, működtetésével összefüggő szempontok: az energia- és papírfelhasználás. Ebben a vonatkozásban ugyanis a felhasználási szokásoknak is van szerepe a beszerzésben.

Az energiafelhasználás kapcsán pl. a stand-by és automata kikapcsolási funkcióval rendelkező eszközök beszerzését jelenti, a papírfogyasztás kapcsán pedig alapvető elvárás lehet a kétoldalas nyomtatás, másolás funkció megléte, illetve az újrapapír felhasználásának lehetősége.

Az emissziók (ózon, por, sztirol, zaj stb.) csökkentése a gyártók feladata, csakúgy mint az energiafelhasználás minimalizálása. Ezen technológiai fejlesztésekben azonban igen nagy szerepe lehet a piacnak.

Jó példa az Amerikai Egyesült Államok, ahol egy szövetségi előírás értelmében közbeszerzési eljárásokon csak az ún. Energy Star minősítéssel ellátott számítógépek vásárolhatók, aminek következtében ma már a piacon fellelhető gépeknek gyakorlatilag 100% rendelkezik e jelöléssel. Hozzá kell tennünk azt is, hogy a környezetbarát beszerzés számára az Energy Star embléma megléte ma már csak a minimum, hiszen ennél szigorúbb, de teljesíthető feltételek is léteznek. Ilyen pl. a Dán Környezetvédelmi Hivatal (gyakorlatilag a GEA kritériumai) ajánlása. (ld. az alábbi táblázatban)

Ezt azért is fontos a beszerzőknek figyelembe venni, mert a piacon lévő termékek között igen jelentős különbségek vannak energiafogyasztás terén.

számítógépek	lekapcsolásukat követően fogyasztásuk:	<i>a legnagyobb teljesítményfelvétel 15 %-a</i> max. 30 W alvó üzemmódban, max. 5W kikapcsolt állapotban
monitorok		<i>≤15 W 15-30 perces nyugalmi állapotot követően</i> USB-vel max. 5W, USB nélkül max. 3W

nyomtatók és faxok		<i>≤15-45 W a kiviteli sebességtől függően</i> készenléti üzemmódban ≤6-16 W a kiviteli sebességtől függően
másológépek		<i>alacsony fogyasztású üzemmód 15 perc nyugalmi állapotot követően és 5-20 W-os kikapcsolt állapot 120 perc nyugalmi állapot után</i> 15 percen belül alvó üzemmód amikor fogyasztása legfeljebb 5 watt plusz 3,85 watt szorozva a másolási sebességgel; (önműködően) lekapcsolt állapot max. 5-20 W fogyasztással legfeljebb 30-90 percen belül, a kiviteli sebességtől függően
scannerek		<i>≤12 W alacsony fogyasztású üzemmódban 15 perc nyugalmi állapotot követően</i> ua.
többfunkciós berendezések		<i>30-200 W alvó üzemmódban 15-120 perces nyugalmi állapotot követően, a berendezés működési sebességétől függően</i> a faxoló-másoló-nyomtató vagy másoló-nyomtató berendezéseknél az előírások megegyeznek a másolók alvó üzemmódjára vonatkozókkal, a faxoló-nyomtató gépek esetében pedig a nyomtatók készenléti üzemmódjára vonatkozókkal

Irodaszerek

Ezen összetett termékcsoporthoz tartozó termékek kapcsán gondot jelent, hogy a beszerzések általában alkalmi vásárlásokkal, gyakran decentralizáltan folynak, ami nehezebbé teszi a környezetbarát szempontok érvényesítését. A termékcsoporthoz, pontosan összetettsége miatt nem létezik egységes beszerzési útmutató sokkal inkább csak bizonyos irányelvek, amelyek azt célozzák, hogy a legkézzelfoghatóbb káros környezeti hatások csökkenjenek. A környezettudatos beszerzés irányelvei ebből kifolyólag a következők lehetnek:

- A műanyagok kerülése, helyettük természetes alapanyagokból készült termékek használata (például: műanyag irattartók helyett papírból készült irattartók, sőt pl. a fémről, de főként a fából készült ceruzahegyezők is kedvezőbb hatásúak mint műanyag alternatíváik).
- A polisztrénből (PS) vagy PVC-ből készült termékek helyett polipropilén (PP), polietilén (PE) alapanyagú termékek használata.
- A műanyag hulladékok csökkentése érdekében újratölthető, cserélhető betéttel ellátott termékek, például cserélhető betétes tollak (golyóstollak, töltőtollak), filctollak, és szövegkiemelők használata.

- A szerves oldószereket tartalmazó hibajavítók helyett kitűnően megfelelnek a vizes bázisú hibajavítók és az újratölthető hibajavító-szalagok.
- A lakkozatlan ceruzák biztosan kadmiummentesek, ezért környezetbarátnak tekinthetők.
- Érdeemes figyelembe venni a már alkalmazott jelzéseket. Egyre gyakrabban feltűntetik az egyes termékeken ha az nem tartalmaz toluolt, xilolt, illetve nem PVC-ből készült. Az Európai Unió CE vagy EN (71/3) jelzése megtalálható néhány terméken. Az ilyen jelzéssel ellátott termékek nem tartalmazhatnak az egészségre káros anyagokat.
- Figyelhetjük a műanyagokon feltüntetett jelzéseket is:a háromszög alakban egymásba futó nyilak arra utalnak, hogy a műanyag újrahasznosítható (nem arra, hogy újra is hasznosítják!). A háromszög belsejében lévő szám jelzi, hogy milyen műanyagról van szó (Magyarországon ezt jelenleg nem kötelező feltüntetni):
1-PET= Polyethylene terephthalate, azaz poliészter, 2-HDPE= nagy sűrűségű polietilén, 3-V= Vinil, azaz PVC, 4-LDPE=kis sűrűségű polietilén, 5-PP= polipropilén, 6-PS= polisztirol, 7- Other, azaz egyéb műanyag.

1. Papírtermékek

Ide tartoznak az irodai papírtermékek, mint pl. a borítékok, irattartók, iratrendezők, levéltasakok stb. Ma már a papírgyárak többsége ajánl ilyen termékeket újrahasznosított papírból ráadásul általában olcsóbban mint a hagyományos terméket.

2. Fénymásoló és nyomtatópapír

Az egyik legérzékenyebb kérdés az önkormányzatok beszerzései közül. A negatív előítéletek eloszlása érdekében éppen ezért hangsúlyoznunk kell a következőket:

- megfelelő fénymásoló és nyomtatógép beszerzése esetén az újrapapír nem károsítja a berendezést (az újabb típusok legtöbbször erre már a gyártó is felhívja a figyelmet).
- mint azt fentebb már említettük a cél nem a teljes papírfelhasználás újrahasznosított papírral való kielégítése, bizonyos esetekben továbbra is használható a hagyományos papír, de ezeket az eseteket szigorúan meg kell határozni; hozzá kell tenni, hogy ma már a piacon elérhető környezetbarát technológiákkal fehérített, ún. TCF papírok is.
- jelenleg magyar „környezetbarát termék”-jelöléssel ellátott papír ugyan nem kapható a piacon, viszont „Kék Angyal” (Blauer Engel) és/vagy "Északi Hattyú" (Nordic Swan) címkével ellátott papírt több hazai papírforgalmazó vállalat is importál. E környezetbarát fénymásoló és nyomópapírok árban, a nyugat-európában már korábban lezajlott folyamatoknak megfelelően, a piac növekedése folytán, egyre olcsóbbak, általában már azonos árban kaphatók mint a hagyományos papírok. Ennek alátámasztására ld. az alábbi táblázatot.

Termék neve	Forgalmazó	Ár (egy csomag, kedvezmények nélkül, 2003. április)
Standard fénymásolópapír (hagyományos 80g)	Office Depot	649+ÁFA
Steinbeis (Recycled 80g)	Europapier	660+ÁFA
Nautilus (Recycled 80g)	Europapier	710+ÁFA

Két újrahasznosított alapanyagból készült papír jelenlegi ára az Office Depot hagyományos papírjához viszonyítva.

Amennyiben néhány alapszempont szerint akarjuk kialakítani a zöld beszerzést a következőkre kell hangsúlyt helyezni:

A tisztítószeres esetében:

- biológiailag lebomló anyagokból álljon;
- klórmentes összetevőket tartalmazzon;
- a kiserelés utántölthető legyen.

A takarítóeszközökkel kapcsolatban:

- lehetőség szerint természetes alapanyagokból készült eszközök;
- mikroszálas textíliák alkalmazása;
- takarítógépek használata esetén: víz- és energiatakarékossági előírások.

Étkeztetés

Általában számos termék tartozik ide, melyeknek előállítás, feldolgozása, csomagolása, szállítása, a csomagolás hulladéktermelése különböző környezeti hatásokkal jár. E jelentős környezeti hatások helyi, regionális és globális szinten is jelentkeznek. A növénytermesztésben felhasznált vegyszerek súlyos víz- és talajszennyezést okoznak, nagyban veszélyeztetik az élővilág faji sokféleségét, valamint az emberi egészségre is ártalmasak. A genetikailag módosított szervezetek környezeti hatása megjósolhatatlan. Mindemellett a mezőgazdaság nagy energia- és vízfogyasztó, az élelmiszeripar pedig jelentős szennyvízkibocsátó, egyes élelmiszeradalékok pedig ártalmasak az egészségre.

Környezetbarát alternatívának elsősorban a vegyszerek használata nélkül előállított és genetikailag nem módosított alapanyagú bioélelmiszerek minősülnek. A környezetbarát csomagolás kétféle módon csökkentheti a környezetterhelést. Egyrészt ha a csomagolás lebomló anyagból készül, másrészt ha a csomagolóanyag többször felhasználható, például az italok esetében ilyen a visszaváltható, újratölthető üvegpalackok használata. A helyben előállított termékek szintén környezetkímélő alternatívának számítanak a kisebb szállítási távolságoknak köszönhetően, ami kisebb energiafelhasználással és légszennyezéssel jár.

A nyugat-európai önkormányzatoknál mindezek felismerése miatt egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak az élelmiszerek a környezetbarát beszerzés megvalósításának folyamatában.

A beszerzés gyakorlati szempontjai

A hazai önkormányzatok az esetek többségében az élelmiszerek vásárlását nem is tartják beszerzésként számon. Ennek oka főként az, hogy a polgármesteri hivatalokban általában nem működik menza, az intézmények menzái pedig teljesen önálló hatáskörrel, gyakran vállalkozóknak kiadva működnek, azaz szolgáltatás beszerzéséről van szó. Ezen kívül az élelmiszerek beszerzése gyakorlatilag a rendezvényekhez kapcsolódó étel- és italvásárlásokat jelenti. De saját konyhával rendelkező intézmények esetében az élelmiszer-alapanyag beszerzése komoly kihívásokat jelent.

Fontos hangsúlyozni, hogy a bioélelmiszereknek nem csak az egyes emberek egészségmegőrzése szempontjából van jelentős szerepe, de pl. a vegyszermentes mezőgazdaság igen komoly káros környezeti hatás-csökkenéshez vezet!

A bioélelmiszerek tanúsítására általában külön szervezet létezik, a termékcsoporthoz teljesen

független az egyéb öko-jelektől. Hazánkban az 1983-ban megalakult Biokultúra Egyesület vállalta fel a biogazdálkodás népszerűsítését, az ehhez kapcsolódó szakmai, oktatási, tanácsadási és minősítési munkákat. A minőségi tanúsítás feladatainak elvégzésére az egyesület létrehozta a Biokontroll Hungária Kht-t (<http://www.biokontroll.hu>), amelynek ilyen irányú tevékenységét előbb hazánkban akkreditálták, majd 2002-ben az Európai Unió is elismerte minősítési rendszerét, ami azt jelenti, hogy egész Európában bioterméknek fogadják el az általuk minősített termékeket.

Biomezőgazdaságból származó élelmiszer

A bioélelmiszerek gyártása speciális eljárás. Ahhoz, hogy egy termék az EU-ban „bio”-minősítéssel kerüljön piacra, teljesítenie kell bizonyos követelményeket, és azokat egy elismert szervnek hitelesítenie kell. Előírható, hogy egy menza működtetésével kapcsolatos szolgáltatási szerződés térjen ki arra, hogy bizonyos mennyiségű bioélelmiszert is árusítani kell, illetve, hogy bizonyos élelmiszer-alapanyagok biotermelésben előállítottak legyenek. És nyilvánvalóan lehetséges az, hogy az ajánlatkérő csökkentse a környezeti hatást szezonális beszerzés révén, tehát azzal, hogy a közétkeztetésében csak azokat a zöldség- és gyümölcsfajtákat nyújtják, amelyeknek azon a környéken abban az időben szezonjuk van.

Épületépítés, -felújítás

A termékcsoporthoz kapcsolódó környezetvédelmi szempontok egységesek, hiszen egy új épület építése és egy régebbi felújítása során ugyanazokat az elveket kell alkalmazni ahhoz, hogy a káros környezeti hatásokat maximálisan csökkentsük.

Igen összetett termékcsoporthoz lévén szó a környezeti hatások is szerteágazók. A Worldwatch Institute felmérése szerint a világon egy évben felhasznált kő, sóder és homok 40 illetve nyers faanyag 25 százaléka az épületekhez kapcsolódik.⁷⁹ Ezzel a kategória véges természeti erőforrásokat fogyaszt, illetve veszélyezteti a biodiverzitást. Az egyéb építőanyagok előállítása sok energiát fogyaszt (pl. cement), növeli a káros anyagok emisszióját (pl. festékek, lakkok), a műanyag és fémtartalmú anyagok előállításuk és főleg hulladékká válásuk után jelentenek problémát, az építőanyagok szállítása pedig összességében komoly üzemanyag-fogyasztással és az ehhez kapcsolódó légszennyezéssel jár. Emellett még említést érdemel a kategóriához kapcsolódó zajszennyezés (pl. egy építkezés esetében) illetve az egészségre káros anyagok jelenléte és utólagos elhelyezése (pl. a régebben használt azbeszthez kapcsolódó gondok).

A felhasználás fázisában (azaz az épület használata során) az energia- és vízfogyasztás mértéke a két legfontosabb környezetvédelmi tényező, amelyek minimalizálására éppen ezért már a tervezés fázisától kezdve hangsúlyt kell fektetni.

A beszerzés gyakorlati szempontjai

Az egész kategória „zöldítése” hosszú folyamat és sajnálatos módon ezek azok a termékek, ahol a környezetbarát alternatíva általában jóval drágább, mint a hagyományos anyag. Mivel az önkormányzatok beszerzéseiben gyakorlatilag a legnagyobb részesedéssel az ide kapcsolódó termékek és szolgáltatások bírnak, bizonyos szempontok lehetőség szerinti érvényesítését minél előbb meg kell kezdeni. Ilyenek lehetnek az alábbi iránymutatások:

⁷⁹ D.M Roodman-N. Lenssen: A building revolution: How ecology and health concerns and transforming construction. Worldwatch Paper 124. Washington 1995. 5.p.

- A felhasznált anyagok szempontjából fontos, a hazai, azaz minél kevesebb szállítást igénylő, az újrahasznosítható és újrahasznosított és a korszerű, azaz a legkisebb környezeti ártalommal előállítható és felhasználható termékek alkalmazása.

- Mindemellett a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően termék-alcsoportonként határozhatók meg a beszerzési szempontok:

Környezetbarát tervezés és környezetbarát kivitelezés, mint szolgáltatás.

- energia- és víztakarékosság;
- minimális földhasználat;
- elhasznált anyagok;
- egészségügyi előírások;
- hulladék- és törmelékkezelés;
- minőségpolitika.

Falazóanyagok

Fa és fatermékek

Kötő- és ragasztóanyagok

Szigetelőanyagok

Felületbevonó- és tömítőanyagok

Nyílászárók.

Festékek, tapéták, burkolóanyagok.

Ehhez jelenleg elsősorban osztrák és német minták szolgálhatnak alapul, amelyeknek kritériumai elérhetők a honlapokon (<http://www.umweltzeichen.at> illetve <http://www.blauer-engel.de>)

- Magyarországon a legátfogóbb áttekintést az építőanyagok környezeti hatásairól illetve azok csökkentésének lehetőségeiről a Független Ökológia Központ Alapítvány által üzemeltetett Környezetkimélőbb Építés Adatbázisa (KÖRKÉP) nyújtja. Itt a szakmai, tudományos elemzések mellett gyakorlatilag minden megtudható az építőanyagokról és azok hatásairól, illetve ezek összehasonlításáról. Az anyagok teljes egészében elérhetők az Interneten: <http://www.foek.hu/korkep/index.htm> .
- Ezen kívül minden felújítás tervezésekor figyelembe kell venni, hogy az épületfelújítások remek alkalmat kínálnak a meglévő épületek modernizálására környezetvédelmi szempontból is, azaz hatékonyabb energia- és vízfelhasználási rendszerek kialakítására és kevesebb környezeti ártalommal üzemeltethető új technológiák beépítésére.
- A gyakorlati megvalósítás szempontjából fel kell hívni a figyelmet a hazai Környezetbarát Termék rendszerben már minősített YTONG Energiatakarékos hőszigetelő falazó elemekre, illetve arra, hogy ugyanitt létezik már kritériumrendszer építkezésnél, felújításnál alkalmazott termékekre, amelyek beszerzési feltételek, esetleg KFJ-k összeállításánál követendő példaként szolgálhatnak.

A fenntartható és jogszerű módon vágott faanyag

A faanyagokat⁸⁰, főként az esőerdőkből származó fákat élénk médiafigyelem kísérte az utóbbi időben. A „fenntartható” és „jogszerűen kitermelt” faanyag komplex fogalmak, és nehéz őket meghatározni. Általánosan elfogadott, hogy a fenntartható erdőgazdálkodás többek között a biodiverzitás fenntartására, a termelékenységre és életképességre történő odafigyelést jelenti az olyan aspektusok figyelembevételével együtt, mint pl. a dolgozók érdekei, illetve az őslakosság és az erdőtől függő emberek érdekei. A „fenntartható” és

⁸⁰ A faanyag jelenthet rönkfát, vágott fát, fa szerkezeti elemeket és fabútorokat.

„jogszerűen kitermelt” jelzők szociális, környezetvédelmi és gazdasági feltételekre utalnak.

Az EU fakeskedelmének többsége olyan országokkal zajlik, amelyek hatékonyan juttatják érvényre az erdőgazdálkodással kapcsolatos jogszabályokat, azonban az illegális fakitermelés egyes országokban, amelyekből az EU erdészeti termékeket importál, komoly probléma.

Léteznek erdőtanúsítási rendszerek, mint pl. a Felelős Erdőgazdálkodás Tanácsa (FSC) vagy az Erdőtanúsítási Rendszerek Regisztrációs Programja (PEFC), amelyek a faanyag kitermelésével kapcsolatos, környezetvédelmi fenntarthatósággal összefüggő kritériumokat tartalmazznak. Ezek a feltételek alkalmazhatóak a műszaki előírásokban annak pontos meghatározása céljából, hogy mit jelent környezetvédelmi szemponttól a fenntartható faanyag, azonban a nélkül a követelmény nélkül, hogy egy meghatározott erdőtanúsítási rendszernek eleget kellene tenni.

A következő feltételek alkalmazhatóak pl. egy olyan szerződés műszaki előírásaiban, amely környezetvédelmi szempontból fenntarthatónak minősül:

- annak biztosítása, hogy a faanyag kitermelése nem haladja meg azt az értéket, ami folyamatosan pótolható;
- a rovar kártevők elleni környezetbarát, nem vegyi módszerek alkalmazása és a vegyszeres rovarölők használatának elkerülése.

Közvilágítás

A közvilágítás esetében a legfőbb környezeti hatásoknak, csakúgy mint a beltéri világításnál, a felhasznált energia megtermeléséhez és a fényforrásokban alkalmazott veszélyes anyagokhoz kapcsolódó káros hatások tekinthetők.

Régebben a közvilágításban alkalmazott fényforrások szinte kizárólag ún. higanygőzlámpák voltak, amelyek a fénycsövekhez hasonlóan működnek. Ezeket mára már az ún. fémhalogénlámpák váltják le, ahol a higanyhoz ritka földfémek halogénvegyületeit keverik, aminek következtében a lámpa fényhasznosítása és színvisszaadása is javul. Ezen kívül egyre nagyobb számban használják közvilágítási célokra a jelenlegi legjobb fényhasznosítású lámpatípust, a nagynyomású nátriumlámpát. Ezeket kezdetben sárgás színvisszaadásuk miatt nem mindig részesítették előnyben, ma már azonban javított színvisszaadású típusaik is léteznek.⁸¹

A beszerzés gyakorlati szempontjai

A közvilágítás az önkormányzatok esetében speciális beszerzésnek tekinthető, mivel ez az önkormányzati törvény szerint kötelezően ellátandó feladat, amit a gyakorlatban a helyileg illetékes áramszolgáltató végez, az önkormányzat pedig a „villanyszámlát fizeti”. Éppen ezért a szolgáltatók gyakorlatilag ellenérdekeltek voltak a modern, energiatakarékosabb lámpák beszerzésében, hiszen ezzel az általuk értékesített áram mennyisége csökkent. Ennek feloldására több módszer is elképzelhető:

- Budapesten, ahol a Fővárosi Önkormányzat feladata a közvilágítás biztosítása az önkormányzat végül 2001-ben az áramszolgáltatóval közösen létrehozta a Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft-t, amelybe belevitték a meglévő vagyont. Innentől kezdve már az áramszolgáltató is a cég minél gazdaságosabb működtetésében volt érdekelt, amelynek következményeként 2002-ben elindulhatott egy világítás-korszerűsítési program.

⁸¹ Arató András: Világítástechnika. 1999. Megjelent. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/termesz/fizika/vilagit/html>

- Tatabányán egy kft megkeresése nyomán döntött az önkormányzat a közvilágítás korszerűsítése mellett. A konstrukció a következő volt: a cég teljes egészében saját forrásból kicserélte a világításhoz használt lámpatesteket, lámpákat és a szükséges vezetékeket. Ezt követően az önkormányzat a beruházás költségét a megtakarított áramdíjból törlesztette. A modernizáció után ugyanis természetesen csökkent az áramfogyasztás, így az áramszolgáltató felé fizetett összeg is. Az önkormányzat költségvetésében ugyanakkor továbbra is a korábbi összeg került elkülönítésre és a különbözetből 5 év alatt sikerült a költségeket visszafizetni a kezdeményező cégnek. Az 5 év eltelte után a megtakarítások már az önkormányzatot gazdagították.

Útépités

A kategória jellegéből adódóan önkormányzati szempontból itt egyértelműen szolgáltatás beszerzéséről van szó, amely szinte minden esetben közbeszerzési határérték feletti beszerzést jelent. A környezeti feltételek tehát az ajánlati felhívásba foglalhatók.

Átfogó környezetvédelmi minősítési rendszer az útépitési folyamatok összességére nézve nem áll rendelkezésre, azonban egyes útépitési anyagok esetében létezik környezetvédelmi minősítés. Magyarországon például a bitumen-tartalmú útburkolati anyagokra alkalmazható környezetbarát termékminősítési rendszer van életben (<http://www.kornyezetbarat-termek.hu/fr31.htm>). Ennek előírásai elsősorban az adott termékek anyag- és energiaigényére koncentrálnak. Az útburkoló anyagok nem tartalmazhatnak folyékony bitument, oldható állapotban levő formaldehid-vegyületeket vagy nehézfémeket. A pályázóknak bizonyítaniuk kell, hogy a termelési folyamat hasonló vagy kevesebb károsanyag-kibocsátással jár, mint a hagyományos termékek előállítása.

Ezen kívül általános környezetvédelmi szempont lehet még a helyi eredetű építőanyagok (ásványi anyagok) és a visszaforgatott alapanyagok használata, figyelembe véve természetesen a szükséges minőségi szempontokat is.

Felhasznált irodalom

A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2005.

BOTOS Barbara, *Az ICLEI bemutatása*, www.klimabarta.hu, 2009. április 21.

Collection of statistical information on Green Public Procurement in the EU Report on data collection results, PricewaterhouseCoopers, Significant and Ecofys, 2009

ERDMENGER, Christoph (Szerk.), *Buying into the Environment: Experiences, Opportunities and Potential for Eco-Procurement*, Greenleaf Publishing, Sheffield, 2003.

FOGARASSY Csaba, *A környezetvédelmi termékjelzések használata az EU-ban*

Öko-Institut e.V., *Costs and Benefits of Green Public Procurement in Europe, General Recommendations*, Freiburg, 2007.

SZABADOS László, *Elektronikus árlejtés a közbeszerésben*, szakmai konferencia 2007. november 27.

TÁTRAI Tünde, *A közbeszerzés mint sajátos beszerzési tevékenység és fejlődési lehetőségei Magyarországon*, Phd. Értekezés, 2006.

Zöld beszerzési kézikönyv önkormányzatok számára, Környezettudományi Központ, Budapest, 2003.